

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Osallistava draama – avain Lappeenrannan Linnoituksen Yön kehittämiseen

Haastattelututkimus

Esa Uski

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240 op)

12 / 2013

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kulttuurituotannon koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Esa Uski	Sivumäärä 83 ja 15 liitesivua
Työn nimi Osallistava draama – avain Lappeenrannan Linnoituksen Yön kehittämiseen. Haastattelututkimus	
Ohjaavat opettajat Jari Klemola ja Annamari Maukonen	
Työn tilaaja ja/ tai työelämäohjaaja Lappeenrannan kaupungin yleinen kulttuuritoimi	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössä on valittu tutkimusaiheeksi Lappeenrannan Linnoituksen Yön draamaohjelma. Tutkimuksessa pyritään etsimään keinoja draamaohjelman kehittämiseksi yleisöä osallistavampaan ja innostavampaan suuntaan. Tähän ratkaisuun päädyttiin, koska opinnäytetyön tekijällä on 17 vuoden kokemus toiminnasta teatterin ja draaman parissa ja näkemys, että tähänastista osallistavampi draama on mahdollisuus kehitettävässä tapahtumassa. Työn tilaaja Lappeenrannan yleinen kulttuuritoimi on myös vahvasti ajatuksen takana.</p> <p>Toteutustavaltaan työ on toiminnallisen ja tutkimuksellisen opinnäytetyön yhdistelmä. Toiminnallisen työstä tekee se, että kirjoittaja oli opinnäytetyön suunnittelu- ja aloitusvaiheessa Linnoituksen Yön tuotannossa mukana toimien vuoden 2011 tapahtumassa historiallisen draamaosion sisällöstä vastaavana tuottajana. Saatua kokemusta käytettiin työssä hyväksi.</p> <p>Tutkimuksellinen olemus tulee työhön siitä, että alan kirjallisuutta, yleisö- ja asiantuntijahaastatteluja sekä Turun keskiaikaisilla markkinoilla ja Lappeenrannan Linnoituksen Yössä havainnointia hyödyntäen pyrittiin luomaan tapahtumalle uutta, osallistavaan draamaan suuntautuvaa toimintamallia. Osallistavasta draamatoiminnasta kesätapahtumissa ja vastaavissa ei tunnu löytyvän tutkimuksia eikä täsmällistä ohjeistusta alan kirjallisuudesta. Opinnäytetyöhön koottu tieto voikin olla sovellettavissa muissa samankaltaisissa tapahtumissa.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli ensin selvittää, onko osallistavalle draamalle Lappeenrannan Linnoituksen Yö -tapahtumassa kysyntää. Tätä mitattiin tutkimalla yleisön kiinnostusta osallistua tapahtuman draamaosioihin. Edelleen tarvekartoituksen tuloksia hyödyntäen vertailtiin erilaisia osallistavan draaman menetelmiä, ja pyrittiin löytämään sopivia osallistavan draaman toteutusmalleja Linnoituksen Yössä käytettäväksi. Tutkimusmenetelminä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua, havainnointia sekä osallistuvaa havainnointia.</p> <p>Kesätapahtumien, kuten Lappeenrannan Linnoituksen Yön, eräänä ongelmana on, ettei merkittävä osa tapahtumaan osallistuvasta yleisöstä koe ohjelmatarjontaa riittävän mielenkiintoisena. Siksi olisi selvittävää millä ohjelma-alueella kehittämistarvetta eniten ilmenee, ja miten kehittäminen voidaan toteuttaa. Tässä työssä on tutkimus edellä mainituin perustein kuitenkin rajattu osallistavan draaman mahdollisuuksien tutkimiseen Linnoituksen Yössä.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella osallistavalle draamalle löytyy sijaa Linnoituksen Yössä. Halutuimmaksi ja alueen henkeen sopivimmaksi osallistavan draaman muodoksi osoittautui historiallinen draama. Draamahankkeessa on kokonaisuuden hallitsevan ja innostavan vetäjän rooli ensiarvoisen tärkeä. Vetovastuu tulee antaa esimerkiksi pätevälle teatteri- tai draamaohjaajalle, jolla on hyvä kuva tarvittavasta organisaatiosta. Tulokset osoittivat, että yleisöstä löytyy paljon osallistavaan draamaan heittäytymishaluisia henkilöitä. Osallistumisinnostusta Linnoituksen Yössä voidaan lisätä panostamalla tapahtumassa erityisesti innostavaan, iloiseen ja positiiviseen tunnelmaan, aitoon yhteisöllisyyteen.</p>	
Asiasanat <p>draamamenetelmät, osallistaminen, osallistuminen, osallistava teatteri, osallistuva havainnointi, sosio-kulttuurinen innostaminen, yhteisöllisyys</p>	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Esa Uski	Number of Pages 83 and 15 attachment pages
Title Participatory drama – the key to develop The Night of the Fortress Festival at Lappeenranta. Interview research	
Supervisor(s) Jari Klemola ja Annamari Maukonen	
Subscriber and/or Mentor General cultural department of the city of Lappeenranta	
Abstract <p>In this thesis the subject is the drama performances in The Night of the Fortress Festival at Lappeenranta. The thesis is trying to find the ways to develop the drama performances to a more participatory and inspirational direction. This is because the author of this thesis has 17 years of experience in working with theater and drama and has a vision that more participatory drama is a possibility in developing this event. The subscriber of this thesis, the General Cultural Department of Lappeenranta, strongly shares this vision.</p> <p>The implementation method of this thesis is a combination of function and research. The functional part is that the author participated in the 2011 festival as the content producer of the historic drama performance. The acquired experience was used in this thesis.</p> <p>In the thesis the author used literature, interviews of public and experts, as well as observations in both the Medieval Market in Turku and The Night of the Fortress Festival at Lappeenranta. This forms the research part of the thesis. The research results were used in trying to create a new, more participatory approach to the event. It seems that precise directives for using participatory drama in summer events and like aren't found anywhere in literature. The assembled information can be applied in such events.</p> <p>The goal of the thesis is to find out if there is demand for the participatory drama in The Night of the Fortress Festival at Lappeenranta. This was surveyed by researching the public's interest to participate in the drama sections of the event. Using the results of the research the author compared different methods of participatory drama, and tried to find a suitable approach to creating a participatory drama in The Night of the Fortress Festival. The used means of research were semi-structured interviews, observation and participating observation.</p> <p>One of the problems in summer events like the Night of the Fortress Festival, is that a great part of the public doesn't feel that the program supply is interesting enough. That is why one has to find out which part of program needs most developing and how this development can be achieved. In this thesis the research, as justified above, is however limited in studying the possibilities of participatory drama in the Night of the Fortress Festival.</p> <p>On the basis of the research there is room for participatory drama in the Night of the Fortress Festival. The most desirable and best suited in the spirit of the environment form of participatory drama appeared to be historical drama. In the drama project, leader who masters the whole project and is inspiring, is of first-rate importance. The lead should be given to, for example, a qualified theater- or drama director, who has a good understanding of the needed organization. According the results, there are lots of people in the public willing to throw oneself into the participatory drama. The eagerness to participate in the Night of the Fortress Festival, can be upgraded by focusing in inspiring, cheerful and positive atmosphere, genuine community.</p>	
Keywords communality, drama methods, involvement, involving, participant observation, participatory theater, sociocultural empowerment	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
1.1 Linnoituksen Yö -tapahtuman kehityskulkua ja ongelmakohtia	6
1.2 Osallistava draama Linnoituksen Yön kehittämiskohteena	8
2 TUTKIMUSONGELMA	9
2.1 Voisiko osallistava draama toimia Linnoituksen Yössä?	10
2.2 Osallistavan draaman kehittäminen Linnoituksen Yössä	11
3 OSALLISTAVA DRAAMA	11
3.1 Draaman ja teatterin määrittelyä	12
3.2 Perinteinen teatteri vs. nykyteatteri	15
3.3 Jako esittävään ja osallistavaan teatteriin/ draamaan	16
3.4 Osallistavan teatterin/ draaman lajeja	17
4 LAPPEENRANNAN LINNOITUS	20
4.1 Lappeenrannan linnoituksen historiaa	20
4.2 Linnoituksen käytön suunnittelua ja entisöintiä	23
4.3 Lappeenrannan linnoitus tänään	24
5 LAPPEENRANNAN LINNOITUKSEN YÖ	26
5.1 Linnoituksen Yön historiaa	27
5.2 Linnoituksen Yön draamaohjelman nykytila	31
6 TUTKIMUSMENETELMÄT JA -AINEISTOT	34
6.1 Tiedonkeruumenetelmät	34
6.2 Tutkimuskysymysten asettaminen	38
7 TUTKIMUSTULOKSET	40
7.1 Yleisöhaastattelun tulokset	40
7.2 Asiantuntijahaastattelujen vastaukset	49
7.3 Turun keskiaikaisten markkinoiden benchmarkkaus	55
7.4 Aineiston mittavuus ja luotettavuus	60

8 TUTKIMUSTULOSTEN TULKINTA	61
8.1 Yleisöhaastattelutulosten tulkinta	62
8.2 Asiantuntijahaastattelujen ja yleisöhaastattelujen tulosten vastaavuus	67
9 OSALLISTAVAN DRAAMAN KÄYTTÖ LINNOITUKSEN YÖSSÄ	69
9.1 Millaista osallistavaa draamaa ryhdytään kehittämään?	69
9.2 Entistä parempaa historiallista osallistavaa draamaa	69
9.3 Linnoituksen Yön draaman visuaalinen ilme	72
9.4 Yhteisöllisyys ja innostamisen merkitys	74
10 LOPPUPÄÄTELMÄT	77
LÄHTEET	80
LIITTEET	84

1 JOHDANTO

Kulttuuritapahtuman, ja ylipäätään tapahtuman, kenties tärkein päämäärä on yleisön viihdyttäminen. Ihmiset tulevat mitä luultavimmin tavoittelemaan tapahtumasta tai tilaisuudesta aina jotain positiivista itselleen, jotain henkistä pääomaa. Voisi sanoa, että liikkeelle lähdetään ajatuksella ”toivottavasti kannattaa lähteä”. Riippuu varmasti yksilöstä pitääkö tapahtuman tuottaa suorastaan elämyksiä vai riittääkö saaduksi henkiseksi pääomaksi että ”on mukavaa”. On luonnollista, että eri ihmisillä on erilaisia odotusarvoja samasta asiasta tai tilaisuudesta. Tässä työssä pohditaan erään kesätapahtuman viihtyvyyskysymyksiä valitusta näkökulmasta ja pyritään löytämään ratkaisuja mielenkiinnon lisäämiseksi kyseisessä tapahtumassa.

1.1 Linnoituksen Yö -tapahtuman kehityskulkua ja ongelmakohtia

Lappeenrannassa on järjestetty merkittävä ja monipuolinen Linnoituksen Yö – kulttuuritapahtuma jo 22:na perättäisenä kesänä. Tapahtuman kesto on vuosien saatossa vaihdellut yhdestä kolmeen (laskutavasta riippuen neljäänkin) päivään, ja tästä johtuen myös ohjelman määrässä on eri vuosina ollut suurta vaihtelua. Ohjelmamäärän ja erityisesti -sisällön runsas vaihtelu tapahtuman elinkaaren aikana tuntuukin olevan Linnoituksen Yön yksi eniten keskustelua ja kritiikkiä aiheuttaneista tekijöistä.

Elokuun alkuun sijoittuva Linnoituksen Yö, jolla juhlistetaan kaupungin vuosipäivää (7.8.), järjestettiin Lappeenrannassa ensimmäisen kerran 7.8.1992 (LKA, LprKH pk 20.7.1992).

Vain nelituntinen (klo 22:00 - 02:00) tapahtuma tehtiin kokonaan paikallisin voimin. Ohjelmatarjonnassa olivat pääosissa erilaisten käsityötaitojen esitleminen sekä laulu- ja musiikkiesitykset. Vielä ensimmäisinä vuosinaan, jolloin ohjelma toteutettiin lähes yksinomaan paikallisin voimin, tapahtuman kasvua voidaan pitää maltillisena. Toisena vuotena tapahtumaa laajennettiin muun muassa Etelä-Karjalan historiallisen museon ja käsityömuseon järjestämällä ohjelmalla ja toiminnalla. Kansallisen kera-

miikkatapahtuman järjestelyvastuu osui Lappeenrannalle, ja se järjestettiin sujuvasti osana Linnoituksen Yötä. (Altarriba 2011.)

Tapahtuman markkina-arvo ymmärrettiin jo tässä vaiheessa, sillä muun muassa kaupungin keskustassa sijainneet pankit tarjosivat tilojaan sen käyttöön. Tällä tavoin Linnoituksen Yön henki saatiin ulkoistettua myös linnoitusmäen ulkopuolelle. Vahvassa talkoo- ja kotiseutuhengessä järjestetyn tapahtuman yleisömäärä oli kasvanut jo vuodessa muutamasta sadasta noin 5.000 henkeen, pitkälti tapahtuman vetonaulaksi tilatun ranskalaisen Michel Moglian tuliurkukonsertin vaikutuksesta. (mt.)

Tämän jälkeen Linnoituksen Yö lähti voimakkaaseen kasvuun. Vuonna 1994 kävijöiden määräksi on arvioitu noin 10.000 henkeä ja vuonna 1995 jo noin 20.000 kävijää. Näinkin suureksi kohonneesta yleisömäärästä huolimatta tapahtuma pysyi hallinnassa. Suurten kesäfestivaalien runsaaseen alkoholianniskeluun ja ”krääsänkaupitteluun” liittyviä lieveilmiöitä ei vielä koettu syntyneen. Altarriban mukaan Linnoituksen Yön alkuvaiheissa, kuutena - seitsemänä ensimmäisenä vuotena, kaikki olivat tyytyväisiä niin kauan kun tapahtuma tehtiin lähestulkoon talkoilla. (mt.)

Tuotantobudjetin moninkertaistamisella alkuvuosista kasvatettiin tapahtumaa ja laajennettiin se 1990-luvun lopulla kolmi-, jopa nelipäiväiseksi. Tapahtuman paisuminen pääosin mittavaksi iskelmä- ja rock- festivaaliksi kirvoitti yleisössä tyytymättömyyttä. Tapahtumatuotannon ulkoistaminen (kolme eri tuotantoyhtiötä vuorollaan vetovastuussa v. 2004 – 2009) ei auttanut asiaa, pikemminkin päinvastoin. Lievänä poikkeuksena ehkä Jyri Hännisen ja Ville Hyyryläisen vuonna 2008 sekä Jyri Hännisen yksin vuonna 2009 tuottamat Linnoituksen Yöt (LKA, KULA pk 7.10.2009).

Sen jälkeen on Lappeenrannan kaupunki palauttanut tapahtuman tuotantovastuun vuodesta 2010 lähtien kulttuuritoimistolle. Tapahtuman supistamisella niin budjetin kuin kestonkin suhteen (takaisin yksipäiväiseksi) sekä panostamalla alkuperäiseen malliin paikallisiin esiintyjiin ym. ohjelmantekijöihin on pyritty ohjaamaan Linnoituksen Yötä haluttuun suuntaan.

Tosin tuoreet uutiset viittaavat vahvasti siihen, että vedoten Lappeenrannan kaupungin tiukkaan säästökuuriin, Linnoituksen Yö –tapahtumaa ei järjestetä lainkaan vuonna 2014. (LKA, KULA pk 24.10.2013).

1.2 Osallistava draama Linnoituksen Yön kehittämiskohteena

Huolimatta siitä, että Linnoituksen Yö siis saattaa nyt tulla tiensä päähän, käsitellään tässä työssä tapahtuman kehittämismahdollisuuksia valitusta näkökulmasta.

Linnoituksen Yötä oli kulttuurilautakunnan asettaman tavoitteen mukaisesti ryhdytty palauttamaan takaisin alkuperäiseen muotoonsa: paikallisten toimijoiden toteuttamaksi kulttuurin ja taiteiden yöksi. Linnoituksen alue varattiin alueen historian, taiteen ja kulttuurin näyttämöksi. Tapahtuman kokonaisbudjetti on viimeisinä vuosinaan pienentynyt noin neljäs- tai viidesosaan huippuvuosistaan. Tuotantorahan väheneminen on osaltaan jo ohjannut ohjelmarakennetta paikallisen, harrastajapohjaisen taiteen ja kulttuurin suuntaan. (LKA, KULA pk 7.10.2009.)

Tapahtumaa olisi tarkoitus kehittää pienin, maltillisin askelin. Kulttuuritoimessa pohdittiin, ja myös opinnäytetyön tekijä on miettinyt, voisiko Linnoituksen Yön muuttaminen yleisöä osallistavampaan suuntaan tehdä ohjelman seuraamisesta mielekkäämpää. Ohjelmisto oli sisältänyt historiallisia henkilöihahmoja ja draamakohtauksia josain määrin jo aiemminkin, mutta vuodesta 2011 lähtien niitä alettiin tietoisesti tuoda tapahtumaan entistä enemmän.

Tutkimuksen tavoitteena oli yleisöhaastatteluiden kautta pyrkiä selvittämään, löytyykö tapahtumassa kävijöiltä innokkuutta osallistua Linnoituksen Yön draamaohjelmaan. Kysyttiin myös millaisiin osallistumisen muotoihin ja minkä asteiseen osallistumiseen ihmiset olisivat valmiit sitoutumaan. Teatteriohjaajia haastatteleamalla haettiin ammatilaisten näkemystä siitä, millainen ja minkä mittaluokan osallistava draama tai teatteri sopisi parhaiten tapahtuman idylliin ja tunnelmaan. Lisäksi on havainnoitu Linnoituksen Yön ja Turun keskiaikaisten markkinoiden historiallisia draamaohjelmia sekä tutkittu aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Keskiaikaisten markkinoiden ja Linnoituksen Yön välillä on tehty vertailuanalyysiä. Mainituilla eri menetelmillä saatuja tutkimusai-

neistoja vertailemalla on pyritty löytämään vastauksia kysymyksiin, ja samalla toteutumalleja tai vähintäänkin Linnoituksen Yön osallistavan draaman toteutuksessa huomioitavia näkökohtia.

Osallistamisesta ja osallistumisesta puhutaan tänä päivänä paljon. Tutkimuksen tuloksille saattaa löytyä käyttöä myös muissa vastaavissa tapahtumissa, joiden draamaohjelmassa yleisö haluaa entistä aktiivisemmän roolin. Aiheeseen täsmällisesti liittyvää kirjallisuutta ei ole juuri saatavilla, joten tuloksilla voi olla myös teoreettista merkitystä. Linnoituksen Yö on monitaiteellinen ja monipuolinen tapahtuma, ja siksi kokonaisvaltaisen kehittämissuunnitelman tekeminen sille olisi liian laaja ja suuritöinen ammattikorkeakoulun opinnäytetyöksi. Tästä syystä aiheeksi on rajattu osallistavan draaman kehittämismahdollisuuksien tutkiminen.

2 TUTKIMUSONGELMA

Paikallislehtien yleisönosastokirjoituksista ja tapahtumaan osallistuneiden ihmisten suorasta palautteesta päätellen Linnoituksen Yö ei välttämättä ole innostanut kävijöitä. Eri kanavien kautta on tullut palautetta tapahtuman ohjelmasisältöön tyytyväisiltäkin ihmisiltä, myös viime vuosina. Tyytymättömyyttä tuntuu ilmenneen kuitenkin niin laajalla rintamalla, että aiheen tutkiminen vaikutti tarpeelliselta.

Linnoituksen Yö on varsin monipuolinen tapahtuma. Jokavuotinen, 22 kertaa järjestetty tapahtuma on tarjonnut yleisölle muun muassa musiikkitarjontaa vauvasta vauriin, monenlaisia tanssiesityksiä, erilaisia teatteriesityksiä ja draamakierroksia. Alueen kolme museota ovat useimpina vuosina tarjonneet yleisölle vapaan sisäänkäynnin ja lisäksi jotain normaalista museotoiminnasta poikkeavaa ohjelmaa. Paikalliset sekä kauempaakin tulleet käsityön taitajat ovat pitäneet työnäytöksiä ja myyneet tuotteitaan. Eikä tapahtuman muonatarjonnastakaan ole tullut liiemmin valituksia.

Kuullun ja kirjallisena annetun palautteen perusteella Linnoituksen Yöstä tuntuisi kuitenkin puuttuvan jotain oleellista. Koetaanko ohjelmatarjontaa liian tavanomaiseksi? Kaivataanko niin sanotusti ravistelevampia elämyksiä? Vai ratkeaisiko ongelma muu-

taman erittäin karismaattisen ja valovoimaisen esiintyjän tai esiintyjäryhmän hankkimisella tapahtumaan? (Pullinen 2012). Viimeksi mainittu ratkaisu olisi toki erittäin yksinkertainen mutta samalla mielikuvitukseton. Linnoituksen Yön kokonaisbudjetti (muutamana viimeisimpänä vuotena n. 60.000 – 80.000 €) kuitenkin jo sanelee, ettei megatähtiä tapahtumaan, sikäli jos se vielä jatkuu, tulla enää hankkimaan.

Syksyllä 2010 esitti Lappeenrannan kulttuurilautakunta näkemyksensä, että Linnoituksen Yön tulisi tulevina vuosina toimia nimenomaan paikallisen kulttuurin tapahtumana (LKA, KULA pk 24.11.2010). Linjapäätös merkitsee, että tapahtuman ohjelmisto tulisi toteuttaa paikallisista, lähinnä harrastajavoimin, jotta paikallisuuden tavoitteessa ja pienen tuotantobudjetin raameissa pysytään. Kysymys kuuluu, miten saada aikaiseksi ”ravistelevia elämyksiä” ym. innostavuutta ohjelmaan?

2.1 Voisiko osallistava draama toimia Linnoituksen Yössä?

Opinnäytetyön tekijä toimi sisällöntuottajana vuoden 2011 Linnoituksen Yössä. Vastuualueena oli tapahtuman teatteri- ja draamaohjelman suunnittelu ja koordinointi. Tuolloin esitettyjä historiallisia draamakohtauksia käytettiin myös seuraavan vuoden tapahtumassa, ja käytännössä vielä vuonna 2013. Tästä lisää luvussa 5.2 Linnoituksen Yön draamaohjelman nykytila. Vuoden 2011 tapahtumaan laadittu draamaosuus antoi paljon ajattelemisen aihetta. Siitä puuttui jotain. Heräsi ajatus, voisiko draamaa ja kohtauksia saada jotenkin elävämmäksi? Ja jos voisi, niin kuinka se tehtäisiin? Ongelman ydin ei tuntunut olevan näyttelijäntyössä, käsikirjoituksessa tai draamakohtausten toimivuudessa sinänsä (Linnoituksen Yön 2011 palautepalaverin muistio). Kirjoittajan oma havainnointi tapahtumasta tuki näitä ajatuksia.

Havaintona oli, että draamayleisön aktiviteetti oli rajoittunut kohtausten seuraamiseen ja muutamaankin pieneen kohtaukselta toiselle johtavaan kävelyrupeamaan. Heräsi kysymys haluaisiko yleisö olla draamassa osallisena enemmänkin kuin vain sivustaseuraajan roolissa? Ja jos osallistumishalukkuutta löytyy, niin minkälaiseen draamaan ja millä tavoin yleisö tahtois osallistua? Nämä muodostuivat tutkimuksen ydinkysymyksiksi. Seuraavassa alaluvussa viedään pohdintaa ratkaisukeskeisempään suuntaan.

2.2 Osallistavan draaman kehittäminen Linnoituksen Yössä

Oletamme, että halukkuutta osallistua Linnoituksen Yön draamaan löytyy. Ensin etsitään vastaukset kysymyksiin mitä ja miten. Etsintä alkaa kartoittamalla ne osallistavan draaman muodot tai genret (lajit), joihin yleisö tahtoo mukaan. Esimerkiksi halutaanko toiminnallisia draamakierroksia, joissa osallistujat itse synnyttävät draamaa aktiivisella toiminnallaan? Vai ilmeneekö enemmän kiinnostusta improvisaatioesitysten osallistuvaan seurantaan? Sen jälkeen tulee ideoida yleisön toivomalle osallistavan draaman muodolle tai muodoille toteutusmalli taikka malleja. Tässä työssä toteutusmalleihin paneudutaan vain suppeasti.

Toteutusmalleihin liittyy kysymys onko monen pienen kohtauksen tai esityksen kokonaisuus parempi vaihtoehto kuin yksi taikka muutama mittavampi ohjelmanumero. Samoin tulee pohtia joitakin teknisiä ja olosuhdesidonnaisia seikkoja, muun muassa puheen tai laulun kuuluvuutta ulkotilassa. Kuinka varmistetaan, että akustisesti tuotettu ääni kantaa riittävän hyvin keskellä väenpaljoutta. Vai onko turvauttava langattomaan äänentoistotekniikkaan? Kysymys on yhtä oleellinen riippumatta siitä onko kyseessä tavanomainen vai osallistava draama ja ovatko tekijöinä harrastaja- tai ammattilaisesiintyjät. Harrastajaesiintyjien ja varsinkin ensi kertaa osallistuvien kohdalla, tällaisten seikkojen toimivuus on tärkeää. Innostus ja hauskuus eivät saa kaataa olosuhdetekijään, joka on ennalta otettavissa huomioon.

Kysymysten pohdinta on nyt perustunut oletukseen, että innokkuutta osallistavaan draamaan löytyy. Entä jos vastaus kysymykseen osoittautuukin kielteiseksi. Silloin aloitettaisiin kaikki alusta, ja kysymys voisi kuulua onko draamalle ylipäätään sijaa Linnoituksen Yössä?. Ja jos sijaa löytyisi, kuinka draamaa tulisi kehittää, jne.

3 OSALLISTAVA DRAAMA

Tässä luvussa käsitellään draama -nimikkeen alla sekä teatteria että draamaa. Perusteluna on, että draama teatteria laajempänä käsitteenä kattaa paremmin tämän tutkimuksen piiriin kuuluvat Linnoituksen Yöhön soveltuvat esittämisen ja toiminnan

muodot. Näin siitäkkin huolimatta, että draama on eräs teatterin perinteisistä lajeista. Luvun edetessä perustelut tulevat paremmin ymmärretyksi.

Teatterilla ja draamalla on nykyisin monia eri muotoja. Perinteisellä teatterilla tarkoitetaan yleensä tavanomaista puheteatteria (Koskenniemi 2007, 11). Muista esittävän teatterin muodoista mainittakoon musiikkiteatteri ja musikaali (Seppälä & Tanskanen 2010, 269, 272) sekä katuteatteri (Koponen 2004, 81). Kaikkea esittävää teatteria yhdistää se, että näyttelijät, muusikot ja tanssijat esittävät ja yleisö periaatteessa passiivisena seuraa esitystä. Yleisön näkökulmasta merkittävin jaottelu on kuitenkin jako esittävään ja osallistavaan teatteriin. (Koskenniemi 2007, 11.) Seuraavissa alaluvuissa avataan teatterin ja draaman olemusta, verrataan perinteistä teatteria nykyteatteriin sekä hahmotetaan esittävän ja osallistavan teatterin/ draaman merkittävin ero. Lopuksi otetaan esille muutamia, Linnoituksen Yössäkin sovellettavissa olevia, osallistavan draaman muotoja. Draamaa ja siihen liittyviä käsitteitä määritellään suhteellisen laajasti. Näin tehdään siksi, että halutaan antaa lukijalle riittävän kokonaisvaltainen kuva draaman olemuksesta, mikä tulee ymmärtää Linnoituksen Yön osallistavaa draamaa käsiteltäessä.

3.1 Draaman ja teatterin määrittelyä

Käsitteinä teatteri ja draama sekoitetaan yhä usein keskenään. Eräänä selityksenä tähän on se, että jo 1970-luvulta lähtien on käsitettä *teatteri* alettu käyttää perinteisen *draama* -käsitteen synonyymina tai korvikkeena. Taustalta löytyy brechtiläisen teatterikoulukunnan protesti draaman liian kirjalliselle luonteelle, varsinkin perinteisissä laitosteatteerisesityksissä. Brechtiläiset nuoret ohjaajat ja näyttelijät alkoivatkin ”tehdä teatteria” aiemman näytelmien esittämisen sijasta. Samalla termi ”teatterintekijä” ilmaantui kuvaamaan muuttunutta suhtautumista draamalliseen ilmaisuun. (Esslin 1980, 152.) Seuraavassa avataan draama- ja teatteri –käsitteitä.

Draama

Draama on tänään käsitteenä varsin monenkirjava. Nykysuomen sanakirjan mukaan draama tarkoittaa ensisijaisesti näytelmää: päälajeina murhenäytelmä (tragedia) ja

huvinäytelmä (komedia). Myös voimakkaasti vaikuttava ja järkyttävä tapahtuma on draamaa. Esimerkiksi ”maailmansodan suuri draama”. On olemassa myös perhe-, rakkaus- ja rikosdraamaa. Esimerkiksi ”Yöllinen draama Helsingissä: mustasukkainen mies surmasi vaimonsa ja itsensä”. (Nykysuomen sanakirja 1983, 177.) Kielitoimiston sanakirja on draaman määrittelyssä pitkälti samoilla linjoilla. Täydennyksenä edelliseen lähinnä maininta, että myös urheilun parissa voidaan kokea ”huikeaakin draamaa” (Kielitoimiston sanakirja 2012, 112).

Maailman tunnetuimpiin lukeutuva sanakirja Oxford Dictionary määritteli aikanaan draaman seuraavasti:

Proosa- tai runomuotoinen sepitelmä, joka on sovitettu esitettäväksi näyttämöllä ja jossa tarina kerrotaan dialogin ja toiminnan välityksellä sekä esitetään liikkeiden, pukujen ja lavasteiden avulla, kuin todellisessa elämässä tapahtuvaksi; näytelmä (Esslin 1980, 11).

Määritelmä on ilmeisesti poimittu jo vuonna 1928 painetusta sanakirjan versiosta. Ei siis ole ihme, että Euroopan merkittävimpiin teatterintutkijoihin lukeutunut Martin Esslin piti määritelmää ontuvana ja monilta osin vääränä 1970 - 80- lukujen taitteessa. Esslinin mukaan ”sepitettyjen” (kirjoitettujen) ohella myös improvisoidut esitykset voivat olla draamaa. Hänen mukaansa draamaa voidaan esittää monilla muillakin tavoin kuin puheen kautta, esimerkiksi miimisesti eli ilmeiden ja eleiden keinoin. Esslin ei halua rajata draaman esityspaikkaa tiukasti vain teatterinäyttämöön. Eikä hänellä myöskään ole totuudenmukaisuusvaatimusta draaman suhteen, vaan draama voi olla aivan hyvin epärealististakin. (mt.)

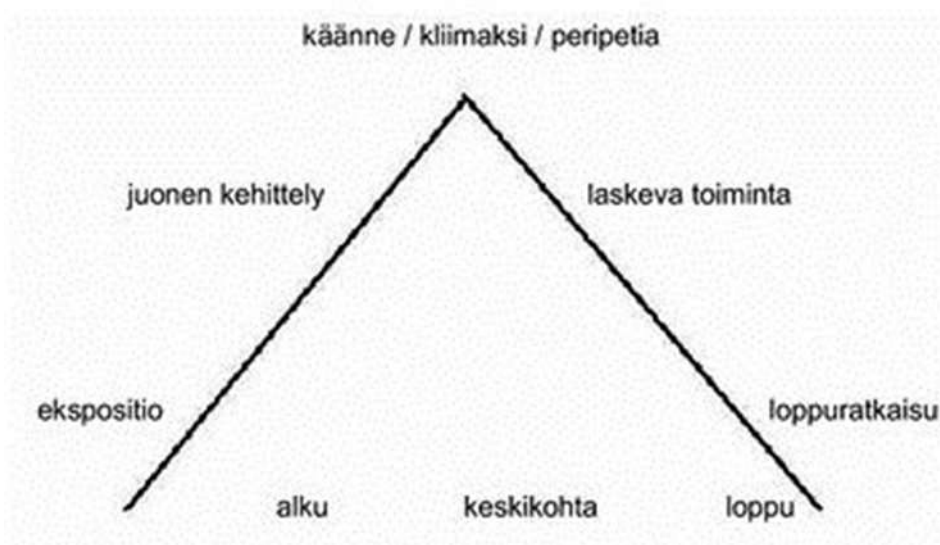
Oxford Dictionary elää kuitenkin ajan hengessä mukana. Sanakirjan viimeisimmässä internetversiossa määritelmää on päivitetty siten, että teatterin ohella televisio, radio ja elokuva mainitaan draaman esitysvälineinä. Draamaa sanotaan olevan myös Harlemin karuissa kaupunkioiloissa eläminen ja varttuminen. Draama on myös kirjallisuuden tyyliä. Sanakirjan mukaan edelleen draamaa voi olla jännittävä, tunteellinen, tai odottamaton tapahtumasarja. Myös panttivankidraama lukeutuu draaman piiriin. (Oxford Dictionary 2013.) Suoraan sanoen voi hyvinkin todeta, että elämä on draamaa.

Draamakasvatuksen yliopistonlehtori Tapio Toivasen mukaan draama on rinnastettavissa osallistavaan teatteriin. Nuorten tehdessä draamaa voidaan tarinaa ja rooleja käyttää kuten teatterissa, mutta ratkaisuja eri tilanteisiin ei ole saatu valmiina, vaan osallistujat työstävät ne yhdessä neuvotellen. (Mattila 2012.)

Teatteri

Teatterilla tarkoitetaan perinteisesti draaman (yleensä kirjoitetun) esittämiseen erikoistunutta instituutiota. Toisaalta sanaa teatteri käytetään myös ilmaisemaan rakennusta, jossa draamalliset esitykset tapahtuvat ja joka on varustettu tarkoituksenmukaisilla laitteilla. (Esslin 1980, 152.)

Teatteri voidaan jakaa monella tapaa eri lajeihin. Eräs perusjaotteluista on jako perinteiseen eli klassiseen ja kokeilevampaan nykyteatteriin. Kirjallisuuden ja kuvataiteen tavoin myös teatteri-ilmaisu on noudattanut ajan henkeä mukailleen lähinnä filosofisia eri tyyliuuntia, esimerkiksi romantiikkaa, realismia, naturalismia, kansallisromantiikkaa, symbolismia ja ekspressionismia (Seppälä & Tanskanen 2010, 65-72, 104–110, 169-180). Jo Aristoteleen (384–322 eaa.) aikana tunnettiin antiikin Kreikan kirjallisuudessa ja teatterissa draaman pääajit: tragedia (murhenäytelmä) ja komedia (huvinäytelmä) (Aristoteles 1994, mm. 11, 21, 23).

Kuvio 1. Aristoteelinen draaman kaari

<http://oppimateriaali.wikidot.com/aristoteelinen-dramaturgia>

3.2 Perinteinen teatteri vs. nykyteatteri

Perinteinen teatteri

Puheteatteri on esittävän teatterin tunnetuin ja edustetuin laji Suomessa. Puheteatterissa on, nimensä mukaisesti, kantavana elementtinä näyttelijöiden puhe eli vuorosanat, jotka näyttelijät ovat ennalta opetelleet ulkoa näytelmäkirjoituksesta. Puheteatteri jakautuu perinteisesti kahteen päälajiin: aristoteeliseen (draamalliseen, tekstilähtöiseen) ja eeppiseen, kertovaan teatteriin. Jälkimmäisestä käytetään myös nimitystä ei-aristoteelinen teatteri. (Koskenniemi 2007, 11.)

Katariina Nummisen luonnehdinnan mukaan perinteistä teatteria ovat esitykset, jotka koostuvat elementeistä: roolihenkilö, juoni ja eheä fiktio. Nykyteatteriin ei näiden ominaisuuksien yleensä ajatella kuuluvan. Perinteisen eli perusteatterin esityspaikkana toimii käytännössä aina teatterin esiintymislava kun taas nykyteatterilla ei tällaista sääntöä ole. (Ruuskanen 2011, 14-15.)

Nykyteatteri

Nykyteatteri on kiistanalainen ja epämääräinen käsite, se ei ole määriteltävissä objektiivisesti. Määritelmiä toki löytyy. Aluksi voidaan määritellä mitä nykyteatteri ei ole. Se ei ole kaikki nykyisin tehtävä teatteri. Sen sijaan nykyteatteri on jotain erityisen nykyistä, ajankohtaista, ajassa kiinni olevaa. (mt., 9.) Nykyteatteri -käsitteen myötä suomalaisen teatterin kenttä laajentui voimakkaasti 1980-luvulla (Koskenniemi 2007, 12). Koskenniemen näkemyksen mukaan uusia näytelmiä, joissa tehdään ja esitetään puheteatteria uusien metodein ja ilmaisuin, sanotaan nykydraamaksi. Nykydraamalle luonteenomaista on sekoittaa yhteen esitykseen useita kerronnan tapoja, niin draamallista kuin kertovaa sekä myös sirpalemaista rakennetta. (mt., 11.)

Perinteisen teatterin suhde nykyteatteriin

Edellä olevista määritelmistä voisi päätellä, että perinteinen ja nykyteatteri ovat ominaisuuksiltaan ja tyyleiltään niin erilaisia, ettei niillä ole juuri mitään yhteistä ja että ne ovat suorastaan toistensa vihollisia. Osittain varmasti näin onkin, mutta aina on mah-

dollisuus valita positiivinen lähestymistapa. Nämä kaksi voidaan nimittäin nähdä myös mahdollisuuksina toinen toisilleen. Ja toisaalta perinteisen ja nykyteatterin välinen kuilu onkin jo kaventunut. Voidaan katsoa, että nykyteatteri ja draamateatteri sulautuvat toisiinsa kaiken aikaa.

Draamateatterissa tehdään käsikirjoitukseen perustuvaa draamaa kun taas nykyteatterin esitysten lähtökohta ei ole kirjoitetun tekstin näyttämöllepano. Totuus ei kuitenkaan ole näin mustavalkoinen. Esitykset ovat usein draama- ja nykyteatterin sekoituksia. Samalla molemmat teatterilajit ruokkivat toinen toistaan. Käyttökelpoiset keinot, ilmiöt yms. siirtyvät lajityypistä toiseen. Nykyteatteri voidaan nähdä draamateatterin laboratoriona, joka suodattaa käyttöönsä kokeellisen teatterin parhaat saavutukset. Draamateatteri on oppinut nykyteatterilta ilmavampaa tekstin tulkintaa vaikkapa siten, että esitys ottaa etäisyyttä tekstiin kesken kaiken ja sitten taas palaa normaaliin tekstitulkiintaan. Kristian Smedsin ohjaukset ovat hyviä esimerkkejä tällaisesta tulkinnasta. Vastakkainasettelun sijaan tyylilajista riippumatta on alettu huomioida, että esitys on vuorovaikutustilanne ja yleisökin osallistuu siihen. Vallan perusrakenne niin sanotussa esittävässä teatterissa on kuitenkin säilynyt. Esittäjät ovat edelleen ensisijaisesti antajia ja aloitteen tekijöitä kun taas katsojien perusrooli on ottaa vastaan ja vastata. (Ruuskanen 2011 247 - 248.)

3.3 Jako esittävään ja osallistavaan teatteriin/ draamaan

Yleisön kannalta oleellisinta on jako esittävään ja osallistavaan teatteriin. Katsojan rooli teatterin synty- tai esitysprosessissa määrittelee sen, onko kyse esitystaiteesta vai katsojaa sosiaalisesti osallistavasta teatterista. Yleisö ei esittävää teatteria seurattaessaan ota lainkaan osaa näyttämön eli teatteriesityksen tapahtumiin. Sitä vastoin osallistavan teatterin ollessa kyseessä yleisön ja esiintyjien välille ei rajaa voida vetää, koska kaikki osallistuvat fyysisesti toimintaan. (Koskenniemi 2007, 11.)

Osallistava teatteri/ draama

Helsingin ammattikorkeakoulu Stadialle tekemässään opinnäytetyössä teatterillemmasun ohjaajaksi valmistunut Emmi Videnoja lähestyi osallistavan draaman määrit-

telyä poissulkumenetelmän kautta. Videnoja ei lue osallistavaksi teatteriksi esityksiä, joissa ihmisiä yllättäen pyydetään yleisön joukosta lavalle. Esimerkkinä hän mainitsee taikuriesityksen jossa taikuri valitsee katsojan yleisön joukosta avustajakseen vastaten itse yhä varsinaisesta esityksestä. Myöskään show'ta, jossa yleisö ohjeistetaan etukäteen taputtamaan käsiään tietyissä kohdissa, Videnoja ei määrittele osallistavaksi teatteriksi. Esimerkkitapauksissa ihmisillä ei ole todellista mahdollisuutta vaikuttaa esitykseen. He lähinnä tuovat interaktiivisen lisämausteen jo valmiiksi suunniteltuihin esityksiin. (Videnoja 2007, 3.) Linnoituksen Yön osallistavan draaman tai teatterin suunnittelussa ei toki pidä takertua pilkun tarkasti määritelmiin, vaan kannattaa soveltaa, kokeilla, ja tehdä siten mikä tuntuu osallistujista hyvältä.

Osallistavassa draamassa nimensä mukaisesti yleisö ei ole ainoastaan passiivisesti katsojan roolissa vaan on enemmän tai vähemmän mukana esityksessä. Tavoitteena on kahdensuuntainen keskustelu näyttelijöiden ja yleisön välillä. Tällöin esittävään teatteriin verrattuna on lisäarvona se, että katsojat vaikuttavat esityksen muotoutumiseen myös tekijöinä. (Heikkinen & Viirret 2003, 5.)

3.4 Osallistavan teatterin/ draaman lajeja

Tässä alaluvussa esitellään muutamalla sanalla sellaisia osallistavan draaman ja osallistavan teatterin lajeja, jotka voivat toimia Linnoituksen Yössä yleisöä osallistavasti. Sovellettavuus liittyy vahvasti jo osallistavan teatterin ja draaman olemukseenkin, joten erilaisia käyttömuotoja ja variaatioita on miltei rajattomasti. Kunkin lajin jälkeen perustellaan lyhyesti metodin soveltuvuutta käytettäväksi Linnoituksen Yössä.

Yhteisöteatteri

Yhteisöteatterissa tehdään teatteria aina yhteisössä, yhteisön kanssa ja yhteisön omilla ehdoilla. Myös aiheet kumpuavat yhteisöstä itsestään. Toteutustavalle on luonteenomaista yhteisön jäsenten kuunteleminen. Päämääränä yhteisöteatterilla voi olla esimerkiksi jonkin senhetkisen asiointilan muuttaminen. (Metropolia AMK 2013.)

Lappeenrannan linnoituksen alueen uutta kaavoitusratkaisua ja varsinkin sen sisältämää uudisrakentamista voisi hyvin kommentoida yhteisöteatterin keinoin. Tämä voi tapahtua Linnoituksen Yössä tai muussa yhteydessä Linnoituksen alueella.

Devising (Devised Theatre)

Metodi, jossa esitys laaditaan jollain muilla keinoin kuin perinteisen näytelmäkäsikirjoituksen pohjalta. Esityksellä on teksti, mutta se kehittyy harjoitusprosessin aikana. Devising-esitys on kontekstisidonnainen, toisin sanoen se kiinnittyy yleensä tiettyyn esityspaikkaan tai ympäristöön taikka määrättyyn yleisönsä. (mt.)

Eryteisesti kontekstisidonnaisuutensa vuoksi metodi toimii erinomaisesti Lappeenrannan linnoituksen idyllisessä, monien, merkittävien historiallisten vaiheiden näyttämönä toimineessa linnoituksen ympäristössä.

Prosessidraama / Draamaprosessi

Ennalta laaditun suunnitelmatekstin pohjalta koostettu tutkiva draamallinen opetusjakso, jossa ryhmänvetäjän johdolla ryhmä rakentaa fiktion, jossa se prosessoi yhdessä. Yleisöä ei prosessidraamassa ole. Roolit on joko annettu valmiina tai ryhmän jäsenet luovat ne itse. Roolit voivat olla täysin fiktiivisiä tai henkilöt voivat myös toimia kuvitteellisessa tilanteessa omina itsenään. (Tutkivan teatterityön keskus 2013.)

Linnoituksen Yössä menetelmää voi käyttää esimerkiksi prosessoimalla mielikuvituksellisesti linnoituksen historialle eri käänteitä kuin on oikeasti tapahtunut. Edellyttää toki, että ryhmä kootaan etukäteen ja ainakin prosessin kaksi ensimmäistä vaihetta käydään läpi jo ennen tapahtumaa.

Katuteatteri

Muun muassa kaduilla ja toreilla esitettävälle katuteatterille on luonteenomaista teatterimaisuus, vahva kontaktin ottaminen yleisöön sekä yllätyksellisyys. Juuri yllätyksellisyytensä vuoksi katuteatteriesityksistä ei aina ilmoiteta etukäteen. Ilmaisukeinoille ei aseteta juurikaan rajoja (Koponen 2004, 81.)

Katuteatterissa näyttelijät saavat yleisön melko helposti osallistumaan, koska esitykset ovat usein viihdyttäviä ja positiivisia tunteita herättäviä, joten metodi toimii hyvin Linnoituksen Yössä. Lappeenrannan linnoituksen alue mukulakivikatuineen tarjoaa katuteatterin esittämiselle erinomaiset puitteet.

Tarinateatteri

Osallistava teatterimuoto, jonka pyrkimyksenä on auttaa yhteisön jäseniä kuulluksi tulemisessa. Tarinateatterin näyttelijät ovat ammattilaisia tai ainakin ammattimaisia teatterin tekijöitä. Yleisön jäsenet kertovat tarinoita, joita näyttelijäryhmä esittää vahvasti improvisaation keinoin. (Metropolia AMK 2013.)

Tarinateatteri voi toimia osallistavana metodina Linnoituksen Yössä tietyin edellytyksin. Ennen kaikkea esiintyjiltä edellytetään hyvää ammattitaitoa. Osallistavuuden aspekti on siinä, että kuka tahansa yleisöstä voi toimia oman tarinansa kertojana.

Varjoteatteri

Erittäin yksinkertainen mutta mielenkiintoinen teatterin muoto, joka sallii varsin vapaan ilmaisun. Varjoteatteriin tarvitaan pimeä tila, lakana ja valaisin. Ilmaisua on yleensä tanssia tai muuta improvisoitua liikehdintää. (Känkänen & Rainio 2010.)

Varsinkin nuoret ja lapset innostuvat helposti varjoteatterista, joten se on varsin sopiva osallistavan toiminnan muoto Linnoituksen Yössä ainakin lapsiperheille ja nuorille.

Piiloteatteri

Nimestä voi kenties arvata, että piiloteatterilla on yhtäläisyyksiä perinteisen piilokameran kanssa. Kummassakin on tarkoituksena, että jekutus ei paljastu aivan heti. Piiloteatteriesityksessä yleisö joutuu keskelle esitystä, eikä tiedä, että kyseessä on esitys, ennen kuin tapahtuu jotain erikoista, kuten esimerkiksi tarjoilija (valetarjoilija) juopuu aivan tolkuttomaan tilaan. Piiloteatteri on osallistava teatterinlaji, jossa osallistuminen tapahtuu vääjäämättä. (Mahtipontinen PP Oy 2013.)

4 LAPPEENRANNAN LINNOITUS

Tässä luvussa pyritään antamaan lukijalle tiivis kuva Lappeenrannan vanhasta kaupungista, nykyisestä Linnoituksen kaupunginosasta, alueesta, jossa Linnoituksen Yö järjestetään. Aluksi tutustutaan linnoituksen historiaan, mistä siirrytään lähihistoriaan eli alueen kunnostusvaiheeseen ja lopuksi vilkaistaan mitä linnoitukselle kuuluu tänään.

4.1 Lappeenrannan linnoituksen historiaa

Kaupungin alkuvaiheita

Lappeenrannan kaupunki perustettiin vuonna 1649 Saimaaseen pistävään niemeen, jolla nykyinen linnoitus sijaitsee. (Lpr:n kaupunki 2013a; Mäkinen 1984, 5). Niemi oli korkeine muotoineen ja veteen laskevine jyrkkine rinteineen aikanaan eräänlainen luonnon muodostama linnoitus, ennen kuin linnoitusrakennelmia sinne suunniteltiin. (Lpr:n kaupunki 2013a).

Kaupungin ensimmäisen kaavan laati viipurilainen maanmittari Erik Niilonpoika Aspegren vuonna 1649 (Toivanen 1979, 57). Vasta kaavoitettua aluetta alettiin nopeasti rakentaa ja asuttaa. Uuteen kaupunkiin houkuteltiin alussa ennen kaikkea kaupankäyntiin orientoitunutta ja käsityötaitoista väkeä, jota saatiin muun muassa lähipitäjistä Lappeelta, Joutsenosta, Taipalsaarelta ja Ruokolahdelta. Väkeä tuli myös Savosta ja Karjalan kannaksen pitäjistä. Päteviä virkamiehiä saatiin Viipurista. (Mäkinen 1984, 9.)

Niemen länsiranta oli toiminut viipurilaisten kauppiaiden markkinapaikkana, Kustaa Vaasan julistuksella, tiettävästi jo yli sata vuotta ennen kaupungin perustamista (Vuorinen & Sarhimaa 1974, 12). Tärkeiden vesireittien ja maanteiden risteyspaikassa sijainnut Lappeenranta oli valtakunnan merkittävin tervakaupan keskus 1600-luvulla, ja terva olikin Lappeenrannan markkinoiden selkeästi tärkein tuote (Toivanen 1979, 129). Markkinat tiettävästi moninkertaistivat kaupungin

väkimäärän hetkellisesti, sillä tulliluettelon mukaan esimerkiksi vuonna 1638 kerääntyi linnoitusniemen länsirannalle 1500 tervaa toimittanutta talonpoikaa (Mäkinen, 1984, 13). Viipurilaisten hallinnoimien tervamarkkinoiden ajankohta oli virallisesti 8.-16.9. mutta ne kestivät yleensä kuun loppuun. Lappeenrantalaisilla ei ollut kyseisille markkinoille mitään asiaa, ja he saivatkin pian kaupungin perustamisen jälkeen, vuonna 1653, omat markkinansa, joita vietettiin 29.9. - 13.10. (Toivanen 1979, 132 - 133.)

Ruotsalainen linnoitus 1721–1741

Suuren Pohjan sodan jälkeen solmitussa Uudenkaupungin rauhassa vuonna 1721 Ruotsi menetti Viipurin Venäjälle. Näin Lappeenrannasta tuli Ruotsin itäisin kaupunki ja tärkeä etuvartio rajalle. Tällöin kaupungin linnoitustyöt käynnistettiin kreivi Axel von Löwenin toimesta. (Vuorinen 2008, 13.)

1730-luvun lopulla linnoitusrakenteita uusittiin ja korjattiin, ja kesällä 1740 uuden sodan uhan ollessa jo ilmeinen, ryhdyttiin linnoituksessa kiireellä laajempiin varustelutöihin (Lpr:n kaupunki 2013a). Ruotsissa kolme vuotta aiemmin valtaan nousseen sotaisan hattupuolueen toimesta syttyi Lappeenrannan taistelu 23.8.1741. Lukuisten ruotsalaissotapäälliköiden tekemien virheiden ja venäläisten joukkojen ylivoiman ansiosta taistelu kesti vain viitisen tuntia, päättyen venäläisten voittoon. Taistelu oli kuitenkin yksi sotahistoriamme verisimmistä. Linnoituksen etelä- ja lounaispuolella käydyssä taistelussa kuoli tai haavoittui kumpikin osapuoli huomioiden yhteensä noin 4000-5000 sotilasta. (Toivanen 1979, 521 - 528; Vuorinen 2008, 17.)

Kuva 1. Venäläisten näkemys Lappeenrannan taistelun ratkaisuhetkestä, jolloin puolustajien vasen siipi rintaman itäpäässä on juuri murtunut. Linnoitus näkyy kaavoitettuna niemenä oikealla ylhäällä. (Uppsalan yliopiston kirjasto)

Venäläinen linnoitus 1741-1809

Hattujen sota eteni surkean alun (Lappeenrannan taistelun) jälkeen päättymiseensä eli Turun rauhaan 1743 asti Ruotsi-Suomen kannalta epäonnistumisten merkeissä. Raja siirtyi lännemmäs Kymijokeen ja rajan itäpuolista Suomen aluetta alettiin kutsua Vanhaksi Suomeksi. Venäjä jatkoi Lappeenrannan linnoittamista siitä mihin Ruotsi oli jäänyt. Kuitenkin vasta Ruotsin yritettyä Kustaan sodassa (1788 - 90) menetettyjen alueiden takaisinvaltausta Pietarissa valpastuttiin. Keisarinna Katariina Suuri komensi generalissimus Aleksandr Suvorovin rakennuttamaan kunnollisen, kolmiportaisen puolustusvyöhykkeen pääkaupunki Pietarin suojaksi. Tällöin Lappeenrannan linnoitus etuvarustuksineen koki merkittävimmät puolustuselliset parannuksensa. (Vuorinen 2008, 17-19.)

Varuskunta- ja vankila-alueeksi 1809

Ruotsin ja Venäjän välillä käydyn Suomen sodan 1808-09 päätyttyä koko Vanha Suomi yhdistettiin muuhun Suomeen, josta tuli Venäjän keisarikunnan autonominen osa, Suomen Suuriruhtinaskunta. Enää Lappeenrannan linnoituksella ei ollut puolustuksellista merkitystä, ja se valjastettiin varuskunta- ja vankila-alueeksi. (mt., 20; Mäkinen 1984, 67.)

Tsaari Aleksanteri I:n määräyksestä Lappeenrannan linnoitukseen perustettiin vuonna 1819 kehruhuone eli naisvankila, johon laitoksen alkuvaiheissa olivat sijoitettuina maamme kaikki naisvangit. Naisvankila lakkautettiin vuonna 1881, mutta laitos täyttyi jo seuraavana vuonna miesvangeista. Kansalaissodan aikana, vuonna 1918, vankila ehti olla ensin punaisen ja sitten valkoisen hallinnon alaisuudessa. Vuodesta 1925 vuoteen 1938 Lappeenrannan vankila toimi keskusvankilana, mihin varsinainen vankilatoiminta linnoituksessa päättyikin. Toisen maailmansodan aikana entisissä vankilan rakennuksissa toimi kuitenkin vielä sotavankisairaala. (Mäkinen 1984, 67.)

4.2 Linnoituksen käytön suunnittelua ja entisöintiä

Linnoituksen uusi käyttö ja suunnittelu tuli ajankohtaiseksi vankilatoimintojen siirryttyä sieltä pois ja Puolustusvoimien käyttötarpeen vähennyttyä linnoituksessa radikaalisti. 1950-60 -luvulla tehdyn kaupungin uudistussuunnitelman mukaan vain harvat, arvokkaimmat kiviset rakennukset olisi säilytetty uuden monumentaalisen rakentamisen keskellä ja kaikki muu vanha rakennuskanta olisi tyystin saneerattu pois. (LKA, KULA pk 9.6.1999.)

Arkkitehti Olli Kivisen suunnittelemassa Lappeenrannan yleiskaavassa vuodelta 1956 linnoitusmäelle olisi sijoitettu lähinnä suuria, yleisiä rakennuksia. Suunnittelun lähtökohdaksi oli Lappeenrantaan tuolloin suunnitteilla ollut korkeakoulu. Kivirakennuksista vain muutamat arvokkaimmat olisi säilytetty ja liitetty hienovaraisesti uuteen rakentamiseen. Keskusaukion laidalle nousi tasakattoinen Yleisradion toimitalo vuonna 1972. Toteutus herätti voimakasta julkista kritiikkiä

paikallisessa lehdistössä. Kritiikin myötä noussut kansalaisaloite osaltaan vaikuttikin Linnoituksen kaavoituksen ja restauroinnin käynnistämiseen 1970-luvulla. Asemakaavaluonnos tehtiin 1770-luvun linnoitussuunnitelman, ns. ”Tschelesninin kaavan”, pohjalta. Yleisradion talon lisäksi ei linnoitukseen suuria julkisia rakennuksia enempää rakennettu. Historiallista rakennuskantaa ehdittiin kuitenkin jo purkaa runsaasti linnoitusmäen pohjoisosissa. (mt.) Radiotalon kotiutumista sille hieman outoon ympäristöön on autettu myöhemmin tasakaton muuttamisella harjakatoksi.

Linnoituksen entisöinti

Ortodoksikirkkoa ja pappilaa tontteineen lukuun ottamatta kaupungin omistaman linnoituksen kunnostustyön rahoittajiksi tulivat museovirasto, työvoimaministeriö ja Lappeenrannan kaupunki. Restaurointityö aloitettiin vuonna 1976. (mt.)

Linnoitusalueen entisöintityötä on tehty vaihteittain, hyvin suunnitelmallisesti ja kokonaisvaltaisesti. Linnoituslaitteiden ohella on kunnostettu muun muassa kokonaisia maavalleja ja on näin luotu otolliset kasvuolot alueelle tyypilliselle kasvillisuudelle. Osa rakennelmista oli säilynyt paremmin, osa huonommin ja jotkin rakenteista sekä laitteista olivat kadonneet tyystin. Näistä syistä useissa kohteissa on jouduttu turvautumaan rekonstruointiin eli ennallistamiseen uudelleen rakentamalla. Kaiken kaikkiaan Linnoituksen entisöinnillä on merkittävästi kirkastettu Lappeenrannan kaupunkikuvaa ja elävöitetty linnoitusta kaupunginosana. (Museovirasto 2013a.) Miltei kolme vuosikymmentä entistämishanketta luotsanneen työmaapäällikkö Pauli Nupposen mukaan työn laajuudesta kertoo muuan muassa se, että kivimuureja rakennettiin peräti noin viisi kilometriä. Kokonaisuudessaan entisöintiurakka tuli valmiiksi vuonna 2010. (Palonen 2013.)

4.3. Lappeenrannan linnoitus tänään

Linnoituksen massiivinen ja johdonmukainen kolme vuosikymmentä kestänyt restaurointirupeama on vaikuttanut merkittävästi alueeseen, sen käyttömahdollisuuksiin ja ihmisten viihtyvyyteen. Museovirasto teetti Suvi Niinisalolla vaikutustutkimuksen tästä entisöintityöstä. Tämä oli ensimmäinen kerta kun

museoviraston taholta teetettiin tutkimus restaurointi- ja kunnostustyön vaikutuksista. (Niinisalo 2004, 5.)

Linnoituksen asema Lappeenrannan tärkeimpänä nähtävyytenä on vahvistunut merkittävästi restaurointityön vaikutuksesta viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana. Vaikka alueen linnoituslaitteet ovat olleet vuodesta 1883 muinaismuistoasetuksen ja vuodesta 1963 muinaismuistolain suojaamia, käytännössä linnoituslaitteet ovat saaneet tunnustetun muistomerkkiarvon vasta 1970-luvun alussa. Siihen asti muinaismuiston annettiin hoitamattomana rapistua. Osa linnoituslaitteista tuhoutui myös yleisen kaupunkikehityksen, muun muassa purkamisen ja maa-aineksen oton sekä tie- ja rautatierakentamisen, myötä. (mt., 13.)

1980-luvun lopulla linnoituksen restaurointityö oli jo hyvällä mallilla ja alueen merkitys Lappeenrannan matkailuvaltina alettiin hyvin ymmärtää. Matkailua tukevia toimintoja kuten museoita sekä taide-, käsityö- ja kahvilapalveluja alettiin tällöin perustaa alueelle. (mt., 35-36.) Niin sanottu suuri yleisö on myös nähtävästi ohjannut linnoituksen entistämisen- ja elävöittämissuunnitelmia. Linnoituksen alueen suunnitelmat olivat nähtävillä Kaakkois-Suomen linnoitusnäyttelyssä Etelä-Karjalan museossa keväällä 1990. Tällöin osayleiskaavaan kirjattu laaja uudisrakentaminen sai kovan kritiikkiryöpyn. Lausuntoja ja mielipiteitä osayleiskaavasta tuli erilaisilta asiantuntijoilta ja niin kutsuuilta rivikansalaisilta, yhteensä noin 70 kappaletta. (mt., 38.)

Linnoituksen entisöintitöiden rinnalla myös linnoituksen välittömässä läheisyydessä sijaitsevaa satamaa on kunnostettu ja ajanmukaistettu. Linnoitus ja satama yhdessä muodostavatkin toinen toistaan täydentävän matkailullisen vetonaulatekijän kesäisessä Lappeenrannassa. Molemmissa kohteissa viihtyvät tänä päivänä niin matkailijat kuin paikallisetkin. Linnoituksella ja satamalla on myös vahva toiminnallinen yhteys, niin historiallisesti kuin nykyisinkin. (LKA, TEKLA pk 31.5.2000.) Linnoituksen restaurointi on ratkaisevasti edesauttanut koko niemen muuttumisessa asuin-, matkailu- ja virkistysalueeksi (Niinisalo 2004, 52).

Linnoitus on nykyisin toiminnallinen ja yhtenäinen alue, joten sitä on helppo markkinoida matkailullisessa mielessä. Eiheä linnoituskokonaisuus on helppo liittää osaksi matkailijoille suunnattuja tuotepaketteja. Esimerkiksi paketti joka koostuu

hotellimajoituksesta, Saimaan kanavaristeilyistä ja opastetusta kävelykierroksesta linnoituksessa sekä tutustumisesta alueen museoihin on suosittu matkailijoiden keskuudessa. (mt., 53.)

Lappeenrannassa järjestetään kesäisin monia opastettuja kiertoajeluja ja –kävelyjä. Linnoituksen ohjelmistoon kuului kesällä 2013 muun muassa seuraavat opastetut kierrokset. Linnoituksen opastettu kävelykierros, erityisesti lapsiperheille sopiva ”Tervapöpon kintereillä” –kävelykierros ja ”Willimiehen vilinässä” –kaupunkikierros bussilla. (Markkinointiyhtiö GoSaimaa 2013.) sekä linnoituksen opastettu draamakierros (Lpr:n kaupunki 2013b).

Kuten Lappeenrannan linnoituksen historia yleisestikin myös linnoituksen luonnon historia on varsin monivaiheinen. Luontoon ja alkuperäiseen kasvistoon ovat vaikuttaneet muun muassa vallien multaamiset ja siementämiset nurmikkoheinällä, katujen kiveäminen, viljeleminen, alueen hylkääminen kaupungin takamaaksi sekä rakentamistoimet. Ketokasvillisuus ja historialliset tulokaskasvit ovat kärsineet näistä toimista. 1900-luvulla valtaosaa rinteistä alettiin kuitenkin hoitaa kuten kuuluukin, ketomaisesti. Alueella järjestetään nykyisin luontopolkuja jotka kertovat tästä kaikesta. (Lpr:n kaupunki 2013c).

Kaiken kaikkiaan Lappeenrannan linnoituksesta on kehkeytynyt elävä kulttuuripainotteinen kaupunginosa. Entisissä Venäjän vallan aikaan rakennetuissa varuskuntarakennuksissa toimii muun muassa kolme museota: Etelä-Karjalan museo, taidemuseo ja Ratsuväkimuseo, Lasten kuvataidekoulu, taiteilijoiden ja käsityöläisten työpajat, Lappeenrannan ortodoksinen kirkko sekä kahvila ja ravintola. Sulan veden aikaan Linnoituksen vierestä on Saimaan kanavaa pitkin laivayhteys Viipurin. (Museovirasto 2013b.)

5 LAPPEENRANNAN LINNOITUKSEN YÖ

Ensimmäisessä alaluvussa käydään tiivistetysti läpi Lappeenrannan Linnoituksen Yön runsaan parinkymmenen vuoden mittainen historia. Toisessa alaluvussa

tutkimuksen aiheen mukaisesti selostetaan draamaohjelman toteutusmalli Linnoituksen Yössä viimeisimpinä tapahtumavuosinaan.

5.1 Linnoituksen Yön historiaa

Useassa Suomen kaupungissa ja kunnassa oli 1980- ja 1990-lukujen taitteessa alettu järjestää monipuolisia, pääosin elokuulle sijoituvia, kulttuuritapahtumia. Jokavuotisten Taiteiden yö –tapahtumien järjestäminen aloitettiin ensimmäisinä Helsingissä ja Turussa vuonna 1989. (Yle 1/ Elävä arkisto 1992.) Lappeenrannan linnoituksen alueen nousua entisöintityön vaikutuksesta kaupungin matkailun vetonaulaksi 1980-luvun lopulla (Niinisalo 2004, 36) alkoi pian tämän jälkeen viritä kiinnostus kaupungin oman taiteiden yön järjestämiseen (Altarriba 2011).

Lappeenrannan kulttuuritoimisto lähetti 2.7.1992 Lappeenrannan kaupunginhallitukselle kirjeen:

Lappeenrannan kaupungin kulttuuritoimisto järjestää yhdessä lappeenrantalaisten kulttuurijärjestöjen ja Linnoituksessa toimivien yhteisöjen kanssa Linnoituksen Yön 7.8.1992 klo 22.00-02.00. Tapahtuma sijoittuu Linnoituksen alueelle.

Linnoituksen Yöllä halutaan juhlistaa sekä kaupungin vuosipäivää että Suomen 75-vuotista taivalta itsenäisenä valtiona. Tapahtumasta on tarkoitus muodostaa perinne, jolla joka vuosi voitaisiin muistaa Lappeenrannan kaupunkia. Tapahtumalle on katsottu parhaaksi ja luonnollisimmaksi paikaksi Linnoitus ja sen lähiympäristö, josta kaupunki on saanut alkunsa ja jossa se vieläkin vahvasti elää.

Linnoituksen Yön ohjelmasta vastaavat lappeenrantalaiset kulttuuri- ja taidejärjestöt. Mukana tapahtumassa ovat myös mm. ortodoksinen seurakunta, museot ja Linnoituksessa toimivia yrittäjiä. Ystävyysseurat ovat myös lupautuneet tapahtumaan mukaan. Linnoitukselle tärkeä elementti, tuli, olisi myös tarkoitus saada mukaan kahden nuotiopaikan muodossa. Paloviranomaisilta haetaan tulen käyttöön lupa.

Lappeenrannan kaupunkipäivän ja Suomen 75-vuotisjuhlien merkeissä anomme lupaa tapahtuman järjestämiseen. (LKA, LprKH pk 20.7.1992.)

Kaupunginhallitus hyväksyi kirjeen mukaisen ehdotuksen ensimmäisen Linnoituksen Yön järjestämisestä (mt.). Tapahtuman järjestämisvastuu annettiin Lappeenrannan kulttuuritoimistolle, ja kulttuurisihteeri Jorma Kallio kutsui koolle paikallisia seuroja sekä yhdistyksiä. Lappeenrantalaiset ystävyysseurat, muun muassa Suomi-Espanja seura ja Suomi-Venäjä seura, toimivat alkuvuosina merkittävinä ohjelmanjärjestäjinä. Ystävyysseuroja oli ensimmäisessä tapahtumassa mukana suunnilleen kymmenen sekä lisäksi muun muassa Työväen Sivistysliitto ja Kaukaan Laulumiehet. Tuotantorahaa järjestöt saivat ensimmäisen Linnoituksen Yön järjestämiseen yhteensä 30.000 mk. Pienimuotoisen taide- ja kulttuuritapahtuman ohjelma koostui muun muassa käsityötaiteesta ja musiikkiesityksistä. Ensimmäisen tapahtuman yleisömäärä voitiin laskea vielä sadoissa. (Altarriba 2011.)

Kolmantena vuotenaan, vuonna 1994, Linnoituksen Yö oli jo noussut yleisömäärältään Lappeenrannan suurimmaksi kesätapahtumaksi (LKA, KULA pk 17.5.1995). Kyseessä on ensimmäinen kulttuurilautakunnan pöytäkirja, jossa ylipäättään käsitellään Linnoituksen Yö -tapahtumaa. Toisin sanoen kulttuurilautakunta, jonka tehtävänä on ollut ohjata ja valvoa Linnoituksen Yön tuotantoa, otti tapahtumaan virallisesti kantaa ensimmäisen kerran vasta neljännen Linnoituksen Yön järjestämisen kynnyksellä. Voidaankin kysyä miksi Linnoituksen Yön merkinnät loistavat poissaolollaan lautakunnan pöytäkirjoissa alkuvuosina? Eikö kulttuurilautakunta ollut kiinnostunut Linnoituksen Yöstä ja sen kehityskulusta tapahtuman kolmena ensimmäisenä tuotantovuotena? Kokouksessaan 3.4.1996 kulttuurilautakunta sentään jo kirjasi:

Linnoituksen Yö on ensisijaisesti lappeenrantalaisten kulttuuri-, taide- ja perinnejärjestöjen sekä yhteisöjen voimannäyte (LKA, KULA pk 3.4.1996).

Vuodesta 1996 lähtien tapahtumassa on valittu joka vuosi Linnoituksen Isäntä. Tapa noudattaa maamme monen muun kaupungin käytäntöä. Arvonimen saajat ovat kaupungin historiaan liittyviä, lappeenrantalaisia tai Lappeenrannasta lähtöisin olevia, omalla alallaan ansioituneita ja kaupungille positiivista mainetta tuoneita henkilöitä. Vuonna 1998 aiheeseen kiinnitettiin erityistä huomiota kaupungin valmistautuessa viettämään 350-vuotisjuhlavuottaan 1999. (LKA, KULA pk 17.6.1998.)

Linnoituksen Yön kasvettua seitsemässä vuodessa jo noin 20.000 kävijän kaupunkifestivaaliksi tuli tarve varsinkin taloudellisten ja teknisten tuotantopanosten lisäämiselle. Tästä syystä ehdotti kulttuurilautakunta kulttuurisihteerin välityksellä kaupunginhallitukselle, että perustettaisiin Linnoituksen Yö –niminen rekisteröity yhdistys, joka alkaisi toteuttaa tapahtumaa jo kaupungin 350-vuotisjuhlavuodesta 1999 lähtien. Tällä tavoin haettiin tapahtumalle joustavampaa toteuttamis- ja hallintomallia, valvonnan ja talouden pysyessä edelleen kulttuurilautakunnan ja kaupungin käsissä. (LKA, KULA pk 14.10.1998.) Toivottua yhdistyksen perustamista ei kuitenkaan ole vielääkään tapahtunut.

Kaupungin 350-vuotisjuhlavuotena tapahtuma oli laajentunut kolmipäiväiseksi ja osa tuloista kerättiin pääsymaksullisilla konserteilla. Tapahtumasta suorana lähetetty MTV:n ”Kaunotar ja kulkurit” tv-konsertti toi festivaalille ja kaupungille runsaasti valtakunnallista näkyvyyttä. Tapahtuma nousi siihenastisen historiansa suurimmaksi sekä yleisömäärällä että budjetilla mitaten. Yleisöä kävi noin 40.000 henkeä. (LKA, KULA pk 17.11.1999.) Tapahtuman menot kohosivat 780.000 markkaan kun ne edellisenä vuonna olivat olleet vajaat 300.000 mk ja sitä edellisenä vuonna runsaat 230.000 markkaa (LKA, KULA pk 7.6.2000).

Juhlavuoden 1999 tapahtuma sai myös palautetta enemmän kuin koskaan aiemmin. Kritiikkiä saivat kaikki tapahtuman osa-alueet. Seuraavassa tiivistelmä tapahtuman tuotannossa eri alueilla ja tasoilla toimineiden antamasta palautteesta. Tekniseen tuotantoon liittyen keskuskuulutus puuttui, aitaus maksullisiin tapahtumiin petti (liian heppoinen), rakennusmiesten määrä liian pieni, siisteysongelmia, jne. Juontajat olisivat kaivanneet ainakin jonkinlaista kenraaliharjoitusta ja alkujärjestelyjen hoitamista ajoissa. Securitasin järjestysmiehille meni palautetta aivan liian kovista otteista ja ensiaputaidottomuudesta. Kritiikkiä sai myös liian runsas alkoholin anniskelu, koska siitä aiheutui runsaana humalaisten määränä lieveilmiöitä.

Sisältöpuolella kritisoitiin muun muassa ohjelmatarjonnan yksipuolistumista liiaksi musiikin suuntaan, kun aiempien vuosien ohjelmarakenne oli yleisöä enemmän osallistava. Tuli myös huomautuksia, että Linnoituksen Yö on paisunut liikaa, ja on samalla menettänyt osan alkuperäisestä hohdostaan. Yksittäisistä positiivisista palautteista mainittakoon kaupunginjohtaja Markku Anderssonin kiitos miellyttävästä

ja ikimuistoisesta juhlasta. (LKA, KULA pk 17.11.1999.) Tämänkertainen, ison massatapahtuman mittoihin noussut Linnoituksen Yö synnytti lehdistössä tiiviin, osin intohimoisenkin keskustelun Linnoituksen Yön luonteesta. Halutaanko edelleenkin suuren luokan festivaali vai pienempi, paikallinen kulttuuritapahtuma.

Kymmenettä Linnoituksen Yötä (2001) suunniteltaessa kulttuurisihteeri Kallio korosti jälleen, että tapahtuman painopistealueena tulee olemaan lappeenrantalaisten kulttuuri-, taide- ja perinnejärjestöjen kanssa toteutettavat hankkeet (LKA, KULA pk 21.3.2001).

Seuraava merkittävämpi muutos Linnoituksen Yön järjestämisen suhteen on ollut tapahtuman tuotantovastuun ulkoistaminen. Ulkoistamisella kaupunki ainakin varmisti, ettei sille tule taloudellisia yllätyksiä budjetin suhteen, koska kaikki vastuu on viime kädessä päätuottajalla. Ensimmäisen kerran Linnoituksen Yön tuotanto yritettiin kulttuurilautakunnan päätöksellä ulkoistaa jo vuonna 1998. Tuolloin ei kuitenkaan yksikään lappeenrantalainen yhteisö toimittanut tarjousta, ja täten kulttuurilautakunnalle jäi vaihtoehdoksi jatkaa Linnoituksen Yön toteuttamista kulttuuritoimiston omana työnä. (LKA, KULA pk 17.9.2003.)

Vuonna 2004 tapahtuman tuottamisesta oli määräaikaan mennessä saapunut kulttuuritoimistoon kaksi tarjousta, joista toinen vetäytyi kilpailusta. Näin ollen kulttuurilautakunnan päätöksellä, ainona hakijana, lappeenrantalainen SLT-Promotions Ltd valittiin tuottamaan Linnoituksen Yö -tapahtuma vuonna 2004. (LKA, KULA pk 19.11.2003.) Seuraavana vuonna SLT-Promotions Ltd hävisi tarjouskilpailun helsinkiläiselle markkinointitoimisto Hohto Oy:lle, joka option kautta sai tapahtuman järjestettäväkseen kolmeksi vuodeksi 2005–2007 (LKA, KULA pk 29.9.2004). Vielä kaksi seuraavaa vuotta tapahtuman tuotanto hankittiin ostopalveluna. Vuosina 2008–2009 tapahtuman järjestämisvastuu siirrettiin kulttuurilautakunnan päätöksellä Lappeenrannan Yrityspalvelut Oy:lle. Yrityspalvelut Oy valitsi Linnoituksen Yön tuottajiksi vuonna 2008 lappeenrantalaiset Jyri Hännisen ja Ville Hyyryläisen sekä vuonna 2009 Jyri Hännisen. Tavoitteet olivat aiemmilta vuosilta tutut eli pyrkimyksenä oli järjestää alkuperäinen mukainen, paikallisen kulttuurin ja taiteiden yö. Kulttuurilautakunnan mukaan tapahtuma kehittyi molempina vuosina jo oikeaan suuntaan. (LKA KULA pk:t 19.11.2003, 29.9.2004 ja 7.10.2009.)

Kulttuurilautakunta päätti kokouksessaan 7.10.2009, että Linnoituksen Yön tuottamisvastuu palaa takaisin kaupungin kulttuuritoimistolle. Lautakunta päätti myös, että vuoden 2010 tapahtuma järjestetään kaksipäiväisenä 6.-7.8. (pe-la) ja, että tapahtuman tuottaminen koostuu sponsoreiden hankinnasta, ohjelmiston tuottamisesta sekä tekniikan tuottamisesta. (LKA, KULA pk 7.10.2009.) Pitkälti samoilla periaatteilla on viimeisimmät Linnoituksen Yötkin tuotettu. Vuodesta 2012 lähtien tapahtuma on kuitenkin järjestetty yksipäiväisenä ilmaistapahtumana (LKA, KULA pk 16.11.2011).

5.2 Linnoituksen Yön draamaohjelman nykytila

Opinnäytetyön tekijä työharjoittelussaan, Lappeenrannan yleisessä kulttuuritoimessa (syksy 2010 – kevättalvi 2011), ideoi ja suunnitteli Linnoituksen 20-vuotisjuhlayön 2011 draamaohjelman. Draaman historialliseksi aikakontekstiksi valittiin pääosin 1800-luku. Kirjallisuudesta löytyi kosolti Lappeenrannan historiassa vaikuttaneita, mielenkiintoisia, eri ammattiryhmiä ja sosiaaliluokkia edustaneita henkilöitä. Tehtäväksi jäi lähinnä valita keskeisiä hahmoja ja henkilöitä, joiden välillä tiedetään olleen kanssakäymistä tai jännitteitä. Nämä seikat huomioiden oli mahdollista kirjoittaa mielenkiintoisia, historiallisia draamakohtauksia, joissa olisi jotain yleisöä kiinnostavaa särmää. Draamasikermä koostettiin kuudesta toisiinsa linkitetystä kohtauksesta, jotka esitettiin sopivasti eri puolilla linnoituksen laajaa aluetta. Tällä tavoin pyrittiin uskotella yleisölle historiallisten henkilöiden ilmaantuvan esille autenttisissa paikoissa, millä koetettiin saada kohtauksiin tietynlaista aitoutta ja uskottavuutta. Yleisö sai myös liikuntaa kävellessään kohtaukselta toiselle. Kohtausten välillä siirtymisessä yleisöä opastivat fiktiiviset kaupungin historiaan liittyvät hahmot taustoittaen samalla hieman kohtauksissa olevia henkilöitä ja tilanteita. Kuuden kohtauksen yhteiskesto oli noin 15 minuuttia. Kokonaisaika vaihteli hieman muun muassa sen mukaan, kuinka nopeasti yleisö siirtyi kohtausvälit.

Draamakokonaisuus esitettiin kaksipäiväisen tapahtuman jälkimmäisenä, varsinaisena Linnoituksen Yön juhlapäivänä, kaikkiaan viisi kertaa. Väliaikoina historialliset henkilöt liikkuvat vapaasti, mutta rooleissaan, linnoituksen alueella,

tarkoituksenaan improvisoiden kommunikoida yleisön kanssa. Historiallisia henkilöitä oli rooleissa myös tapahtuman avajaistilaisuudessa, jossa Linnoituksen Isäntä Päiviö Pyysalo piti avajaispuheensa. Kaikki historialliset henkilöt olivat mukana myös perinteisessä Linnoituksen Yön kulkueessa, joka tosin tällä kertaa toteutettiin rankan sateen vuoksi kaupunkijunan kyydissä istuen.

Materiaali historialliseen draamaan koottiin pääosin kolmesta paikallisteoksesta: Wanha hyvä Lappeenranta (Eija-Hilkka Anttila 1992), Kauskilasta kuntaliitokseen – historiaa ja tarinaa Lappeenrannasta ja sen asukkaista (Soile Rinno ym:t 1999) sekä Lappeenrannan kaupungin historia (Pekka Toivanen ym:t 1978-1980, yht. 2746 sivua). Kahteen ensin mainittuun on koottu tiivistetysti ja varsin informatiivisesti Lappeenrannan historiaa. Viimeksi mainittu on laaja historiateos, joka tarjoaa materiaalia Linnoituksen Yön draamoille kymmeniksi vuosiksi eteenpäin. Kootun materiaalin pohjalta draamakäsikirjoitukset tehtiin työryhmässä (Matti Honkanen, Marja Pylkkö ja Esa Uski). Liitteenä esitellään kuuden kohtauksen sikermässä esiintyneet roolihenkilöt sekä muutama kohtaussarjasta erillään esiintynyt historiallinen henkilö (LIITE 5).

Kuva 2. Kohtaus 1) Tervahuijari on juuri myynyt hienolle neidolle "kauneussaippuaa".

Kuva 3. Kohtaus 2) Hieno rouva to-ruu hieman myöhässä olevia vesipiikoja.

Kuva 4. Kohtaus 2) Rutto saapuu kaupunkiin mummon ja pikkutyön mukana.

Kuva 5. Kohtaus 3) Aikansa persoona Benjamin Düster uskottelee olevansa Ruotsin kuningas Kaarle XII.

Kuva 6. Kohtaus 4) Generalissimus Suvorov tervehtii ohikulkumatkallaan ortodoksipappia.

Kuva 7. Kohtaus 5) Lehtikeisari C. G. Swan ja liikemies Matti Roiha sanaharkassa.

Kuva 8. Kohtaus 6) Rahamiehet Swan ja Roiha jätettiin nuolemaan näppejään linnoitusvallien heinänteko-oikeuksien huutokaupassa.

6 TUTKIMUSMENETELMÄT JA -AINEISTOT

Tässä luvussa esitellään menetelmät joilla tutkimustietoa hankittiin ja kerrotaan milaista tutkimusaineistoa valituilla menetelmillä saatiin kerätyksi. Ensimmäisessä alaluvussa esitellään tutkimukseen valitut tiedonkeruumenetelmät ja perustellaan miksi niihin päädyttiin. Toisessa alaluvussa esitellään hankittu tutkimusaineisto.

6.1 Tiedonkeruumenetelmät

Tutkimusongelman ja siitä johdettujen tutkimuskysymysten perusteella päädyttiin kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimusotteeseen (Kananen 2010, 147). Tutkimuksessa ei pyritty kvantitatiiviselle eli määrälliselle tutkimukselle luonteenomaisiin yleistyksiin vaan ennemminkin ilmiön ymmärtämiseen (Kananen 2008, 24). Vastauksia etsittiin lähtökohtaisesti laadullisilla kysymyksillä: mitä, miten ja miksi (mt., 53). Määrällisistä tuloksista haettiin kuitenkin tukea laadulliseen analyysiin (mt., 26). Voidaan siis puhua laadullisesta tutkimuksesta, jonka tukena käytettiin määrällisiä menetelmiä. Tiedonkeruumenetelmiksi valikoituivat tärkeimmät laadullisen tutkimuksen menetelmät eli haastattelu, havainnointi ja erilaiset dokumentit (Kananen 2010, 48). Tiedonkeruuseen käytettiin myös benchmarking -menetelmää eli vertailuanalyysia (Karjalainen 2013).

Haastattelu

Haastattelu on kvalitatiivisen tutkimuksen tiedonkeruun päämenetelmä (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 205) ja siksi se valittiin pääasialliseksi tiedonkeruumenetelmäksi. Seuraavassa perustellaan valintaa tarkemmin. Ensinnäkin tutkimusaiheeseen täsmällisesti liittyvää teoretietoa ei ollut paljoakaan käytettävissä, jolloin asiantuntija- ja yleisöhaastattelut olivat sopivia tiedonkeruumenetelmiä. (Kananen 2008, 68). Työssä tutkittiin ihmisiä ja heidän käyttäytymistään, joten henkilökohtaisesti haastatteleamalla, suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa, saatiin täsmällisintä tietoa. Haastattelussa voitiin säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen mukaan, vastaajaa herkällä korvalla kuunnellen. Tällöin vastaaja saattoi subjektiivisesti ja

mahdollisimman vapaasti tuoda esille itseään koskevia ja itselleen merkityksellisiä asioita, jolloin tutkimuksessa oli mahdollista saada tärkeää merkitystietoa. Kyseessä on aiemmin vähän kartoitettu tutkimusalue, ja tästä syystä haastattelu oli menetelmä joka parhaiten auttoi löytämään lopullisia tutkimuskysymyksiä ja suuntaamaan tutkimusta tarkemmin. Jo ennalta oli tiedossa, että tutkimuksen aihe tuottaa monitahoisia vastauksia, joten haastattelutilannetta hallitusti ohjaamalla voitiin saada tutkimuksen kannalta merkittävää tietoa. Saatujen vastausten syventäminen välittömällä jatkokysymyksillä on mahdollista vain haastattelussa. (Hirsjärvi ym. 2009, 204-205.)

Puolistrukturoitu haastattelu

Haastattelumenetelmän avulla kerättiin tutkimustietoa sekä Linnoituksen Yön yleisöltä että draaman ja teatterin ammattilaisilta. Molemmissa tapauksissa menetelmäksi valikoitui puolistrukturoitu haastattelu. Haastattelu luokitellaan puolistrukturoiduksi silloin kun siinä on lomakekyselyn kysymykset, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole annettu (Kananen 2008, 73 - 74). Teatterin ja draaman ammattilaisten haastatteluun laadittu lomake vastasi tarkemmin puolistrukturoidun haastattelun periaatetta, koska siihen oli tehty selkeät kysymykset, mutta vastausvaihtoehtoja ei oltu juuri annettu. Yleisöhaastattelun lomakkeessa niin sanotulla ydinkysymyksellä kartoitettiin osallistumisinnostusta viiteen valmiiseen draamavaihtoehtoon (4a – 4e). Näin toimien haluttiin tutkimuksen kannalta oleellisesta kysymyksestä helposti vertailtavaa tietoa ilman vaaraa tulkintaristiriidoista. Vastaajilta pyydettiin myös oma ehdotus osallistavasta draamasta Linnoituksen Yössä. Myös kysymys 5a, jolla tiedusteltiin syitä osallistavan draaman soveltuvuuteen tai soveltumattomuuteen Linnoituksen Yössä, esitettiin avoimena kysymyksenä. Avoimilla kysymyksillä tavoiteltiin tutkimustuloksiin syvyyttä. Pohja- ja taustakysymyksissä oli valmiit vastausvaihtoehdot tai –haarukat. Haastattelut suoritettiin yksilöhaastatteluina.

Suora ja osallistuva havainnointi

Koska tutkittavasta aiheesta ei ollut juuri saatavilla täsmällistä tietoa, valikoitui myös havainnointi tiedonkeruumenetelmäksi (vrt. Kananen 2008, 68; Kananen 2010, 49). Havainnointi antaa monipuolista tietoa, mutta jotta sitä voidaan menetelmänä käyttää, tulee ilmiön olla havainnoitavissa (Kananen 2008, 69; Kananen 2010, 49). Histo-

rialliset draamakohtaukset sekä Lappeenrannassa että Turussa täyttivät erinomaisesti nämä edellytykset. Havainnointi täydentää tutkimuksen muuta tiedonkeruuta, muun muassa teemahaastatteluja. Havainnoinnin muodon eli asteen, joita on useita, määrää lähinnä havainnoijan asema havainnointitilanteessa (Kananen 2010, 49). Tässä tutkimuksessa havainnoinnin muotoina olivat suora ja osallistuva havainnointi.

Suora havainnointi

Suorassa havainnoinnissa ilmiöön liittyvien seikkojen seuraaminen tapahtuu paikan päällä. Suorassa havainnoinnissa, toisin kuin piilohavainnoinnissa, havainnoitavat henkilöt ovat tietoisia tutkijan läsnäolosta. (mt.) Havaintojen tallentaminen voidaan suorittaa esimerkiksi kirjaamalla ylös, valokuvaamalla tai videoimalla (mt., 50). Tässä tutkimuksessa suoraa havainnointia käytettiin Turun keskiaikaisilla markkinoilla, historiallisten draamakohtausten havainnoinnissa 30.6.2012. Havainnointi kohdistui näyttelijäntyöhön, josta pyrittiin löytämään erilaisia yleisöä osallistavan draaman muotoja ja ideoita. Samalla havainnoitiin yleisön reaktioita. Tavoitteena olisi voida hyödyntää havaintoja, joko suoraan tai soveltaen, Lappeenrannan Linnoituksen Yö – tapahtuman draamaohjelman kehittämisessä. Havainnointimenetelminä käytettiin video- ja valokuvausta. Videomateriaalia kertyi eri kohtauksista yhteensä runsaat 46 minuuttia. Materiaali koostui 11 videoleikkeestä, joista lyhin oli kestoltaan 36 sekuntia ja pisin yli 10 minuuttia. Valokuvia keskiaikaisista markkinoista otettiin 79 kappaletta, joista 21 kpl draamakohtauksista tai -näyttelijöistä. Tämä havainnointitapahtuma sisälsi suoran havainnoinnin ohella myös osallistuvan havainnoinnin elementtejä, muun muassa havainnoijan keskustelukontaktia näyttelijöihin.

Osallistuva havainnointi

Havainnointia oli käytetty myös Lappeenrannan Linnoituksen Yö -tapahtuman historiallisten draamakohtausten tiedonkeruussa 6.8.2011. Havainnoinnissa täytyivät kaikki edellä mainitut suoran havainnoinnin tunnusmerkit. Havainnoinnin asteena oli tässä tapauksessa kuitenkin osallistuva havainnointi, koska opinnäytetyön tekijä oli aktiivisena toimijana mukana tutkittavan yhteisön toiminnassa (Kananen 2008, 70; 2010, 50). Havainnoija teki havaintoja historiallisena roolihenkilönä, sekä näytellesään draamakohtauksissa, että liikkueessaan roolihaahmona tapahtuma-alueella koh-

tausten ulkopuolella. Kirjoittaja aika ajoin havainnoi myös siviilivaatteisiin pukeutuneena, selkeästi ”ei-roolissa”. Osallistuvassa havainnoinnissa ongelmaksi voi muodostua sisäänpääsy havainnoitavaan yhteisöön (Kananen 2008, 70). Tässä tapauksessa sitä ongelmaa ei tullut, koska havainnoija on ollut sisällä draaman toteuttavassa yhteisössä, Teatteri Tiimissä vuodesta 1996 lähtien. Kirjoittaja pääsi hyvin sisään myös tapahtuman koko tuotannosta vastaavaan yhteisöön, Lappeenrannan yleiseen kulttuuritoimeen, suorittaessaan siellä työharjoittelua marraskuun 2010 ja helmikuun 2011 välisenä aikana.

Havainnointimenetelmät olivat Linnoituksen Yössä pitkälti samat kuin Turun keskiaikaisten markkinoiden draamaa havainnoitaessa, eli videointi ja valokuvaus. Videoinnista huolehti Antti Knutas Lappeenrannan teknilliseltä yliopistolta, tallentaen Linnoituksen Yön kaikki kuusi historiallista draamakohtausta. Videotallenteen kokonaiskestoksi tuli 18 minuuttia. Tutkimusmateriaalina havainnoitavia valokuvia otti opinnäytetyön tekijä itse siviiliasussa liikkuaessaan kuudesta draamakohtauksesta kaikkiaan 35 kappaletta. Rooliasussa havainnoidessaan ei havainnoija katsonut olevan sopivaa kuvata. Näkö- ja kuuloaistien saadut havainnot kirjattiin aika ajoin ylös.

Dokumentit tiedonkeruumenetelmänä

Kokonaiskuvan saamiseksi Linnoituksen Yön historiasta eli aiempien vuosien tapahtumien kulusta, etsittiin aiheeseen liittyvää tietoa Lappeenrannan kaupunginarkistossa sijaitsevista kulttuurilautakunnan kokouspöytäkirjoista. Tiettyinä vuosina pöytäkirjoissa oli Linnoituksen Yö –aiheisia merkintöjä niin niukasti, että tekijän täytyi käyttää aineistolähteinä myös paikallisia sanomalehtiä saadakseen riittävän selkeän kokonaiskuvan tapahtuman historiasta.

Benchmarking eli vertailuanalyysi

Benchmarkingin voidaan katsoa syntyneen 1970-luvun puolivälin jälkeen, kun kopio-koneiden edelläkävijäyrittäjä Xerox kamppaili saadakseen kilpailijoilleen menettämänsä markkinaosuudet takaisin. Tuolloin Xerox keskittyi benchmarkingissaan oman yhtiönsä eri osa-alueiden: tuotannon, hallinnon ja erilaisten tukiprosessien toimintojen keskinäiseen vertailuun. Benchmarkingista tuli tärkein muutokseen tähtäävä toimin-

tamalli, jonka avulla yritys onnistui lopulta valtaamaan kilpailijoilleen menettämänsä kolmanneksen alan markkinoista. Xeroxin benchmarkingissa oli kysymys sisäisestä vertailuanalyysistä. (Anthony 2005.)

Yleisen määritelmän mukaan benchmarking on oman toiminnan vertaamista toisten toimintaan tarkoituksena oman toiminnan kyseenalaistaminen ja paremmilta oppiminen. Menettelyssä pyritään vertailun kautta löytämään paras mahdollinen toimintamalli tai käytäntö. (Karjalainen 2013.)

Benchmarkingissa eli vertailuanalyysissä (käytetään myös nimeä esikuva-arviointi) vertaillaan omaa toimintaa toisten toimintaan, ja näistä valitaan aina paras käytäntö. Benchmarking on varsin monimuotoinen tiedonhankintatapa, mutta noudattaa kuitenkin aina tiettyjä lainalaisuuksia. Benchmarking-arviointi on aina vertaamista ja menetelmän käyttöön liittyy aina - tai ainakin pitäisi liittyä - arvioijan kiinnostus siitä miten toiset tekevät ja toimivat. (mt.)

Tiedonkeruumenetelmäksi valikoitui benchmarking ja vertailukohteeksi osana Keski-ajan Turku –tapahtumaa järjestettävät Keskiaikaiset markkinat. Tarkkailun kohteena oli Keskiaikaisten markkinoiden draamaohjelman toimivuus kokonaisuutena ja osiensä summana. Tarkkailun alla olivat myös ohjelman osallistavuus ja se mitä metodeja osallistavuuden aikaansaamiseksi Turussa käytettiin. Käytännössä benchmarkkaus menee päällekkäin aiemmin mainitun havainnointimenetelmän kanssa, jota harjoitettiin Turun keskiaikaisilla markkinoilla 30.6.2012. Myös keskiaikaisten markkinoiden pääohjaaja Emmi Louhivuoren sähköpostihaastattelua käytettiin tietolähteenä vertailuanalyysissä.

6.2 Tutkimuskysymysten asettaminen

Kun osallistavan draaman mahdollisuuksien tutkiminen Linnoituksen Yössä oli valikoitunut tutkimustehtäväksi tuli laatia tutkimuskysymykset. Ensin kartoitettiin Linnoituksen Yön yleisön halukkuus osallistua tapahtumassa järjestettävään draamaohjelmaan. Seuraavaksi, mikäli kiinnostusta ilmeni, kysyttiin millaiseen draamaohjelmaan tai millaisiin draamaohjelmiin osallistumiseen halukkuutta löytyi.

Nämä perus- ja tarkentavat kysymykset muodostivat yleisöhaastattelun perustan. Osallistavan draaman vaihtoehtoina esitettiin viisi erilaista osallistavan draaman muotoa. Vaihtoehdot edustivat eri aktiivisuustasoja ja erisuuruista rohkeutta vaativia draamatoiminnan muotoja. Kysymyssarja oli skaalattu siten, että ensimmäisenä tiedusteltiin haastateltavan osallistumisinnostusta vähiten aktiivisuutta edellyttävään draaman muotoon ja viimeisenä eniten aktiivisuutta vaativaan muotoon. Tämän jälkeen pyydettiin vastaajalta vielä oma ehdotus osallistavan draaman aiheesta tai toteutuksesta Linnoituksen Yössä.

Lisäksi esitettiin taustakysymyksiä. Kysymyksillä kartoitettiin vastaajien aiempaa osallistumisaktiivisuutta Linnoituksen Yöhön ja muihin vastaavanlaisiin kesätapahtumiin, selvitettiin onko haastateltu nähnyt aiemmin Linnoituksen Yössä tai muissa kesätapahtumissa teatterinomaisia ja onko tämä osallistunut mainituissa tapahtumissa teatterinomaisiin esityksiin katselijana vai esiintyjänä. Osallistumisinnostusta kartoitettiin myös tiedustelemalla olisiko haastateltu valmis maksamaan osallistumisesta draamohjelmaan euron, 5 € vai 10 €. Tulosten analysointia ja luokittelua mahdollisesti tukevana taustatietoina tiedusteltiin vielä vastaajan aiempi teatterin tms. esittämiskokemus, tuliko hän tapahtumaan tällä kertaa yksin vai ryhmässä, ikä, asuinpaikka sekä elämäntilanne (työelämässä, opiskelija, jne.). Lisäksi kirjattiin vastaajan sukupuoli. Tällä haastattelurungolla uskottiin saatavan tutkimusongelmaa hyvin palvelevaa, riittävän monipuolista tietoa.

Yleisöhaastatteluvastausten lisäksi haluttiin tutkimusongelmaan myös ammattilaisnäkökulma. Tästä syystä laadittiin haastattelurunko, jonka pohjalta haastateltiin kolmea teatteriohjaajaa, yksilöhaastatteluina. Haastattelu oli kolmiosainen. Ensimmäinen pyydettiin vastaajaa määrittelemään osallistava draama ja osallistava teatteri sekä näiden keskinäinen ero (käsitetasolla ja käytännössä). Toinen kysymysosio käsitteli osallistavan draaman/ teatterin ja improvisaation käyttöä, lähestymiskulmana kuinka ohjaaja on käyttänyt ja kuinka käyttäisi metodeja Linnoituksen Yön osallistavan draaman toteutuksessa. Kolmas osio liittyi suuruusluokkaan, toisin sanoen kysyttiin toimisiko useampi pieni vai yksi suuri osallistavan draaman tai teatterin esitys Linnoituksen Yössä paremmin. Lisäksi haluttiin ohjaajien mielipide siitä, mikä vaikutus taiteen eri lajien (esim. teatterin, musiikin ja tanssin) yhdistämisellä on osallistavuuteen/ osallistuvuuteen.

Tällä tavoin haettiin sekä käyttäjien että ammattilaisten näkökulmaa osallistavan draaman toteuttamismahdollisuuksien selvittämisen pohjaksi. Varsinaisten tutkimushaastatteluiden lisäksi haastateltiin myös lappeenrantalaista skenografia Päivi Pöyhölää, jolta saatiin arvokasta näkemystä muun muassa Linnoituksen Yön visuaalisen esillepanon toteuttamisesta. Pöyhölän haastattelun kohdalla voidaan puhua konsultoinnista. Lisäksi haastateltiin lappeenrantalaista keraamikkoa Antonio Altarribaa, joka ensimmäisten Linnoituksen Öiden ideoijana ja ohjelmajärjestäjänä antoi arvokasta tietoa tapahtuman varhaishistoriasta.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Alalukuun 7.1 on rajattu ne yleisöhaastattelun tulokset, joilla on katsottu olevan merkitystä tutkimuksessa. Osaa tuloksista on havainnollistettu myös kuviolla. Oleelliset yleisöhaastattelun tulokset joita ei ole esitetty tässä yhteydessä kuvioina, löytyvät kuvioina liiteosioista (LIITE 2). Muissa alaluvuissa käsitellyt ohjaajahaastatteluiden ja Turun keskiaikaisten markkinoiden benchmarkkauksen tulokset on tiivistetty, eikä niiden esittämisessä ole nähty tarpeelliseksi käyttää kuvioita, johtuen tutkimusyksiköiden niukasta määrästä. Alaluvussa 7.4 käsitellään lyhyesti aineiston mittavuutta ja luotettavuutta.

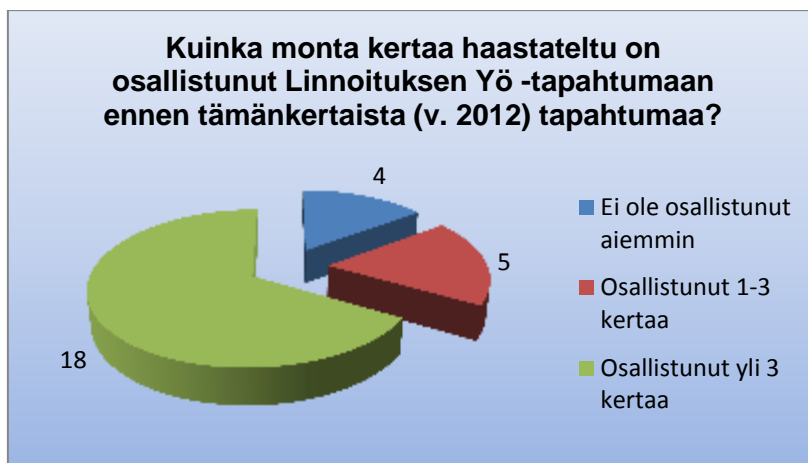
7.1 Yleisöhaastattelun tulokset

Seuraavassa esitellään Linnoituksen Yössä 11.8.2012 suoritetusta yleisöhaastattelusta valikoidut merkittävät tulokset.

Kysymys 1. Kuinka monta kertaa olet osallistunut Linnoituksen Yöhön ennen tämänkertaista tapahtumaa?

Tulos:

27:stä vastaajasta 23 eli 85 % ilmoitti osallistuneensa aiemmin Linnoituksen Yöhön. Kuvio 1 havainnollistaa haastateltujen osallistumisaktiivisuuden tarkemmin.

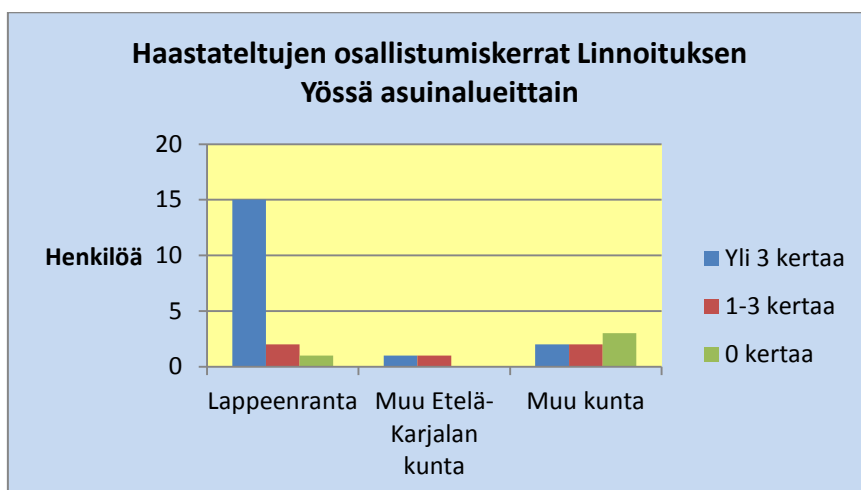

Kuvio 1. Kuinka monta kertaa haastateltu on osallistunut aiempina vuosina Linnoituksen Yö –tapahtumaan.

Kuvio 2. Kysymyksen yksi vastausten ja taustatietojen perusteella vertailtiin vastaajien aiempaa osallistumista Linnoituksen Yöhön asuinalueittain.

Tulos:

18:sta lappeenrantalaisesta haastatellusta 15 eli noin neljä viidestä oli osallistunut Linnoituksen Yöhön yli kolme kertaa. Muualta tulleiden osallistumisaktiivisuus käy ilmi kuviosta 2.

Kuvio 2. Haastateltujen osallistumiskerrat aiempiin Linnoituksen Yöhön asuinalueittain.

Kysymys 2b. Osallistuitko katselijana vai esiintyjänä aiemmin Linnoituksen Yössä näkemääsi teatterinomaiseen esitykseen/ näkemiisi esityksiin?

Tulos:

Aiemmin Linnoituksen Yöhön osallistuneista haastatelluista 21 oli osallistunut tapahtumaan katselijana ja kaksi sekä katselijana että esiintyjänä. Pelkästään esiintyjänä ei ollut osallistunut yksikään vastaaja. (LIITE 2: kuvio 11.)

Kysymyksillä 4a – 4e kartoitettiin vastaajien innokkuutta osallistua viiteen erilaiseen osallistavan draaman ohjelmavaihtoehtoon. Vaihtoehdot edustavat erilaisia aktiivisuuden tasoja.

Kysymys 4a. Lähtisitkö Linnoituksen Yössä mukaan osallistavaan draamaan, jonka muoto olisi tavanomainen opastettu draamakierros?**Tulos:**

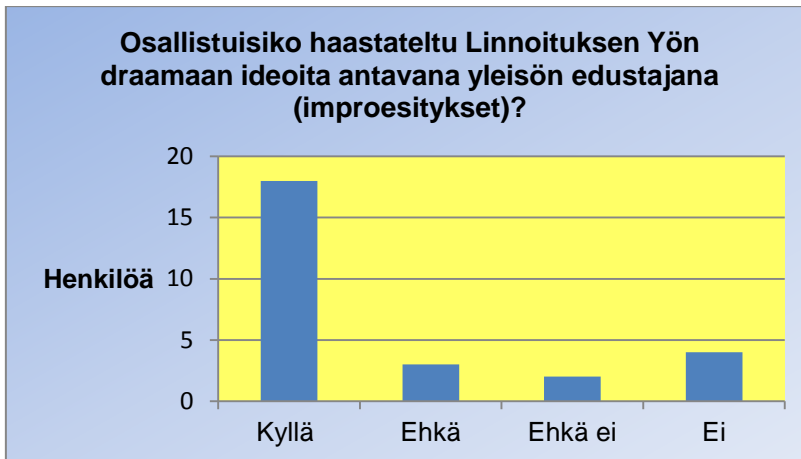
Yhtä lukuunottamatta kaikki haastatellut osallistuisivat Linnoituksen Yössä tavanomaiseen opastettuun draamakierrokseen. (kuvio 3.)

Kuvio 3. Lähtisitkö haastateltu Linnoituksen Yössä mukaan osallistavaan draamaan, jonka muoto olisi tavanomainen opastettu draamakierros?

Kysymys 4b. Lähtisitkö Linnoituksen Yössä mukaan osallistavaan draamaan ideoita antavana yleisön edustajana (improvisaatio-esitys)?**Tulos:**

Kaksi kolmesta vastanneesta osallistuisi improesitykseen aktiivisena katsojana. Tulos kokonaisuutena ilmenee kuviosta 4.

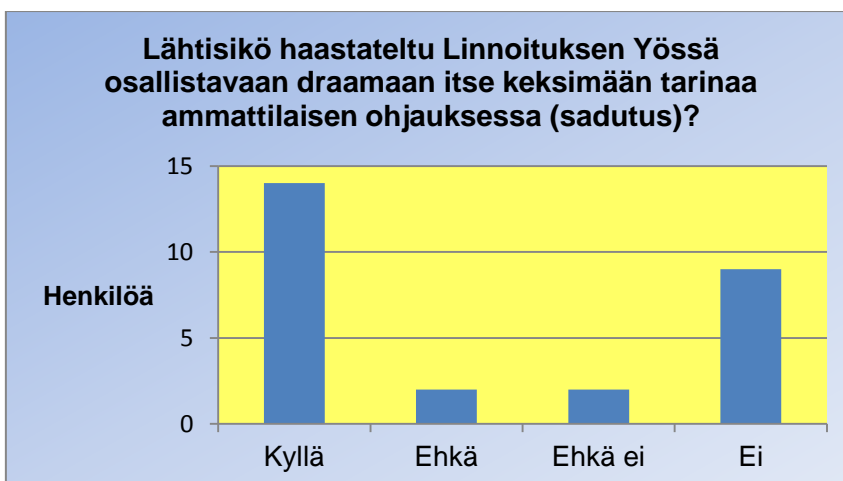

Kuvio 4. Lähtisikö haastateltu Linnoituksen Yössä mukaan osallistavaan draamaan ideoita antavana yleisön edustajana (improvisaatio-esitys)?

Kysymys 4c. Lähtisitkö Linnoituksen Yössä mukaan osallistavaan draamaan itse keksimään tarinaa ammattilaisen ohjauksessa (sadutus)?

Tulos:

Haastatelluista joka toinen osallistuisi Linnoituksen Yössä sadutukseen ja kolmannes ei osallistuisi. Kuvio 5 esittelee tuloksen kokonaisuutena.

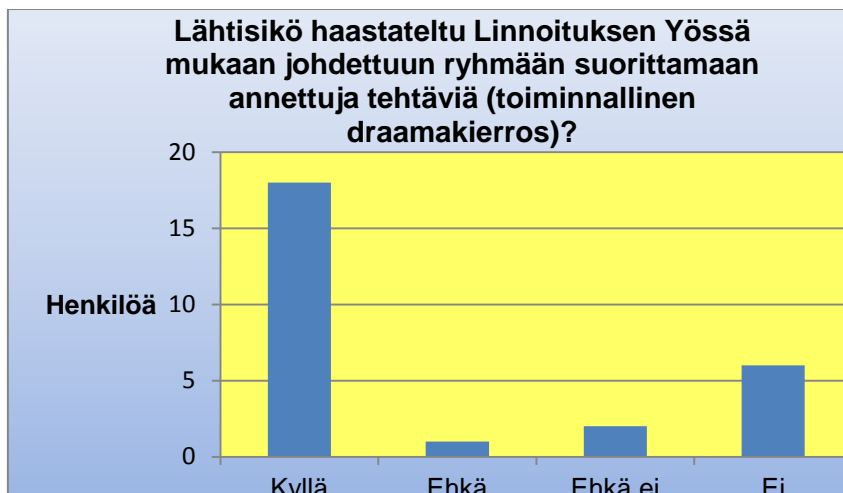

Kuvio 5. Lähtisikö haastateltu Linnoituksen Yössä mukaan osallistavaan draamaan itse keksimään tarinaa ammattilaisen ohjauksessa (sadutus)?

Kysymys 4d. Lähtisitkö Linnoituksen Yössä mukaan osallistavaan draamaan, jossa johdetussa ryhmässä suoritetaan annettuja tehtäviä (toiminnallinen draamakierros)?

Tulos:

Toiminnalliseen draamakierrokseen osallistuisi kaksi kolmesta haastatellusta. Kokonaistulos näkyy kuviossa 6.

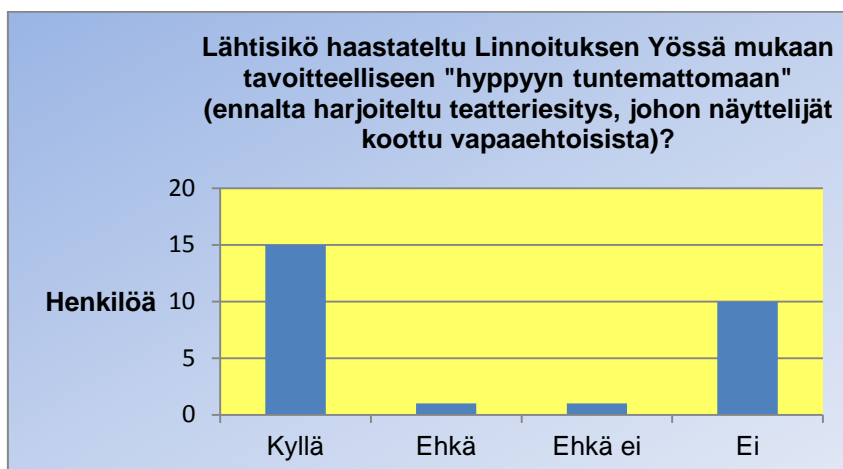

Kuvio 6. Lähtisikö haastateltu Linnoituksen Yössä mukaan osallistavaan draamaan, jonka muoto on toiminnallinen draamakierros?

Kysymys 4e. Lähtisikö Linnoituksen Yössä mukaan osallistavaan draamaan, jonka muoto olisi tavoitteellinen "hyppy tuntemattomaan" (ennalta harjoiteltu teatteriesitys, jonka näyttelijät koottu vapaaehtoisista...)?

Tulos:

Yli puolet haastatelluista olisi valmiita "hyppäämään tuntemattomaan". Kolmanneksella vastaus oli kielteinen. Kuvio 7 esittelee tarkan tuloksen.

Kuvio 7. Lähtisikö haastateltu Linnoituksen Yössä mukaan osallistavaan draamaan, jonka muoto on "hyppy tuntemattomaan" eli ennalta harjoiteltu teatteriesitys?

Kysymys 5. Sopiiko osallistava draama Linnoituksen Yöhön?

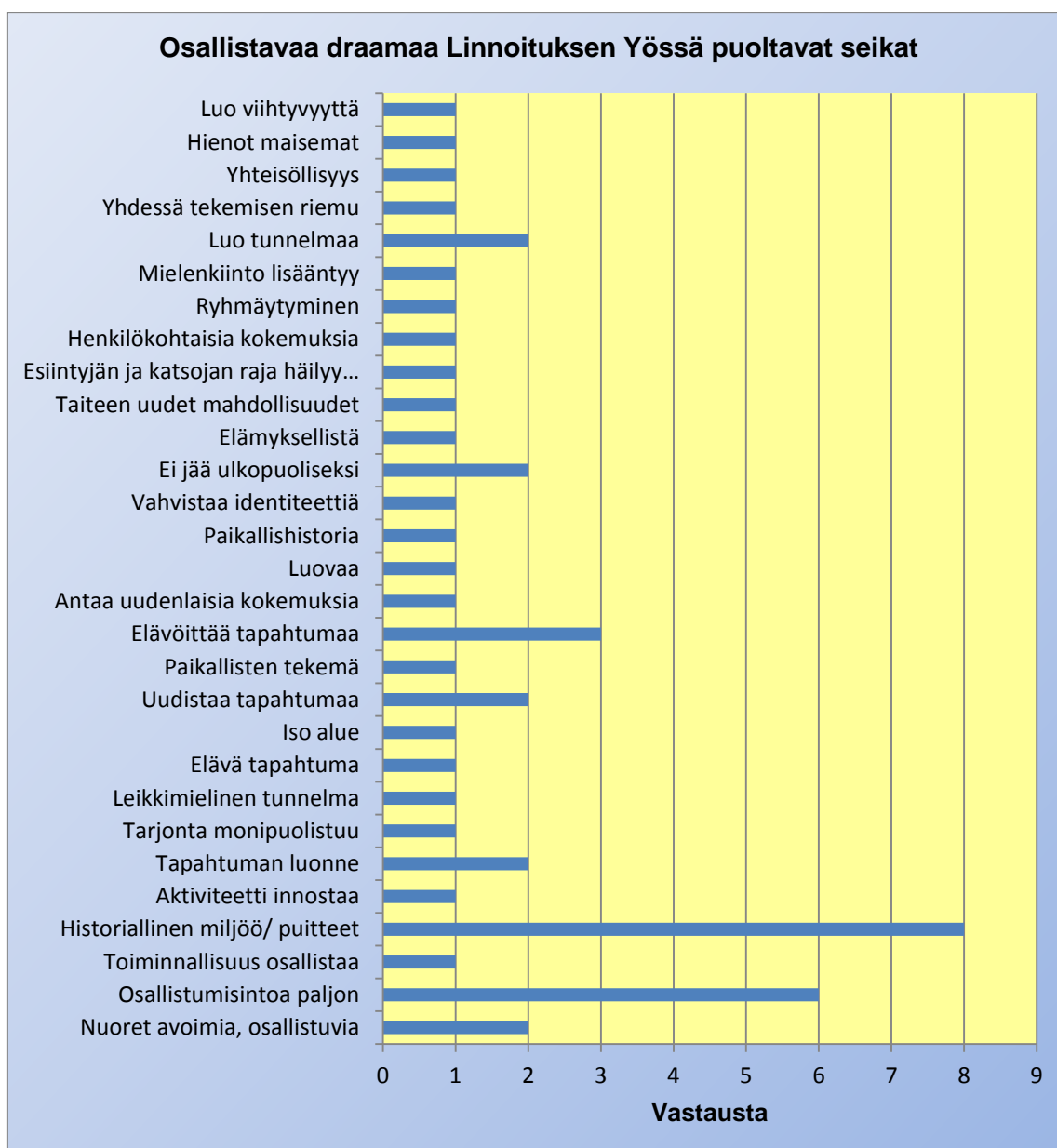
Tulos:

Yhtä vaille kaikkien 27:n vastaajan mielestä osallistava draama sopii Linnoituksen Yön ohjelmistoon. Yhden haastatellun vastaus oli ”Ehkä kyllä”. Tämä vastaaja oli kotoisin maakunnan ulkopuolelta ja perusteli sillä hieman empivää vastaustaan. Hän kuitenkin arveli tapahtumassa liikkuvan ”porukan” olevan niin hyväntahtoista ja innostunutta, että voisivat hyvinkin osallistua draamaohjelmaan. (LIITE 2: kuvio 12.)

Kysymys 5a. Miksi osallistava draama sopii Linnoituksen Yöhön?

Tulos:

Kaikilta 27:ltä haastatellulta tuli puoltavia perusteluita osallistavan draaman soveltuvuudelle Linnoituksen Yöhön. Vastausten kirjo oli laaja sillä haastatelluilta saatiin 29 eri perustelua. Kaiken kaikkiaan perusteluita tuli 48 kpl. Historiallinen miljöö/ puitteet oli perusteluna yleisin (8 vastaajaa), kuuden haastatellun mielestä tapahtumassa kävijöiden runsaan osallistumisinnon vuoksi osallistava draama sopii tapahtumaan. Kolmen vastaajan mielestä osallistava draama elävöittää tapahtumaa. Muita 26:tta eri perustelua ehdotti kutakin 1-2 vastaajaa. Havainnollinen kuvaus tuloksesta kuviossa 8.

Kuvio 8. Osallistavaa draamaa Linnoituksen Yössä puoltavat seikat.

Kysymys 6. Esitä itse idea osallistavasta draamasta Linnoituksen Yössä.

Tulos:

Puolella vastaajista ei ollut esittää mitään ideaa tai vaihtoehtoa osallistavan draaman toteutuksesta tai metodeista Linnoituksen Yössä. Perusteluna oli monella, että tarvitsisi hiukan miettimisaikaa. 14 vastaajaa antoi yhteensä 19 eri ehdotusta Linnoituksen Yön draamaohjelmaksi. Eniten ehdotuksia keräsi paikallishistoriallinen draama (5 ehdotusta), jota tapahtuman draamaohjelma on kolmena viime vuotena pääosin jo ollutkin. Toiseksi eniten ehdotettiin sotahistoriallista draamaa (3 ehdotusta). Sotahis-

toria on osa linnoituksen paikallishistoriaa, joten historiallisesta draamasta tuli käytännössä 8 toivomusta. Loput 11 ehdotusta olivat kukin yksittäisiä ehdotuksia tapahtuman draamaohjelmaksi. (kuvio 9.)

Kuvio 9. Vastaaajien toivomukset osallistavan draaman muodosta Linnoituksen Yössä.

Kysymys 6a. Lähtisitkö itse mukaan edellä ehdottamasi kaltaiseen osallistavaan draamaan Linnoituksen Yössä?

Tulos:

Neljästätoista Linnoituksen Yön osallistavaan draamaan ehdotuksia antaneesta henkilöstä 10 lähtisi itse mukaan ehdottamaansa ohjelmaan, näistä yksi vaikka draaman vetäjäksi. Vastaaajista neljä saattaisi osallistua itse ehdottamaansa osallistavan draaman ohjelmanumeroon. Kukaan vastanneista ei selkeästi kieltäytynyt osallistumasta ehdottamaansa osallistavaan draamaohjelmaan. (LIITE 2: kuvio 13.)

Kysymys 7. Voisitko osallistua johonkin edellä mainituista osallistavista draamaohjelmista, jos se maksaisi: 1€?, 5€?, 10€?**Tulos:**

27:stä haastatellusta noin puolet (13 vastannutta) olisi valmis maksamaan osallistumisesta draamaohjelmaan 5 €, kymmenen vastannutta maksaisi 10 € ja kolme haastateltua voisi maksaa euron. Yksi vastannut ei maksaisi mukanaolosta osallistavassa draamassa mitään. (LIITE 2: kuvio 14.)

Kysymys 9. Oletko tullut tähän tapahtumaan yksin vai yhdessä jonkun/joidenkin kanssa?**Tulos:**

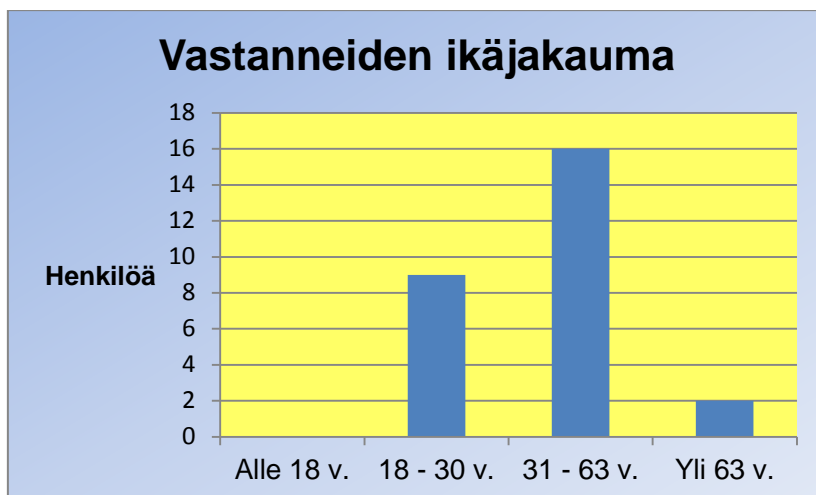
27:stä haastatellusta neljännes (7 vastannutta) oli tullut tapahtumaan yksin, vajaa neljännes (6 vastannutta) oli saapunut yhdessä jonkun toisen kanssa. Kolmannes (9 vastannutta) oli tullut Linnoituksen Yöhön 3-4 hengen kokoonpanolla ja vajaa viidennes (5 vastannutta) oli tullut tapahtumaan vähintään viiden hengen kokoonpanolla. (LIITE 2: kuvio 15.)

Kysymys 10. Vastaajan sukupuoli**Tulos:**

Haastatelluista runsas puolet (15 vastaajaa) oli naisia ja vajaa puolet (12 vastaajaa) miehiä. (LIITE 2: kuvio 16.)

Kysymys 11. Vastaajan ikä**Tulos:**

Haastatelluista noin 60% (16 vastaajaa) oli 31-63 –vuotiaita, kolmannes (9 vastaajaa) 18-30 –vuotiaita ja kaksi vastaajaa oli yli 63 –vuotiaita. Alle 18 –vuotiaita vastaajia ei ollut lainkaan. Vastanneiden ikäjakaumaa havainnollistaa kuvio 10.

Kuvio 10. Haastatteluun vastanneiden ikäjakauma.

Kysymys 12. Vastajaan asuinpaikka

Tulos:

Kaksi kolmasosaa (18) vastanneista asuu Lappeenrannassa, noin neljännes (7 vastannutta) muussa Etelä-Karjalan kunnassa kuin Lappeenrannassa ja kaksi haastateltua asuu Etelä-Karjalan ulkopuolella. (LIITE 2: kuvio 17.)

Kysymys 13. Vastajaan elämäntilanne

Tulos:

Kaksi kolmasosaa (17) haastatelluista oli työelämässä, yksi seitsemästä (4 vastaajaa) oli opiskelijoita ja eläkeläisiä oli yhtä monta. Kaksi vastaajaa ilmoitti elämäntilanteekseen ”joku muu kuin edellä mainitut vaihtoehdot”. (LIITE 2: kuvio 18.)

7.2 Asiantuntijahaastattelujen vastaukset

Tässä alaluvussa käsitellään asiantuntijoiden haastatteluvastaukset. Syksyn 2012 aikana haastateltiin kolmea Lappeenrannassa vaikuttanutta teatteriohjaajaa Johanna Juslinia, Maria Fominia ja Tomi Välimäätä. Kysymysrunko oli kaikille sama. Seuraavassa esitellään haastatteluiden anti aihealueittain.

Osallistavan draaman ja osallistavan teatterin määrittelyä ja keskinäisiä eroavuuksia

Maria Fomin ja Tomi Välimaa jaottelevat osallistavan draaman kolmeen osaluokkaan: kasvatukselliseen, yhteisölliseen ja terapeuttiseen osallistavaan draamaan. Välimaan mukaan painopiste on nykyisin ehkä kasvatuksellisessa/ koulutuksellisessa osallistavassa draamassa. Fomin kertoi, että kasvatuksellista draamaa voidaan käyttää vaikkapa koulun historian opetuksessa tekemällä historiallinen tapahtuma näkyväksi näytellen historian merkkihenkilöitä. Välimaa ja Johanna Juslin ovat Fominin kanssa samoilla linjoilla todeten, että osallistavalla draamalla on usein opetuksellinen tavoite, koska tarinaan sisältyy aina jokin opetus.

Yhteisöllisen osallistavan draaman Fomin näkee ennemminkin keskustelunavaajana kuin varsinaisena esityksenä tai taiteellisena teoksena. Aiheet antaa yleisö, joka voi halutessaan pysäyttää esityksen tai ”ohjata” esitystä haluamaansa suuntaan. Terapeuttisessa osallistavassa draamassa ihmisten ja yhteisöjen ongelmat nostetaan näkyviin näytelmänä. Esitystä voidaan korjailta kesken kaiken tai ”syöttää” esiintyjille repliikkejä joita halutaan heidän sanovan. Psykodraama ja hahmoterapia (teatterissa hahmometodi) käyttävät tällaisia keinoja.

Osallistavan draaman sisällä tai rinnalla voidaan käyttää osallistavaa teatteria. Fominin mielestä osallistavassa teatterissa yleisön ja esiintyjien välinen suhde ei ole yhtä selkeä kuin perinteisessä teatterissa. Myös yleisö osallistuu osallistavassa teatterissa jollain tavoin esityksen syntymiseen ja/ tai toteuttamiseen. Yleisöllä on siis isompi rooli kuin perinteisessä teatterissa. Juslin taas näkee katsojan roolin esittävässäkin teatterissa jossain määrin aktiivisena, koska tämä osallistuu teatteriin joka tapauksessa näkijänä ja kokijana. Tästä näkökulmasta kaikki teatteri on jossain määrin osallistavaa. Juslin jatkaa, että osallistavassa teatterissa katsojille esitetään esimerkiksi kysymyksiä. Hänen mukaansa katsojille ei osallistavassa teatterissa suoda mahdollisuutta lähteä teatterista tajuumatta, että kyseessä oli teatteriesitys.

Muun muassa Lappeenrannan kaupunginteatteri on käyttänyt osallistamisen metodia varsin yksinkertaisella tavalla. Kuningatar Kristiinasta kertovassa näytelmässä naiskatsojat jätettiin tylästi vähäksi aikaa ulos katsomosta väliajan jälkeen, koska silloin esitettiin valtiopäiväkohtaus, eikä naisilla äänioikeudettomina ollut oikeutta osallistua

valtiopäiville kuningatar Kristiinan aikaan. Osallistavaan draamaan osallistujat osallistuvat Juslinin mukaan merkittävästi tapahtumien kulkuun. Kun teatterissa ohjaaja tekee kaikki tapahtumien kulkuun ja taiteelliseen puoleen liittyvät ratkaisut, osallistavassa draamassa tämä toimii lähinnä ainoastaan johdattelijana.

Välimaan mukaan osallistuvuus syntyy osallistavassa teatterissa siinä, että rikotaan ”neljäs seinä”. Näyttelijät ottavat suoraa kontaktia, vuorovaikutusta, yleisöön, jolla on aktiivinen osa. Osallistuvat katsojat voivat esiintyä joko ”ei-roolissa” omana itsenään tai roolissa. Roolin pitää olla aina selkeästi ohjeistettu ja se voi olla joko kollektiivinen tai yksilöllinen. Kollektiivisesti voidaan Linnoituksen Yössä osallistaa esimerkiksi kutsumalla: ”Hyvä markkinaväki, tervetuloa tänne...”. Yksilöllistä osallistamista on esimerkiksi se, kun pyydetään henkilö yleisöstä osallistumaan johonkin (helposti ymmärrettävään) toimintaan.

Osallistavuuden metodit ja niiden käyttö ohjaustyössä

Kaikki kolme ohjaajaa ovat käyttäneet runsaasti osallistavuuden metodeja ohjaustyössään. Maria Fomin on käyttänyt muun muassa psykodraamaa, osallistavaa kasvatuksellista draamaa sekä yhteisöllistä osallistavaa draamaa. Myös Johanna Juslin on käyttänyt paljon osallistavuutta ohjaustyössään ja ohjaamissaan näytelmissä. Esimerkiksi ”Peter Pan” –näytelmässä katsojat (pääsääntöisesti alakouluikäiset) ennakkotehtävänänsä harjoittelivat vanhoja lastenlauluja, joita pääsivät laulamaan esityksissä yhdessä esiintyjien kanssa. Samaan näytelmään liittyi katsojille toinenkin ennakkotehtävä, jossa pyydettiin piirtämään näytelmähahmoista kuvia, jotka asetettiin esille teatterin lämpiön seinille elävöittämään esityksen yleistunnelmaa. Juslin on myös ohjannut lapsiryhmille näytelmiä, joissa he voivat suorastaan valita kolmesta vaihtoehdosta, mihin suuntaa näytelmän juonen tulee jatkaa. Juslinin kokemuksen mukaan lapset lähtevät sekä esiintyjinä että katsojina innolla mukaan osallistaviin juttuihin.

Tomi Välimaa osallisti yleisöä ”ei-roolissa” Shakespearen tuotannosta kokoamaansa näytelmässä ”Shakespearen kootut”. Näytelmän kokkauskohtauksessa tarjottiin katsojille nakkeja ja korvapuusteja, jolloin katsojat saivat vapaasti valita, ottaako vai eikö ottaa. Tämä on yksinkertainen tapa osallistaa katsojia. Välimaan mielestä Lin-

noituksen Yössä voi vastaavasti esimerkiksi tervatuotteiden kaupustelija tarjota muutamalle yleisön edustajalle vaikkapa tervasaippuan. Tai ”heinähuutokauppa” –kohtauksessa voitaisiin jakaa leikkirahaa, jonka edestä heillä olisi mahdollisuus tehdä huutoja. Linnoituksen Yössä voi yleisöä osallistaa mukaan myös suoralla keskustelukontaktilla. ”Hovikuuluttaja” (tai vastaava) voisi kysyä huijarikuningaskohtauksessa ”Onks tää sun mielestä huijari?”. Välimaa painotti, että katsojien osallistamisen tulee olla aina ehdottomasti vapaaehtoisuuteen perustuvaa.

Välimaan mukaan yleisöä tulee puhutella aina innostuneella ja positiivisella otteella, kunnioittaen. Ero yleisön puhuttelemisessa roolissa tai ”ei-roolissa” ei välttämättä ole suuri. Ero syntyy esimerkiksi puhuttelutavassa. Yleisöstä voi aina pyytää vapaaehtoisia pikkurooleihin tai pieniin tehtäviin, esimerkiksi ”Shakespearen kootuissa” yleisöstä pyydettiin kaksi orjaa kantamaan kuningasta. Välimaan mielestä kaikenlaiset osallistamisen metodit ovat hyvästä. On kuitenkin alati huomioitava, että yleisön fyysinen ja henkinen turvallisuus ei saa vaarantua. Myös aplodit ovat osallistujille tärkeitä.

Improvisaatio Linnoituksen Yössä

Improvisaatio on osallistavien teatterimuotojen keskeinen toiminnan muoto. Millä tavoin ohjaajat käyttäisivät improvisaatiota Linnoituksen Yössä historiallisen draaman tai teatterin osallistavuuden välineenä? Maria Fominin mukaan yleisöä on joskus aika vaikea saada improvisoimaan, koska esiintyminen julkisesti on monelle pelottava kokemus. Jotkut yhteiset improleikit, joissa kaikki tekevät eikä katsojia ole, voisivat toimia. Yleisön joukkoon voi myös aina sijoittaa ”saaria” eli näyttelijöitä, jotka yleisön keskeltä innostavat osallistumaan. Draamakierroksen aluksi yleisölle voisi jakaa jonkun tavarankätkön, jonka läsnäoloa tarvitaan jossain kohdassa tarinan jatkumiseksi. Yleisöltä voi aina pyytää apua jonkin asian tekemiseen.

Johanna Juslinin mielestä hänen Linnoituksen Yössä näkemistään draamakohtauksista ”heinäoikeuksien huutokauppakohtaus” olisi helpostikin saatavissa kansaa paljon enemmän osallistavaksi. Käsikirjoitusta voisi ”hioa” jättämällä tekstiin enemmän ns. avoimia kohtia, joissa huutokaupan meklari voisi improvisoinnin keinoin saada yleisön (rahvaan) hyvinkin mukaan tekemään huutoja jne. Juslinin mielestä esimerkiksi Linnoituksen Yön tervamarkkinakohtaus oli perustaltaan hyvä, mutta kohtaus

pitäisi kunnolla ”fyysistä”, toisin sanoen pitkät tervanrahtausmatkat tulisi saada näkymään kohtauksessa ja paljon likaisia, raavaita miehiä esille yms. Tämän tyyppisin keinoin pitäisi aidon oloista vanhan ajan markkinameininkiä saada Linnoituksen Yöhön. Juslin kertoi, että mallia voi myös käydä katsomassa Luumäellä, Taavetin historiallisilla valleilla, joka toinen vuosi toteutettavista Marttilan kylän markkinoista.

Tomi Välimaan mukaan draamakohtaukset eivät voi koskaan olla pelkästään improvisoituja, vaan ne pohjautuvat aina ainakin jonkinlaiseen käsikirjoitukseen.

Ohjaajien kanssa keskusteltiin sopiiko Linnoituksen Yö –tapahtumaan paremmin yksi mittava osallistava teatteriesitys tai draamakokonaisuus, vai yksi keskisuuri ja pieniä vaiko useita pieniä esityksiä (esim. historiallisia draamakohtauksia).

Maria Fominin mielestä vuonna 2012 Linnoituksen Yössä esitetty draamakokonaisuus toimi. Kohtaukset liittyivät löyhästi toisiinsa ja olivat itsenäisesti toimivia, jolloin kiertelevä yleisö pystyi päättämään, milloin katsoi ja milloin keskeytti katsomisen.

Johanna Juslin totesi, että jos Linnoituksen Yöstä on tarkoitus saada yhtenäiseksi ajateltu kokonaisuus, sinne sopii jo tehdyn tyyppinen historiallinen draama isommasakin mittakaavassa toteutettuna. Draamaa voisi siis olla isompinakin esityksinä.

Tomi Välimaan mielestä useaa pientä kohtausta Linnoituksen Yön historialliseksi draamakokonaisuudeksi tukee tietty intiimiyden ajatus (yleisö voi olla lähellä) ja samalla pystytään enemmän huomioimaan katsojia henkilökohtaisella tasolla. Toisaalta isoissa/ keskisuurissa esityskokonaisuuksissa voidaan yleisö aina huomioida kollektiivisesti (kollektiivinen osallistavuus). Pienemmät kohtaukset ovat ehkä kuitenkin linnoituksen ympäristössä teknisesti sopivampia ja toimivampia.

Osallistaako taiteen eri lajien yhdistäminen?

Ohjaajilta kysyttiin mielipidettä osallistavuuden sopivuudesta esittävän taiteen eri lajien yhdistämiseen. Maria Fominin mielestä yhdistämisen pitäisi tapahtua luontevasti siten, ettei jotain erityistaitoa tuoda mukaan itsetarkoituksellisesti, vaan että se todella vie tarinaa eteenpäin ja on osa kokonaisuutta antaen esityksellistä lisäarvoa. Jo-

hanna Juslinin mukaan teatteri on taiteenlajina kovasti yhdistävä. Osaksi teatteriesitystä tai teatterinomaista esitystä voi hyvin liittää melkein mitä tahansa muita taide-
muotoja: tanssia, laulua, musiikkia, sirkusta, performanssia, jne. Näillä keinoin esitystä monipuolistamalla osallistumisen kynnyksiä voidaan ehkä madaltaa.

Tomi Välimaan mielestä esimerkiksi livemusiikki voi tuoda osallistavalle teatteriesitykselle tai draamalle lisäarvoa. Vaikkapa improvisoituja lauluja voi ottaa esitykseen mukaan, jolloin yleisö ”heittää” erilaisia ehdotuksia laulun sisällöksi. Yleisö voi myös taputtaa rytmejä esimerkiksi improvisoituun lauluun/ soittoon. Myös osallistavan taidemaalauksen kohtaaminen voisi toimia Linnoituksen Yössä draamana. Se voisi tapahtua vaikka siten, että kollektiivisesti maalataan yhteinen, suuri, linnoituksen tai Linnoituksen Yön taideteos.

Välimaa kertoi myös, että tanssi on aina innostava ja osallistava taiteen muoto. Esimerkiksi tapahtuman teeman mukaisen aikakauden verukkeella voisi näyttää ja nopeasti opettaa jonkin koreografialtaan yksinkertaisen tanssin, joka sitten kollektiivisesti tanssitaan. Tai vaihtoehtoisesti jossain teatteri- tai draamakohtauksessa tehdään improvisoiden vaikka ”kalaparvi” –tanssi. Liikkeiden, joita opetetaan ja tehdään yhdessä, on hyvä olla isoja ja selkeitä. Tansseissa vetäjänkin voi vaihtaa lennosta, mikä tuo uutta osallistavaan toimintaan. Loppuun kannattaa tehdä selkeä, yhteinen lopetus. Ja kuten jo aiemmin tuli esille, taputukset ja kiitokset lopuksi osallistujille.

Välimaa painottaa vielä, että osallistavassa ohjelmassa kannattaa huomioida yksinkertaisuus, sovellettavuus, osallistujien turvallisuus (henkinen ja fyysinen) sekä yhteisöllisyys. Välimaan mukaan perinteisen ja osallistavan teatterin/ draaman erona on hieman kärjistettynä: perinteisessä ei ole olennaista miltä se tuntuu vaan miltä se näyttää, kun taas osallistavassa on olennaista nimenomaan miltä se tuntuu.

Täsmäohjeita

Tomi Välimaa painotti Linnoituksen Yön osallistavaa draamaa silmälläpitäen, että koska esiinnyttään ulkotilassa (ilman äänentoistoa?) tulee näyttelijöiden äänenkäyttöön ja artikulaatioon kiinnittää erityistä huomiota. Aina ennen kohtausten alkua kannattaa näkyvästi, selkeästi ja innostuneesti kiinnittää yleisön huomio, rauhoittaen

samalla tilanteen. Tämä voidaan tehdä joko energisesti, innostuneella otteella roolissa (esimerkiksi ”hovikuuluttaja”) tai ”ei-roolissa” (voi spiikata kuin uutisen). Suorassa kontaktissa yleisöön ei myöskään pidä pihtailla.

Johanna Juslin painotti, että kohtausten uudistamisella keskeisillä esityspaikoilla voisi olla hyvä vaikutus. Esimerkiksi Linnoituksen etelärinteeseen, josta on hyvä näkymä kauas, voitaisiin suunnitella näyttävä taistelukohtaus.

(Fomin 2012, Juslin 2012 & Välimaa 2012.)

7.3 Turun keskiaikaisten markkinoiden Benchmarkkaus

Benchmarkkauksen eli vertailuanalyysin aineistopohjana toimivat sekä Turun keskiaikaisilla markkinoilla 30.6.2012 suoritettu havainnointi että tapahtuman pääohjaajan Emmi Louhivuoren sähköpostihaastattelussa (vastattu 1.4.2013) saatu informaatio.

Benchmarkkaus Turun keskiaikaisilla markkinoilla

Kuten alaluvussa 6.1 Tiedonkeruumenetelmät selostettiin, Benchmarking eli vertailuanalyysi on tiedonhankintakeino, jossa omaa toimintaa vertaillaan toisen toimintaan, ja tällä tavoin pyritään ottamaan opiksi toisen osaamisesta. Benchmarking ei oikeastaan itsessään ole tiedonkeruumenetelmä vaan keino, jolla erilaisia tiedonhankintamenetelmiä hyödyntäen tehdään tutkimus- ja kehitystyötä. Suora ja osin osallistuva havainnointi toimi Turun keskiaikaisten markkinoinnin draamaosuuden benchmarkkauksessa ensisijaisena työvälineenä.

Havainnoijalla ei ollut tarkkaa toimintasuunnitelmaa, koska draaman esityspaikat ja esitysten luonne ei ollut etukäteen tiedossa. Draamalle luonteenomaisen yllätyksellisyyden tiedostaen opinnäytetyön tekijä valitsi havainnointimetodiksi vapaasti tilanteessa muotoutuvan toimintatavan (Hirsjärvi ym. 2009, 214). Tapahtumasta kertynyt videomateriaali sekä valokuvat olivat hyvää materiaalia havainnoinnin ja edelleen analyysin pohjaksi.

Videoleikkeet antoivat kuvan keskiaikatapahtumasta, jossa vaikuttaisi olevan niin sanotusti jokaiselle jotakin. Havainnoijaa vedettiin mukaan keskiajan tunnelmaan jo ennen kuin tämä oli ehtinyt päämääränä olleeseen kohteeseen, Keskiaikaisten markkinoiden tapahtuma-alueelle. Turun tuomiokirkon edustalla oli rasti, jossa markkinavieras sai testauttaa historiallisen kielitaitonsa. Munkit luettivat vieraalla munkkilatinaa ja tenttasivat samalla luetun ymmärtämisen, eli mitä tietty kirjoitus tarkoitti turuksi, tai vaihtoehtoisesti suomeksi. Yllätyksekseen havainnoija läpäisi testin saaden vakuudeksi munkki-isän allekirjoituksella varustetun hienon lukutaitotodistuksen. Ajan henkeen sonnustautuneet munkit ja nunna sekä rastin onnistunut esillepano kaiken kaikkiaan olivat uskottavia ja osaltaan houkuttelivat ohikulkijan poikkeamaan pisteellä.

Historiallisen draaman havainnointi Keskiaikaisilla markkinoilla

Huomattavasti energisempää toimintaa oli luvassa. Keskiaikaiseen narrinasuun pukeutunut jonglööri ”Yrvänä” teki akrobaattitemppuja vaarallisen näköisillä keihäillään. Innostuneella ja energisellä otteella höystetty esitys sai yleisön hyvin mukaan esitystunnelmaan. ”Yrvänä” esitys oli ilmeisen innostava koska hän sai taiturointinsa aikana yleisön heittelemään kommenttejakin itselleen. Esitykseen liittyi myös harlekiiniasuun sonnustautunut ”Ihana Inkeri Rinkeli” lannevannetemppeineen. Harlekiiniasuihin pukeutuneen kaksikon esitys kirvoitti hymyn miltei kaikkien katsojien huulille. Lopuksi kaksikko keräsi yleisöltä kolehdin. Esityksen kesto oli runsaat viisi minuuttia. Esiintymispiste, Keskiaikainen sirkuskoulu, sijaitsi Lasten puhdepihalla, joten esitys lienee suunnattu erityisesti lapsille ja lapsiperheille.

Tapahtuman varsinainen markkinanäytelmä Vanhalla Suurtorilla oli vuonna 2012 ”Laiva on tullut satamaan!” Aloitus oli näyttävä monipäisen miesjoukon palatessa, hieman epämääräisessä letkamuodostelmassa, kantamuksineen kotiin pitkältä merimatkaltaan. Vaimoja, lapsia ja muuta väkeä oli sankoin joukoin vastassa. Miehillä laulu raikui ja vastaanottoväki oli silminnähden helpottunut, kun perheenpää saatiin aina niin vaaralliselta meriretkeltä hengissä ja ehjinä kotiin. Suuria puutyynyreititä ja säkkejä olallaan kantavat ja kovaäänisesti hoilaavat miehet näkyivät kääntävän markkinavieraiden katseet ja vetävän kansaa lähemmäksi draamaa seuraamaan. Vaatetus - niin miesten, naisten kuin lastenkin - vaikutti ajanmukaiselta, Turun piispa

Maunu II Tavastin aikaan, 1400-luvulle sopivalta. Keinotekoisuuden tuntua ei tässä suhteessa ollut.

Asetuttuaan aloilleen miehet kertoivat torilla dramaattisista merenkäyntinsä vaiheista, kun myrsky katkoi mastot ja laiva joutui karille eikä uppoaminenkaan ollut kaukana. Tätä seurasi lyhyt selonteko selviytymisestä, jonka jälkeen lähes kaikki draamahenkilöt äityivät tanssimaan riemukkaasti yhdessä. Kerronta loi näytelmään draamaa ja dramatiikkaa. Lisää dramatiikkaa seurasi muun muassa siitä, kun joitakin henkilöitä tuntui puuttuvan merimiesjoukosta. ”Walpuri” kyseli huolestuneena markkinavierailta onko hänen miestään ”Alwaria” näkynyt, kun ei löytynyt miesporukasta. Samasta aiheesta kävivät dialogia myös näyttelijät keskenään, mikä tuntui osaltaan luovan uskottavuutta tilanteeseen. Kadonneen tuntomerkit oli ilmeisesti etukäteen tarkkaan mietitty, koska ne tulivat ”kuin apteekin hyllyltä” havainnoijan niitä tiedustellessa. Etsittävinä olivat myös ainakin jonkun muija ja jonkun toisen rahapussi. Myös havainnoija osallistettiin näillä keinoin osaksi draamaa. ”Laiva on tullut satamaan!” – näytelmän kesto oli käsikirjoitetulta osuudeltaan vain 6-7 minuuttia, mutta se jatkui luontevasti vapaalla, improvisoidulla keskustelulla ja kommentoinnilla.

”Mysteerieläin” –kohtauksessa esiteltiin muinaisen maailman hirviöiden ja lehmän risteytyksenä alkunsa saanut hirviö. Hirviö, joka totuttuun tapaan oli rakennettu kahdesta aikuisesta ihmisestä ja näiden päällä olevasta ”kuoresta”, oli ilmeisen uskottava, koska osa pienistä lapsikatsojista itki sen nähdessään. Rohkea ritari, joka hirviön oli kesyttänyt, toimi otuksen esittelijänä yhdessä hirviön kynsistä pelastamansa kauniin neidon kanssa. Ritarin karismaattinen olemus, hänen ja neidon ulkoilmassa hyvin kuuluva puhe sekä visuaalisesti näyttävä esillepano lienee niitä elementtejä, jotka vetivät runsaasti yleisöä seuraamaan näytöstä. Esityksessä, jossa yleisö ohjattiin rinkiasetelmaan päähenkilöiden ympärille, voi osallistavuuden elementtinä nähdä sen, että koko draamanäyttelijäjoukko oli asettunut osaksi yleisöä ja kommentoi aktiivisesti esitystä. Yleisön edustajilla oli myös mahdollisuus käydä ”ruokkimassa” mysteerieläintä. Kukaan yleisön joukosta ei kuitenkaan rohjennut antamaan otukselle makupaloja, vaan sen tekivät yksinomaan katsojina olleet draamanäyttelijät. Hirviöhahmon ja esityksen luonnissa on ehkä tarvittu niin kutsuttua luovaa hulluutta. Esityksen kesto oli noin kymmenen minuuttia.

”Kihlaus” –nimisessä kohtauksessa raatihuoneen edustalla suoritettiin kaupungin pormestarin tyttären kihlajaiset. Seremonia myötäjäisten ja huomenlahjojen julkilausumisineen, kihlajaislauluineen ja piiritansseineen vaikutti keskiaikaiselta, hieman varakkaampien sukujen kihlajaistilaisuudelta. Rahvaan joukosta kuului myös kommentointia. Aivan selkeitä osallistavuuden elementtejä kohtauksesta oli hieman hankala löytää. Osa kihlajaisyleisönä olleesta näyttelijäjoukosta oli tosin levittäytynyt ”oikean” markkinayleisön joukkoon ja tämän myötä saattoivat katsojat kokea vahvempaa osallisuutta tapahtumassa. Kohtauksen kesto oli noin viisi minuuttia.

Videotallioinnit paljastivat, että monikymmenpäisessä harrastajanäyttelijäjoukossa oli kokeneempia ja kokemattomampia esiintyjä. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että jotkut draamahenkilöt ottivat kontaktia yleisön edustajiin rohkeammin kuin toiset. Voisi ajatella, että tämäkin osaltaan loi uskottavuutta draamaan koska näinhän se on ”oikeassakin elämässä”, jotkut ovat ulospäin suuntautuneempia kuin toiset. Videoiden perusteella voi todeta, että myös käsikirjoitettujen ja ohjattujen kohtausten ulkopuolella, torialueella liikkeessään, näyttelijät olivat aktiivisia, ja näyttivät pysyttäneen rooleissaan. Tämän saattoi päätellä muun muassa näyttelijöiden iloisesta keskinäisestä puheensorinasta, keskustelukontakteista myös markkinavieraiden kanssa sekä esiintyjien liikehdinnästä ja eleistä.

Suurtorin draaman lisäksi havainnoija seurasi yhden lyhytnäytelmän läheisellä sisäpihalla, Kivisauna –nimisellä ulkoilmalavalla. Lähes koko esityksen ajan satoi lähes kaatamalla, jolloin esimerkiksi näyttelijöiden repliikit eivät juuri kuuluneet, eikä näin ollen ole järkevää laajemmin purkaa tuosta esityksestä tehtyjä havaintoja. Mainitaan kuitenkin, että kurjista olosuhteista huolimatta naiset vetivät roolinsa aivan normaalisti noin kymmenminuuttisen näytelmän loppuun asti.

Ohjelmaa Keskiaikaisilla markkinoilla oli paljon ja ohjelmakokonaisuus oli varsin monipuolinen. Kollektiivinen lopputanssi taisteluperformansseineen ja erilaisine rytmisoittimineen Vanhalla Suurtorilla oli näyttävä ja kuuluva päätös Keskiaikaisille markkinoille. Lopputanssiin oli kokoontunut koko draamaväki. Silmiinpistävää oli se, että kaikki tapahtuman ohjelmatekijät, ja valtaosa järjestyksenvalvojistakin, olivat sonnustautuneet keskiaikaisiin asuihin. Kojujen, myyntipöytien yms. esillepano oli myös aikateeman mukaista. Saadaksean täydellisen kokonaiskuvan Keskiaikaisista markki-

noista kirjoittajan olisi pitänyt havainnoida alueella useana päivänä. Runsaan kolmen tunnin aikana muutamasta draamakohtauksesta tehdyt havainnot ja video- sekä valokuvataltioinnit vastasivat kuitenkin hyvin tarkoitustaan. Tavoitehan oli Turun keskiaikaisten markkinoiden benchmarkkaus, ja sitä kautta saatavan tiedon hyödyntäminen Lappeenrannan Linnoituksen Yön osallistavan draamaohjelman kehittämisessä.

Emmi Louhivuoren sähköpostihaastattelu

Emmi Louhivuori kertoi toimineensa tapahtuman draamaosioiden pääohjaajana vuonna 2012 yhdessä Ilmari Kuivalan kanssa. Heidän toimenkuvaansa ovat kuuluneet keskiaikaisten markkinoiden sisällön (muun muassa vuotuisen teeman) suunnittelu sekä markkinanäytelmän käsikirjoitus ja ohjaus – käytännössä siis draamallista kokonaisuudesta vastaaminen.

Louhivuoren mukaan hyvällä yhteishengellä on todella tärkeä merkitys Turun keskiaikaisten markkinoiden draamaprojektin onnistumiselle. Paras motivaatio ja innostus syntyy siitä, kun jokainen näyttelijä tuntee olevansa tärkeä osa kokonaisuutta. Jokaisella pitää olla mahdollisuus tulla kuulluksi, ja kaikista asioista pitää saada puhua avoimesti. Pyritään myös siihen, että kaikilla näyttelijöillä olisi mahdollisimman hyvä kokonaiskuva siitä, mihin tähdätään ja millaista tapahtumaa ollaan tekemässä. Silti on pidettävä mielessä, että on kyse vapaaehtoisista harrastajanäyttelijöistä ja vaikka rima ja tavoitteet ovat korkealla, täytyy harjoittelun olla myös hauskaa.

Louhivuori kertoi, että keskiaikaisilla markkinoilla on perinteisesti yleisöä osallistettu mukaan kohtauksiin. Kuitenkin tapa, jolla yleisöä osallistetaan, on muuttunut olennaisesti vuosien kuluessa. Menneinä vuosina yleisölle saatettiin heittää melko hurjaakin herjaa tai ottaa hyvinkin fyysistä kontaktia, mutta tästä on viime vuosina luovuttu. Henkilökohtaisesti Louhivuori pitää tärkeänä sitä, ettei ketään katsojaa aseteta ikävään tai noloon tilanteeseen, eikä kehenkään yleisön edustajaan kohdisteta mitään negatiivista huomiota. Hän on siis ohjaajana tähdentänyt näyttelijöille sitä, että yleisön kohtaamisen tulee tapahtua positiivisen kautta ja että yleisön osallistumisen markkinatorin draamallisiin tapahtumiin pitää olla täysin vapaaehtoista. Hyvä tapa yleisön osallistamiseksi on esimerkiksi kertoa joku juoru, kysyä jotakin asiaa, kom-

mentoida jotakin tapahtumaa, kysyä mielipidettä, päivitellä jotakin, kehottaa katso-
maan jotakin toritapahtumaa. Perusjutustelu on usein paras tapa kohdata yleisöä.

Keskiaikaisten markkinoiden draaman tuotantoprosessi sisällöntuottamisen näkö-
kulmasta muodostuu seuraavista päävaiheista. Ensin päätetään markkinoiden vuosi-
luku ja teema. Sen jälkeen mietitään, millaisia kohtauksia kirjoitetaan. Vuonna 2012
oli keskiaikaisilla markkinoilla kuusi suurta käsikirjoitettua kohtausta ja neljä kes-
kisuurta kohtausta. Käsikirjoitettuja kohtauksia oli näin aina puolen tunnin väliajoin.
Näiden kohtausten välillä näyttelijät improvisoivat rooleissaan.

Turun keskiaikaisten markkinoiden draamatuotannon henkilökategoriassa ovat oh-
jaaja-käsikirjoittajien lisäksi tuottaja, musiikkivastaava, koreografi, puvustaja, lavasta-
ja, tarpeistovastaava, apulaisohjaajia sekä ohjaajan assistentti. Tapauskohtaisesti
voidaan tarvita myös muita eri alojen osaajia.

Emmi Louhivuoren vastaus kysymykseen sopivatko keskiaikaisten markkinoiden
näyttelijöiksi paremmin ammatti- vai harrastajanäyttelijät?

Ihan mielenkiintoinen kysymys. Luulen kyllä, että ammattilaisten käyttämisessä
voisi tulla vastaan muitakin realiteetteja kuin raha. Tällaisen tapahtuman harjoi-
tuskausi on melko pitkä ja voisi olla vaikea sitouttaa siihen ammattilaisia tarvit-
tavan pitkäksi aikaa. Lisäksi tällaiselle suhteellisen suurelle torialueelle tarvitaan
näyttelijöitä PALJON. Tietty olisi ihan mahdollista, että ammattinäyttelijöille oh-
jattaisiin jokin oma osio, joka istutettaisiin osaksi kokonaisuutta. Mutta kaiken
kaikkiaan tykkään siitä, että keskiaikaiset markkinat on harrastajanäyttelijöillä
toteutettu tapahtuma; pidän sitä, että näyttelijäjoukko on niin monimuotoinen,
eri-ikäisistä ja eri taustoista tulevista ihmisistä koostuva ryhmä. Pidän sitä suu-
rena rikkautena. Ihailen myös heidän tekemistään, heittäytymiskykyään ja räis-
kyvyyttään.

7.4 Aineiston mittavuus ja luotettavuus

27 yleisöhaastattelun otos on verraten pieni, joten luotettavien prosenttilukujen ja
johtopäätösten esittäminen yksistään näistä tuloksista ei ole mahdollista (Hirsjärvi
ym. 2009, 180). Yleisöhaastattelun, tälläkin otoksella, voitane katsoa kuitenkin

antavan suuntaa antavia tuloksia, jotka yhdistettynä monipuolisen kvalitatiivisen aineiston kanssa kasvattavat tutkimuksen luotettavuuden riittävälle tasolle.

Otoksen pienuuden ohella on toinenkin syy, minkä vuoksi yleisöhaastattelun tulosten yleistämisessä ei pidä liioitella. Haastatteluaineisto on aina enemmän tai vähemmän konteksti- ja tilannesidonnaista. Toisin sanoen haastateltavat saattavat puhua haastattelutilanteessa toisin kuin joissain toisissa olosuhteissa. (mt., 202.) Linnoituksen historiallinen idylli saattaa kuitenkin toimia toisinkin päin. Aito ympäristö saattaa antaa rehellisemmät vastaukset. Haastattelu saatiin 27:ltä 31:stä pyydetystä. Kieltäytyjiä oli siis vain yksi kahdeksasta. Tällöin voidaan ajatella, että verraten pieni kieltäytyneiden määrä ei vääristä tutkimustulosta kovin paljoa.

Tutkimuksessa pyrittiin objektiivisuuteen muun muassa testaamalla yleisöhaastattelun kysymyksiä etukäteen kahdella henkilöllä. Testaajat olivat itse kulttuurialan tutkimuksia tehneitä henkilöitä, ja heidän arvioidensa mukaan haastattelukysymykset olivat aiheeseen sopivia ja tutkimusongelmaan hyvin pureutuvia.

Tutkimuksen luotettavuutta on pyritty lisäämään menetelmätriangulaation keinoin. Menetelmätriangulaatio tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että useita menetelmiä: kirjallisuutta, arkistoaineistoa, havainnointia sekä yleisö- ja asiantuntijahaastatteluita käyttäen on pyritty saavuttamaan mahdollisimman kattava ja objektiivinen kuva kokonaistuloksesta. Kyseessä on myös aineistotriangulaatio, sillä tässä tapauksessa eri menetelmien käyttö tarkoittaa samalla eri aineistojen käyttöä sekä myös tiedon eri kohteita: yleisö, asiantuntijat, näyttelijät. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

8 TUTKIMUSTULOSTEN TULKINTA

Tässä luvussa tulkitaan edellisessä luvussa esiteltyjä tutkimustuloksia. Tulkinta on jaettu kahteen vaiheeseen. Ensimmäisessä alaluvussa tulkitaan yleisöhaastattelun tuloksia ja poimitaan niistä merkittävimmät, tutkimuskysymyksiin parhaiten vastaavat löydökset. Toisessa alaluvussa otetaan mukaan asiantuntijahaastattelujen tuloksia ja

pyritään molemmista saaduista tuloksista löytämään keskinäisiä vastaavuuksia, jotka parhaalla tavalla palvelevat tutkimusongelmaa.

Turun keskisaikaisten markkinoiden havainnoinnin tulosten tulkinta ja hyödyntäminen tapahtuu lähinnä luvussa 9, jossa haetaan Linnoituksen Yön draamalle uusia kehittämismahdollisuuksia ja uusia osallistumisen muotoja.

8.1 Yleisöhaastattelutulosten tulkinta

Yleisöhaastattelussa tiedusteltiin aluksi vastaajan aktiivisuutta osallistua Linnoituksen Yöhön. Vaikuttaa siltä, että Linnoituksen Yöhön osallistuvat ihmiset käyvät tapahtumassa vuodesta toiseen, mutta uusia paikallisia ihmisiä tapahtuma ei paljoakaan houkuttele. Toisaalta maakunnan ulkopuolelta tapahtumaan tulevista ihmisistä joka toinen näyttäisi olevan Linnoituksen Yön ensikertalainen. (Kuvio 2, s. 41.) Edelleen muistutetaan, että näin pieni otos yksin ei ole tilastollisesti luotettava, mutta voi kuitenkin olla suuntaa-antava.

Kaavakkeen kysymys nro 5 johti tutkimuksen ytimeen. Kysymyksellä tiedusteltiin osallistavan draaman sopivuutta Linnoituksen Yöhön. Yleisön mielipide oli yksiselitteisesti, että osallistava draama sopii Linnoituksen Yöhön. Seuraavaksi kartoitettiin miksi osallistava draama sopii tapahtumaan.

Perusteluja edellä saatuun kantaan tiedusteltiin kysymyksellä nro 5a. ”Miksi osallistava draama sopii Linnoituksen Yöhön?”. Kaikilta 27 vastaajalta tuli mielipiteitä. Perustelujen kirjo oli laaja, ja saatiin 29 eri argumenttia, joista kolme keräsi valtaosan kannatuksesta. Linnoituksen historiallista miljöötä pidettiin tärkeimpänä perusteena osallistavan draaman sopivuudelle tapahtumaan (8 vastaajaa). Toinen merkittävä perustelu oli, että yleisöltä löytyy paljon osallistumisintoa (6 vastaajaa). Kolmen perusteluna oli, että osallistava draama elävöittää tapahtumaa. Muille yksittäisille perusteluille syntyi hajakannatusta. Laadullisessa tutkimuksessa ei näitäkään argumentteja sovi sivuuttaa vähäpätöisinä. Tutkimusteeman, osallistavuuden, kannalta myös yksittäisillä perusteluilla on merkitystä, koska useat niistä korreloivat hyvin tutkimuksen muun aineiston kanssa. (kuvio 8, s. 46.)

Vankimmat syyt osallistavalle draamalle Linnoituksen Yössä

Tiivistettäessä edellä olevat vastaukset laajempien otsikoiden alle nousi kaksi perustelulinjaa selkeästi tärkeimmiksi. Kahdessa kolmasosassa perusteluista osallistavan draaman sopivuudelle Linnoituksen Yössä on kyseessä osallistavuus/osallistuvuus sinänsä. Tähän kategoriaan on otettu mukaan vastauksina esiintyviä, osallistavuuteen kiinteästi liittyviä perusteluita, kuten yhteisöllisyys, yhdessä tekemisen riemu, ryhmäytyminen, ei jää ulkopuoliseksi, vahvistaa identiteettiä, aktiviteetti innostaa, toiminnallisuus osallistaa, osallistumisintoa paljon sekä nuoret avoimia ja osallistuvia. Osallistuminen saatetaan kokea tärkeäksi itseisarvoksi sinänsä, jolloin se voi myös itsessään olla syy siihen, miksi osallistavaa draamaa tulisi olla Linnoituksen Yön ohjelmistossa. Toiseksi merkittävimmäksi isoksi teemaksi vastauksissa nousi historiallisen miljöön ja hienojen maisemien sekä paikallishistorian muodostama kokonaisuus. Näillä paikallishistoriaan liittyvillä syillä puolsi noin 20 % vastanneista osallistavan draaman olemassaoloa Linnoituksen Yössä. Yhdessä teemat osallistavuus sinänsä ja paikallishistoria muodostivat siis yli 85 % kaikista perusteluista.

Haastateltujen selkeän mielipiteen mukaan osallistava draama siis sopii Linnoituksen Yöhön ja monipuoliset perustelut antoivat lisätukea vastauksille. Loogisesti edeten seuraava merkitsevä kysymys kuului, osallistuisiko haastateltava itse Linnoituksen Yön draamaohjelmaan. Viisiosaisella kysymyksellä kartoitettiin, minkäkaltainen osallistava draama ihmisiä eniten kiinnostaa. Kysymys piti kattavasti sisällään viisi osallistavan draaman eri muotoa, jotka edustivat osallistavan draaman erilaisia aktiivisuustasoja. Virallista mittaria kysymyksiin valittujen draamamuotojen aktiivisuustasoille ei ollut, mutta opinnäytetyön tekijä määritteli mittarit itse 17-vuotisella draama- ja harrastajateatterikokemuksella. Ensin kysyttiin halukkuutta matalinta aktiivisuustasoa edellyttävään draamaan osallistumiseen. Aktiivisuusvaade kasvoi kysymys kysymykseltä kunnes viimeiseksi tiedusteltiin innokkuutta lähteä mukaan kysymyssarjan eniten aktiivisuutta edellyttävään draaman muotoon.

Kysymyksellä 4a tiedusteltiin lähtisikö vastaaja mukaan tavanomaiseen opastettuun draamakierrokseen Linnoituksen Yössä. Ainoana aktiivisuusvaatimuksena tässä on käytännössä se, että osallistuja viitsii ja jaksaa kävellä muun yleisön mukana

draamakierroksen kohtaukselta toiselle. Tulos oli varsin odotettu, sillä yhtä vaille kaikki eli 26 haastateltua ilmoittivat haluavansa tällaiseen mukaan. Kysymyksellä 4b lisättiin aktiivisuusvaatimusta hivenen ja kysyttiin, innostuisiko haastateltava istumaan improesityksen katsomossa näyttelijöille ideoita heittelevänä yleisön edustajana. Vastausten perusteella ainakin kaksi kolmesta vastaajasta seuraisi improesityksiä Linnoituksen Yössä, joten tämä yleisön edustajalle vaivaton osallistuvan draaman muoto on varteenotettava vaihtoehto tapahtumassa.

Kolmanneksi suurinta aktiivisuutta edellyttävän osallistavan draaman muodon arvioi kirjoittaja sisältyvän kysymykseen 4c. Lähtisikö haastateltava Linnoituksen Yössä saduttamaan (siis itse keksimään tarinaa ammattilaisen ohjauksessa)? Tätäkään draamamuotoa ei uhkasi totaalinen yleisökato sillä joka toinen vastannut selkeästi ilmoitti haluavansa saduttaa Linnoituksen Yössä.

Intoa lähteä mukaan toiminnalliseen draamakierrokseen Linnoituksen Yössä tiedusteltiin seuraavaksi kysymyksellä 4d. Toiminnallisessa kierroksessa yleisöllä teetetään erilaisia tehtäviä, joten se voi vaatia melkoistakin aktiivisuutta. Peräti kolme neljästä vastaajasta innostuisi osallistumaan toiminnalliseen draamakierrokseen.

Kysymys 4e koski haastateltavan halukkuutta lähteä Linnoituksen Yössä mukaan ”hyppyyn tuntemattomaan”. Jokaiselle haastateltavalle kerrottiin selkeästi, että tällä metodilla tarkoitetaan ennalta harjoiteltua teatteri-esitystä, johon näyttelijät haalittaisiin tai kutsuttaisiin vapaaehtoisista henkilöistä. ”Hyppy tuntemattomaan” tarkoittaa tässä sitä, että näyttelijät sitoutetaan mukaan kertomatta vielä siinä vaiheessa mistä esityksestä tai minkätyyppisestä roolista olisi kyse. Kerrottaisiin ainoastaan, että lopullinen esitys on ainutkertainen ja se esitetään Linnoituksen Yössä. ”Kyllä” –vastausten määrä oli mielenkiintoinen yllätys. Tulokseksi tuli, että 55% vastanneista tekisi arvoituksellisen ”hypyn tuntemattomaan”. On toki syytä edelleen painottaa, että pieni otos voi johtaa tässä suureenkin otantavirheeseen, eli todellisuudessa ”hyppyä tuntemattomaan” ei välttämättä tekisi noin suuri osa mukaan pyydetävistä. Suuntaa-antavana tulosta voitaneen kuitenkin pitää.

Kun haastateltavien osallistumishalukkuus erilaisiin valmiiksi tarjottuihin draamavaihtoehtoihin oli tutkittu, analysoitiin seuraavaksi minkälaisia osallistavan

draaman muotoja ja sisältöjä yleisö on itse, omin sanoin, ehdottanut Linnoituksen Yöhön. Haastattelukysymys nro 6 kuului: Esitä itse idea osallistavasta draamasta Linnoituksen Yössä. Joka toisella vastaajista ei ollut esittää mitään omaa ideaa osallistavasta draamasta tapahtumaan.

Saatuja ehdotuksia

Toisaalta esille saatiin 19 uutta ideaa (lähinnä sisällöllistä) Linnoituksen Yön osallistavalle draamalle. Viidessä toiveessa ehdotettiin paikallishistoriallista draamaa draamakierroksena tai näytelmänä. Lappeenrantalaisen sotahistoriallisen draaman arveli kolme vastaajaa niin kiinnostavaksi, että kansa innostuu osallistumaan siihen.

Yksi sotahistorian ehdottajista piti jo vuosia linnoituksen historiallisella draamakierroksella esitettyä, Hattujen sotaan liittyvää, rauhanneuvotteijoiden ampumiskohtausta kelvollisena lähtökohtana kehitettäväksi yleisöä helpommin osallistavaksi. Toinen paikallisen sotahistorian ehdottaja oli samoilla linjoilla. Hän toivoi kuuluisia lappeenrantalaisia taisteluju Linnoituksen Yöhön ja tähdensi pienten, eri puolille aluetta sijoitettujen, sotakohtausten sopivan linnoituksen alueelle paremmin kuin isojen joukkokohtausten.

Osa paikallishistoriallisen draaman ehdottajista piti jo vuonna 2011 esitettyjä historiallisia draamakohtauksia hyvänä pohjana jatkossa kehitettävälle draamaohjelmalle. Usean haastattelun mukaan linnoituksen historiaa oli jo käytetty draamassa hyvin hyödyksi. Vastaajien mielestä historiallinen draama sopii vanhaan linnoitusympäristöön erinomaisesti. Roolihenkilöiden käyttämää vaatetusta pidettiin asiaankuuluvana ja kohtauksissa oli hyvää se, kun yht'äkkiä ihmisten keskellä alettiin esittää jotain. Linnoituksen historian värikkyys ja monivaiheisuus tulivat muutamissa perusteluissa esille. Myös vanhoja, jo purettuja, linnoituksen alueen puutaloja haluttaisiin saada jollain tavoin draamaan mukaan, vaikka diakuvina seinille projisoituna. Eräs vastaajista painotti sitä, että historiallinen draama ei saa olla "ilmiselvää" vaan siinä täytyy olla yllätyksellisyyttä ja huumoria, itseironiaakin. Ohjelman tulee siis olla huolella suunniteltua ja taitavasti näyteltyä, vaikka harrastajavoimin tehtäisiinkin. Rohkaisuksi osallistua draamaan ehdotettiin

mahdollisuutta kätkeytyä naamioiden taakse. Naamiota vaihtamalla voi myös vaihtaa helposti roolia kuten antiikin Kreikan teattereissa muinoin tehtiin.

Koska Lappeenrannan sotahistoriakin on aina samalla myös paikallishistoriaa, saatiin paikallishistoriallisen draaman ehdotuksia kaikkiaan noin komannekselta kysymykseen vastanneista.

Ihmisten Lappeenrannan linnoitukseen liittyvien tarinoiden ja muistelun kautta rakennettavaa draamaa ehdotti yksi vastaaja. Tarinoita voisivat kertoa kaikki halukkaat joille niitä on linnoituksesta kertynyt, luonnollisest vanhemmilla ihmisillä on muistoja enemmän. Tarinoista ja muistoista voisi koota esimerkiksi draamallisen kavalkadin, ja kohtauksia esitettäisiin niissä linnoituksen kohteissa joihin muistot liittyvät. Muistojen kertojat voisivat näytellä itsekin niin halutessaan, mutta jo kerrontakin on osallistuvaa. Draaman lajina tämä ”kaupunkilaisten oma juttu” sijoittuisi ehdottajan mukaan ehkä tarinateatterin ja historiallisen draaman välimaastoon.

Yhden haastatellun mukaan ”improtouhu” sopisi mainiosti Lappeenrannan linnoituksen historialliseen idylliin. Vastaaja arveli, että Linnoituksen Yön rento, vapautunut tunnelma alentaisi improyleisön osallistumiskynnyksen varsin matalalle, ja ”heittoja” esiintyjille voisi yleisöltä tulla helposti. Ja kenties tapahtuman tunnelmassa yleisön edustajat rohkenisivat itsekin helposti improestradille.

Joka toinen haastateltu antoi siis ehdotuksen tai ehdotuksia Linnoituksen Yön osallistavan draaman sisällöstä, ja kysymyksessä 6a kysyttiin osallistuisiko henkilö itse ehdottamaansa ohjelmaan. Kaksi kolmesta vastaajasta ilmoitti varmasti lähtevänsä mukaan itse ehdottamaansa ohjelmaan, yksi heistä tarvittaessa vaikka vetäjäksi. Kolmannes ei siis ollut varma osallistumisestaan, mutta heidänkin vastauksensa oli ”Ehkä osallistun”. Tämä voitaneekin suuntaa-antavasti tulkita, että kun Linnoituksen Yöhön osallistuville annetaan mahdollisuus vapaasti (ehkä ohjatusti, tietyn reunaehdoin) ideoida tapahtumaan osallistavaa draamaa, moni heistä haluaa myös osallistua draamaan. Osallistuminen siis ruokkii osallistumista.

Osallistumisinnokkuutta mittaava kysymyssarja päätettiin kysymykseen 7, jossa tiedusteltiin olisiko haastateltu valmis maksamaan osallistavaan draamaan osallistumisesta Linnoituksen Yössä. Ohjelmahan on valtakunnallisten tähtiesiintyjien konsertteja ja muita arvotilaisuuksia lukuun ottamatta järjestetty aina maksuttomana. Vastaajista joka toinen olisi valmis maksamaan osallistavasta draamanumerosta 5 € ja kolmannes vastaajista jopa 10 €. Moni vastaajista kuitenkin painotti sitä, että maksu tai maksun määrä riippuu käytännössä siitä, millaista ohjelma olisi.

Vaikuttaa siis vahvasti siltä, että osallistava draama kiehtoo Linnoituksen Yön väkeä. Mielenkiintoista oli, että maksuhalujakin löytyy, vaikka ei silti haluta ostaa sikaa säkissä. Nämä tulokset antavat osviittaa siitä, että kävijät haluavat osallistua Linnoituksen Yöhön enemmän kuin siihen on tähän mennessä luotu mahdollisuuksia.

8.2 Asiantuntijahaastattelujen ja yleisöhaastattelujen tulosten vastaavuus

Paikallishistoriallinen draama houkuttaa osallistumaan

Kuten edellä selvitettiin merkittävä osa yleisöhaastattelun vastaajista piti paikallishistoriallista draamaa varteenotettavana ja osallistumaankin houkuttelevana lajina. Pyydettyä omaa ehdotusta osallistavasta draamasta enemmistö ehdottajasta tarjosi paikallishistoriallista draamaa sodalla tai ilman. Ja toisaalta kaikista omia ehdotuksia antaneista vastaajista kaksi kolmannesta sanoi haluavansa mukaan ehdottamaansa draamamuotoon. Osa vastaajista oli jo nähnyt vuoden 2011 Linnoituksen Yön draamakohtaukset, ja moni heistä piti kohtauksia lähtökohtaisesti hyvinä.

Historiallisen draaman ja sen osallistavampaan suuntaan kehittämisen kannalla olivat myös haastatellut teatteriohjaajat. Suurinta osaa kuudesta kohtauksesta pitivät ohjaajat perustaltaan hyvinä ja helposti osallistavampaan suuntaan muutettavina. Johanna Juslin totesi, että esimerkiksi jo olemassa oleva tervamarkkinakohtaus saataisiin ”fyysistämällä” eli väkeä ja toimintaa lisäämällä helposti mielenkiintoisemmaksi ja osallistumaan houkuttelevammaksi. Maria Fomin piti draamasikermää toimivana kokonaisuutena, ja mikä katsojille tärkeää, heillä oli

mahdollisuus helposti ja nopeasti valita seuratako vai ei eri paikkoihin siirtyvää draamaa.

Tomi Välimaa jatkaisi jo aloitettua draamalinjaa siinä mielessä, että hän piti pienten kohtausten kokonaisuutta hyvänä sen mukanaan tuoman tietyn intiimiyden vuoksi. Tämä jo osaltaan toimii osallistavana elementtinä, koska lähietäisyydellä pystytään huomioimaan katsoja paremmin henkilökohtaisella tasolla. Useiden pienten kohtausten kannalla olivat myös varsinkin yleisöhaastattelussa sotahistoriallista draamaa toivoneet vastaajat. Kun yhden suuren kohtauksen sijaan tehdään pieniä, riittävät niukahkotkin resurssit usean erilaisen taistelukohtauksen esittämiseen. Vastausten perusteella haastatellut yleisön edustajat tiesivät kohtalaisen hyvin, että Lappeenrannan taistelut kuuluvat Suomen tunnetuimpiin. Muun muassa tämän vuoksi vastaajat uskoivat Linnoituksen Yön juhlijoiden kiinnostuvan osallistumaan jossain muodossa sotahistorialliseen draamaan.

Edellisessä alaluvussa kerrottiin yleisöhaastattelun 4a-e tuloksista, joiden mukaan kaikkiin viiteen eri aktiivisuustasoa edellyttävään osallistavan draaman muotoon osallistuisi suurin osa vastaajista. Osallistumisinnostusta voivat entisestäänkin kasvattaa innostuneet ja innostavat näyttelijät sekä ohjaajat. Helpoimpina, matalan kynnyksen osallistamismetodeina voi käyttää esimerkiksi jonkin suupalan tarjoilua yleisön edustajille (Välimaa 2012) tai jonkin esineen antamista kaikille katsojille esityksen tai draamakierroksen alussa (Fomin 2012). Tärkeää on tietysti se, että kyseisillä tarjoiluilla ja esineillä on jonkinlainen merkitys ja tehtävä esityksessä. Suuhunpantavaa tai esineitä parempana osallistumaan innostajana voivat toimia esimerkiksi yleisön joukkoon sijoitettavat ”saaret” eli näyttelijät, jotka omalla innostuksellaan houkuttavat vieressä olevat katsojat osallistumaan (mt.). Yleisö- ja ohjaajahaastattelujen tuloksia vertailtaessa vaikuttaisi siltä, että Linnoituksen Yöhön löytyy innokkaita draamaan osallistujia ja että paikallisilla teatteriohjaajilla on keinoja ruokkia osallistumisintoa entisestään. Paikallishistoriallinen draama houkuttelee osallistumaan.

9 OSALLISTAVAN DRAAMAN KÄYTTÖ LINNOITUKSEN YÖSSÄ

Tutkimustulosten tulkinta osoitti, että yleisöltä löytyy halukkuutta osallistua Linnoituksen Yön draamaohjelmaan. Laadulliselle tutkimukselle luonteenomaisin kysymyksiin selvisi pääpiirteissään, mitä osallistavan draaman tulisi olla ja miten sitä toteutettaisiin. Kuten johdannossa kerrottiin tutkimuksessa ei tavoiteltu valmista osallistavan draaman ohjelmaa Linnoituksen Yöhön. Seuraavassa nostetaan kuitenkin esiin tutkimuksen tuloksiin pohjaavia lähtökohtia ja seikkoja, joita kannattaa huomioida Linnoituksen Yön osallistavan draaman suunnittelussa.

9.1 Millaista osallistavaa draamaa ryhdytään kehittämään?

Päätösten jälkeen kehittämisen tulee tapahtua pienin askelin, mutta tavoitteellisesti siten, että osallistavasta draamasta tulisi oleellinen osa tapahtuman ohjelmarunkoa. Perusteluna oli lyhyesti, että Linnoituksen upea, historiallinen idylli vanhoine, arvokkaine rakennuksineen, kauniiksi entisöityine vallimuodostelmineen ja mukulakivikatuineen ansaitsee arvoistansa ohjelmaa. Historiallinen, linnoituksen menneisyyteen sukeltava draama miellettiin juuri tällaiseksi ohjelmaksi. Yleisövastausten perusteella historiallinen draama osoittautui myös osallistavimmaksi draaman lähtökohdaksi.

9.2 Entistä parempaa historiallista osallistavaa draamaa

Osallistavan draaman suunnittelussa Linnoituksen Yöhön pätevät pitkälti samat lainalaisuudet kuin Turun keskiaikaisten markkinoiden draaman suunnittelussa. Onhan molemmissa tapahtumapaikkana kaupungin historiallinen alue ja kummassakin esitetään paikallishistoriallisia tapahtumia. Myös näyttelijäryhmä on molemmissa koottu vapaaehtoisista harrastajista. Keskiaikaisten markkinoiden pääohjaajana jo useana vuonna toimineen Emmi Louhivuoren mukaan suunnittelu etenee seuraavasti:

1. Päätetään tapahtuman vuosiluku/ ajanjakso.
2. Suunnitellaan millaisia, minkä verran ja minkä pituisia kohtauksia kirjoitetaan.
3. Kootaan näyttelijäkaarti hyvissä ajoin. Tutustutetaan ryhmän jäsenet toinen toisiinsa. Aloitetaan ensin valmistavat harjoitukset, ja sitten varsinaiset harjoitukset.

Tapahtumalle on hyvä valita joko täsmällinen vuosiluku tai ainakin loogisesti rajattu ajanjakso, koska sitä kautta on helppo sitoa tapahtuma tiettyyn teemaan. Tällä tavoin tapahtumasta saadaan selkeästi rajattu ja sen seuraaminen on yleisölle helpompaa ja mahdollisesti mielenkiintoisempaaakin. Turun keskiaikaisilla markkinoilla vuonna 2012 oli ajankohdaksi valittu tarkka vuosi 1418. Myös näyttelijöiden roolityö on luonnollisesti luontevampaa, kun he tietävät missä ajassa eletään. Näyttelijäkaartin kokoaminen riittävän ajoissa on tärkeää, ettei aika käy vähiin vuorosanojen opettelussa ja roolien sisäistämisessä. Myös rennon-iloisten luottamusharjoitusten tms. kautta näyttelijöiden toisiinsa tutustumiseen täytyy varata riittävästi aikaa ja tilaisuuksia. Näin lisätään yhteenkuuluvuuden tunnetta, mikä on ensiarvoisen tärkeää tämänkaltaisissa projekteissa.

Linnoituksen Yön draamaohjelman teemoituksessa voi käyttää esimerkiksi seuraavanlaista pääteemoitusta:

1. Linnoituksen elämää Ruotsi-Suomen aikana.
2. Linnoituksen elämää Venäjän hallinnon aikana.
3. Linnoituksen elämää itsenäisen Suomen aikana.
4. Linnoituksen elämää tulevaisuudessa (esim. 50 tai 100 vuoden kuluttua).

Aika esimerkiksi 100 vuoden päästä on joka tapauksessa tulevaa historiaa.

Mielikuvituksen käyttöön ei ole draamassa kiellettyä.

Linnoituksen Yön historiallinen draamakokonaisuus vuosina 2011-2013 sisälsi kohtauksia sekä Ruotsi-Suomen että Venäjän vallan ajalta, mikä ehkä jossain määrin söi draamakokonaisuuden eheyttä. Lähtökohtaisesti kannattaa siis pysyttäytyä yhdessä selkeärajaisessa ajanjaksossa. Mahdollinen yhtenäinen aikakonteksti jossa on kahta mallin mukaista aikateemaa mukana voisi kuitenkin olla esimerkiksi

”Lappeenrannan taistelu ja elämää linnoituksessa ennen taistelua ja sen jälkeen”. Siinä saadaan muutaman vuoden ajanjaksoon mahtumaan linnoituksen elämää Ruotsi-Suomen aikana sekä Venäjän hallinnon aikana, kokonaisuuden pysyessä kuitenkin helposti ymmärrettävänä, ja kiinnostavana. Ison teeman sisälle tulee valita pikkuteemoja (tapahtumia ja tilanteita), ja niihin henkilöhahmoja. Tältä pohjalta voidaan jo käsikirjoittaa kohtauksia.

Kuten aiemmin selostetussa Turun mallissa myös Linnoituksen Yössä yksittäisten draamakohtausten välin pitäisi olla sopivan lyhyt. Esimerkiksi puolen tunnin kohtausväli pitää yleisön aktiivisena selkeästi paremmin kuin puolentoista - kahden tunnin väli, jota Linnoituksen Yössä on käytetty. Turussa näyttelijät improvisoivat kohtauksissa, ja ennen kaikkea kohtausten väliajoilla, ottaen samalla eri tavoin reilusti kontaktia yleisöön. Näyttelijät kertoivat muun muassa juoruja, kysyivät erinäisiä asioita, kommentoivat jotain tapahtumaa, kysyivät mielipidettä, päivittelivät jotain tai kehottivat yleisön edustajia katsomaan jotain toritapahtumaa jne. Nämä ovat varsin yksinkertaisia mutta silti tehokkaita keinoja osallistaa yleisö mukaan tilanteisiin, ja näitä myös Linnoituksen Yön näyttelijöiden tulee ottaa käyttöön.

Lappeenrantalaisen skenografin Päivi Pöyhölän mielestä toiminnan, jo portilla, pitää olla se juttu, joka imaisee kansan mukaan Linnoituksen Yön tunnelmaan. Historiallisesti ja hauskaasti pukeutuvia henkilöitä kannattaa käyttää mahdollisimman paljon ”ihmettelemässä” ja liikuskelemassa yleisön joukossa. Ilon tulisi olla koko ajan läsnä Linnoituksen Yön draamassa. Positiivisen asenteen kautta ja hymyn keinoin levitetään hyvää juhlatunnelmaa. Interaktiivisen kontaktin ottamisessa yleisöön on oltava tarkkana, koska osa haluaa osallistua, mutta osa ei. Kaikki haastatellut asiantuntijat olivatkin sitä mieltä, että yleisöä tulee aina lähestyä ystävällisesti, positiivisella ja herkällä otteella. (Pöyhölä 2011; Fomin 2012; Juslin 2012; Välimaa 2012 & Louhivuori 2013.)

Osallistamisen ja innostamisen keinoja

Yleisöä voi innostaa osallistumaan varsin yksinkertaisilla keinoilla. Näyttelijän, juontajan, ”hovikuuluttajan” tms. tulee ennen kohtauksen tai muun toiminnan alkua näkyvästi, selkeästi ja innokkaasti kiinnittää yleisön huomio puoleensa rauhoittaen

samalla tilanteen. Rauhallinen, vakuuttava olemus yleensä vetoaa ihmisiin, kun siihen on vielä yhdistettynä iloisuus ja positiivisuus.

Teatterin tai draaman aikana voi joku näyttelijä yht'äkkiä vaikkapa tuskastuneena valittaa, että ”Aah, tuli oikosulku, enkä tiedä miten tämä juttu jatkuu”. Sitten hän ikään kuin sattumalta löytää taskustaan lapun johon onkin kirjoitettuna kolme vaihtoehtoista suuntaa tarinalle. Tässä vaiheessa hän tietenkin pyytää yleisön apua ”oikean” suunnan valinnassa tarinalle. Varsinkin lapsikatsojilla tällainen osallistamisen metodi toimii takuuvarmasti, ja miksi ei toimisi millä kohderyhmällä tahansa.

Yleisön sekaan sijoitetuilla ”saarilla” eli näyttelijöillä voi sopivan lähellä katsojia olevina olla hyvä mahdollisuus saada yleisöä osallistumaan. Katsojia voi aina myös pyytää tekemään joitain pieniä tehtäviä tai asioita jotta saadaan taas juttu menemään eteenpäin. Esitystä monipuolistamalla eri taiteenlajeja yhdistäen voidaan osallistumisen kynnyksiä saada madallettua.

Yleisön osallistaminen on kolmena viimeisenä vuotena ollut Linnoituksen Yön draamoissa kovin vähäistä. Kontaktin ottaminen yleisöön vaatii toki rohkeutta, mutta ongelma ei ole yksin siinä. Kyse on siitä, että Linnoituksen Yön draamat on rakennettu, käsikirjoitettu ja ohjattu ilman pätevää ohjaajaa. Ammattitaitoinen ohjaaja on siis jatkossa yksi Linnoituksen Yön draamatoiminnan lähtökohdista. Taitavalla ohjaajalla on yleensä kokonaisnäkemys produktiosta, jonka ottaa hoitaakseen, ja hän kertoo minkälaista muuta osaamista draaman valmistaminen esityskuntoon vaatii.

Siihen, millaiset osallistavan teatterin tai draaman lajit sopivat Linnoituksen Yöhön on otettu aiemmin lyhyesti kantaa luvussa 3.4 Osallistavan teatterin/ draaman lajeja. Metodi ei kuitenkaan ole tärkeintä, vaan päämäärä. Metodi toimii vain välineenä päämäärän saavuttamiseksi.

9.3 Linnoituksen Yön draaman visuaalinen ilme

Käsittelyä on hyvä laajentaa enemmän koko Linnoituksen Yön kuin vain tapahtuman draamaosion visuaaliseen ilmeeseen. Historiateeman tulisi näkyä ja tuntua

tietyntilaisella läpäisyperiaatteella koko Linnoituksen Yössä. Siis samaan tapaan kuin Turun keskiaikaisilla markkinoilla on asia järjestetty. Turun tapahtumassahan kaikki esillä olleet ohjelmajärjestäjät ja suurin osa järjestyksenvalvojistakin olivat sonnustautuneet keskiaikaisiin asuihin. Myös myyntipöytien ym. esillepano viesti vahvasti keskiajan hengestä. Kirjoittaja ei ole Linnoituksen Yössä kokenut vastaavaa, vaikka on ollut tapahtumassa mukana useina vuosina ja eri rooleissa.

Skenografi Päivi Pöyhölän mielestä visuaalinen puoli on korostetun tärkeää historiallisessa draamassa, kun liikutaan ja esiinnyttään ihmisten kesellä. Runsaasti huomiota tulee kiinnittää puvustoon, eritoten patinointiin, jonka suhteen vuoden 2011 Linnoituksen Yön historiallisten draamahenkilöiden puvustossa oli vielä parantamisen varaa. Patinointi tarkoittaa tekstiilien tai esineiden käsittelyä siten, että ne näyttävät aidosti vanhoilta ja käytetyiltä.

Perusrekvisiittaa (tynnyreitä, kiuluja, kärryjä, jne.) tulee olla sopivasti. Pöyhölä ottaisi Linnoituksen Yöhön mukaan myös tilataidetyyppisiä ratkaisuja visuaalisina tehokeinoina. Esimerkiksi vuoden 2011 draamassa 10 metriä korkea - tai hieman matalampikin – heinäsuova olisi helposti ja hausalla tavalla opastanut ihmiset seuraamaan kohtausta, jossa huutokaupattiin heinänteko-oikeuksia. Visuaalisuuden yhdistäminen toimintaan on omiaan lisäämään mielenkiintoa. Esimerkiksi Lappeenrannan linnoituksen historiaan vahvasti liittyvien tervatynnyrien pyöritystä voisi olla siellä täällä. Osallistumista saisi vaikkapa yleisölle avoimella tervatynnyreiden vierityskilpailulla. Taitavalla visuaalisella ylöspanolla voidaan lisätä yleisön mielenkiintoa draamaa kohtaan. Ja toisaalta lisääntynyt mielenkiinto voi innostaa helpommin osallistumaan.

Markkinamallia Luumäeltä

Linnoituksen Yön ja tapahtuman historiallisen draaman järjestäjät voisivat ottaa mallia myöskin Lappeenrannan läntisestä naapurikunnasta Luumäeltä. Marttilan kylän markkinat on Luumäellä, Taavetin linnoituksessa, joka toinen vuosi järjestettävä ohjelmallinen tapahtuma. Ensimmäisen kerran markkinat järjestettiin vuonna 2008. Markkinoilla panostetaan voimakkaasti 1700- ja 1800- lukujen taitteen visuaaliseen ilmeeseen. Tapahtumassa, joka koostuu myyntitapahtumasta,

historiallisesta draamasta ja työnäytöksistä, huolehditaan, että näiden kaikkien osa-alueiden kohdalla visuaalinen puoli on kunnossa.

Turun keskiaikaisten markkinoiden tavoin kaikilta ohjelmajärjestäjiltä edellytetään ajan ja teeman mukaista pukeutumista. Myös kojujen ja teltojen tulee olla mahdollisimman hyvin vanhan ajan hengen mukaisia. Samoin tuotteiden esillepanon ja pakkausten tulee riittävässä määrin tukea tapahtuman tunnelmaa. Lisäksi ympäristöä somistetaan heinällä, oksilla, viljalyhteillä, säkkikankaalla, jne. Ensimmäisenä tapahtumavuotena järjestäjä esitti rohkean toiveen, että yleisökin pukeutuisi ajan hengen mukaisesti. Arviolta neljännes yleisön edustajista oli pukeutunut ainakin viitteellisesti pyynnön mukaisesti ja jo tälläkin määrällä saatiin hankevetäjä Riitta Nevalaisen mukaan vanhanajan tunnelmaa ja osallistuvuutta tapahtumaan lisättyä. (Nevalainen 2013.)

9.4 Yhteisöllisyys ja innostamisen merkitys

Tutkija Mikko Saastamoisen (2009, 43) mukaan

kokemus yhteisöllisyydestä assosioituu ihmisillä kuulumiseen johonkin paikkaan, sen ihmisiin ja elämänmuotoon.

Vuonna 2012 yleisöhaastattelussa vastanneista henkilöistä osa kertoi hakevansa Linnoituksen Yöstä juuri tällaista yhteenkuuluvuuden kokemusta. Käsitteenä yhteisö on hyvin monimutkainen, se on sekä poliittinen että tieteellinen käsite. Sosiologisessa merkityksessään yhteisöllisyyteen liitetään sellaisia seikkoja kuin yhdessäolo, yhteisyys ja vuorovaikutus. Näin ollen yhteisöllisyyden käsitteeseen mielletään kuuluvan lähinnä sellaisia positiivisia merkityksiä kuten harmonia, yhteistyö, yhteisyyden tunne ja vastavuoroinen välittäminen muista (mt., 35-36.) Markku Hyypän (2002, 113) määritelmän mukaan

yhteisöllisyys tarkoittaa vapaaehtoista osallistumista ja aktiivista toimintaa kansalaisryhmissä, jotka voivat olla pitkällisen tarpeen tai äkillisen tilanteen synnyttämiä tai virallisiin järjestelmiin liittyviä.

Osallistuminen on eräs yhteisöllisyyden merkittävä ulottuvuus. Osa Linnoituksen Yössä 2012 haastatelluista henkilöistä koki tapahtuman toiminnalliseksi ja sen vuoksi osallistavalle draamalle otolliseksi tilaisuudeksi. Työssä käyvä yli 30-vuotias lappeenrantalaismies arveli voivansa kokea osallistavan draaman avulla yhdessä tekemisen riemua ja yhteisöllisyyttä: "...ei tarvi ulkopuolisen oloisena lähteä täältä pois nukkumaa." Toinen samaa ikäryhmää ja paikkakuntaa edustava mieshenkilö perusteli tapahtuman osallistavuutta niin ikään yhteisöllisyydellä:

No tuota tää on semmonen tapahtuma missä niinkun on hyvin paljon paikallisia. Paikallisia ihmisiä käytetään ja esiintyjä ja nää on tääl on paljon tuttuja, varmaa lähes jokaiselle yleisön jäsenelle on joku tuttu jossain roolissa täs tapahtumassa ni siihen on helppo saaha se porukka mukaan. Ollaa tuttuje ihmisie kans tekemisissä. Just nimeomaa se ku tää on tällane toisen tyyppinen tapahtuma ku isot festivaalit mis on rahalla ostettuja esiintyjä ni tääl on enemmän semmosta että pääsee tuttuja tapaamaa ja voi viettää tällasen mukavan viikonloppupäivän tuttujen ihmisien seurassa.

Julkinen tila on tila, jossa kansalaiset voivat taustastaan riippumatta toimia. Kulttuurilaitokset luetaan julkisiksi tiloiksi, mutta kaikilla ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia osallistua maksullisiin taide-esityksiin. Julkiset tilat vähenevät yksityisen talouden vallatessa alaa ja tiloja yksityisille toimijoille. Voitontavoittelun ehdoilla tapahtunut julkisen tilan kaventuminen vähentää kansalaisten tapaamismahdollisuuksia ja yhteisöllisen kulttuurin harrastaminen muuttuu yhä enenevässä määrin yhteiseksi kuluttamiseksi. (Hyypä & Liikanen 2005, 173-174.)

Kirjastot ovat nykyään harvoja julkisia tiloja, joiden käyttöön lähes kaikilla kansalaisilla on yhtäläinen mahdollisuus. Sosiaali- ja terveystoimen erilaiset palvelukeskukset tarjoavat tanssin, ohjatun liikunnan, käsitöiden ym. merkeissä tervetullutta yhteisöllisyyttä, joka on monelle yksinäiselle ihmiselle tärkeä elämää kannatteleva voima. (mt.)

Linnoituksen avara, historiallinen, noin 20 hehtaarin alue on yhtä lailla julkinen tila, jolla on oma merkitysarvonsa yhteisöllisenä kulttuurin rakentajana. Jokavuotinen Linnoituksen Yö, ottaessaan tämän arvokkaan alueen haltuunsa, tarjoaa foorumin, jolla koko paikallisyhteisö voi yhdessä iloita, osallistua ja rakentaa yhteistä kulttuuria.

Osallistumisen avainsanat: innostaminen ja innostuminen

Viime kädessä osallistaminen ei onnistu ilman innostajaa ja osallistumista ei tapahdu ilman innostujaa. Osallistuminen on ketjun lopputuote. Termissä ”osallistaa” taitaa tarkalla korvalla kuunnellen olla jopa hieman negatiivisempi kaiku kuin sanassa innostaa.

Innostaminen on kaikkien niiden toimenpiteiden yhdistelmä, jotka luovat sellaisia osallistumisen prosesseja, joissa ihmiset kasvavat aktiivisiksi toimijoiksi yhteisössään... (Kinnunen, Penttilä, Rantala, Salonen & Tervo 2003, 18).

Tai kuten Leena Kurki (2000, 19) innostamisen määrittelee:

Etymologisesti innostaminen on elämän antamista, toimintaan motivoitumista, suhteeseen asettumista, yhteisön puolesta toimimista.

Innokkuuden ja innostamisen tulisi kummuta kaikista ryhmän jäsenistä. Jokainen on varmasti kokenut, miten yksikin ryhmässä pystyy vaikuttamaan negatiivisesti koko ryhmän innostukseen ja tunnelmiin. Tapahtumissa päävastuu on aina jollakin ja Linnoituksen osallistavan draaman osalta se on ohjaajalla. Vastuu motivoinnista ja innostamisesta on varmasti niitä tärkeimpiä vastuualueita. Asiaa ei välttämättä vain tule usein ajatelleeksi, koska innostaminen ja motivointi eivät ole erillisiä tehtäväalueita tai toimenkuvia, vaan ne sisältyvät kaikkeen toimintaan. Hyvä johtaja tai ohjaaja on myös motivoiva ja innostava.

Taidekasvattaja Anne Hyvärisen mukaan ohjaajalla tulee olla aito halu sitoutua ryhmäänsä ja produktioon. Hänen pitää olla vilpittömästi innokas tarttumaan ohjaustyöhön ja tarjoamaan ryhmälleen aikaansa sekä olla ryhmän jäsenille käytettävissä kokonaisena persoonana. (Hyvärinen 2010, 6.)

Opinnäytetyön tekijä, lukuisiin teatterin ja draaman piirissä tehtyihin havaintoihin perustuen, näkee innostusilmiön ketjureaktiona. Aidosti innostunut ja innostava ohjaaja tartuttaa innostuneisuutensa näyttelijöihinsä ja näiden kautta innostus edelleen siirtyy loppukäyttäjille eli katsojille. Innostus-tartunta voi vaikuttaa katsojassa

myös siten, että hänen osallistumishalukkuutensa lisääntyy ja hänestä tulee entistä osallistuvampi.

10 LOPPUPÄÄTELMÄT

Vuoden 2012 Linnoituksen Yössä haastateltujen yleisön edustajien yksimielinen kanta oli, että osallistava draama sopii Linnoituksen Yön ohjelmistoon. Sekä yleisön edustajat että haastatellut asiantuntijat näkivät, että historiallinen, osallistava draama sopii mainiosti monikerroksista historiaa henkivän, entisöidyn, linnoitusmäen idylliin ja atmosfääriin. Vastaajat ilmaisivat halukkuutensa myös osallistua tapahtuman draamaohjelmaan.

Positiivista tuloksissa oli myös se, että osallistavan draaman sopivuutta Linnoituksen Yöhön perusteltiin yleisöhaastatteluissa peräti 29:llä eri näkökulmalla. Tämä kertoo ainakin ihmisten luovuudesta ja mielikuvituksen rikkaudesta, eli juuri sellaisista seikoista, jotka ruokkivat osallistuvuutta. Vastauksissa yleisö osoitti varsin korkeaa osallistumisintoa myös useisiin ehdotettuihin osallistavan draaman muotoihin. Kun aiemmin käsitellyn ”hypyn tuntemattomaankin” tekisi jopa yli puolet haastatelluista, osallistumishaluisia ihmisiä Linnoituksen Yössä tuntuisi todella riittävän.

Arvokas piirre yleisöhaastattelujen vastauksissa oli myös se, että moni esitti selkeitä ehdotuksia muun muassa tilaisuuden henkeen sopivista osallistavan draaman muodoista. Haastatellut pohtivat myös draamalle sopivia esityspaikkoja. Runsaasta omien ideoiden viljelystä päätellen vastaajat olivat aidosti kiinnostuneita aiheesta. Aina löytyy myös niitä, joita mahdollisuus osallistua ei houkuta. Tutkimus osoitti kuitenkin, että innokkaita osallistujia löytyy Linnoituksen Yöhön riittävästi, ja aina on mahdollista osallistua ”vain” katsojana. Katsojan rooli on sinänsä yhtä arvokas kuin esittäjänkin.

Turun keskiaikaisista markkinoista saatiin kelpollista vertailu- ja kehitysmallia Linnoituksen Yölle. Turun tapahtuman tärkeintä antia olivat pyyteetön vapaaehtoisten heittäytyminen ohjelmantekoon sekä draaman ammattitaitoinen organisointi ja ohjaus. Tapahtuma tarjosi myös mallia osallistavasta draamatoiminnasta. Luumäkeläisistä

Marttilan kylän markkinoista voisi myös ottaa oppia, varsinkin puvustoon ja tarpeistoon liittyvissä asioissa.

Aito, välitön yhteisöllisyys ja sitä kautta innostaminen ja innostuminen olivat selkeästi läsnä Turun keskiaikaisilla markkinoilla vuonna 2012. Lappeenrannan Linnoituksen Yön draama ei ole yltänyt aivan samalle tasolle, pitkälti siitä syystä, että siltä on puuttunut ammattimainen ohjaus ja tämän myötä kokonaisuuden hallinta.

Lappeenrannan Linnoituksen Yön yhteisölle on 22 vuodessa kehittynyt jotain pysyvää, tai niin ainakin saatettiin kuvitella, kunnes marraskuussa 2013 koko tapahtuman tulevaisuus on vaakalaudalla. Vaikka Linnoituksen Yön lopettaminen olisi Lappeenrannan kaupungin taloudellisen ahdingon vuoksi välttämätöntä, kaupungilla ei silti ole varaa henkisen pääoman haaskaamiseen tällä tavoin. Ilman henkistä pääomaa ei taloudellista menestystäkään saada aikaan. Lappeenranta on nyt menettämässä merkittävän osan yhteisöllisyyttään syntymäpäiväjuhlaansa mukana. Kannattaisi ehkä kuunnella erikoislääkäri Pirjo Lindforsia. Hänen mukaansa yhteisöllisyyden puute on yhteiskunnan rapautumisen syy ja suurin sairastuttaja (Koskenniemi 2007, 29).

Jos Linnoituksen Yö vielä tulevaisuudessa järjestetään, tulisi sille kehittää sellainen organisaatio, jolta löytyy intoa ja osaamista riittävästi ja sopivassa suhteessa. Vastaavanlaisia tapahtumia muualla Suomessa, muun muassa Turussa, toteutetaan vahvasti talkoovetoisesti, ja usein vieläpä komeassa mittakaavassa. Opinnäytetyön tekijä kysyykin harrastajakäsikirjoittaja ja –ohjaaja Anja Hytti-Oikkosen tavoin, mihin on kadonnut lappeenrantalainen talkoohenki sanan laajassa merkityksessä? Lappeenrannastahan löytyy runsaasti erilaisia harrastajakokoonpanoja, jotka harjoittavat teatteria ja draamaa, osa varsin aktiivisestikin. Merkittävät eri yhteisöjen yhteisproduktiot odotuttavat kuitenkin vielä itseään Lappeenrannassa. (Hytti-Oikkonen 2013.)

Linnoituksen Yö tarjosi yli kahdenkymmenen vuoden ajan ”tuhannen taalan paikkaa” paikallisille esittävän taiteen tekijöille. Toimittaja Eija-Hilkka Anttila kirjoitti vuosittain vaihteessa lappeenrantalaisen teatteriharrastuksen noususta uuteen kukoistukseen esittäen samalla, että eri ryhmät kokoisivat voimavaransa yhteen ja toteuttavat suuren historiallisen speaktaakkelin Linnoituksen valleilla (Anttila 2000). Lappeenrannan seurakuntayhtymä sen jo tekikin tuottamalla Linnoituksen valleille päättyneen

Via Crucis –pääsiäisnäytelmän keväällä 2013. Paikasta toiseen siirtynyt näytelmä veti väkeä puoleensa kuin näytelmän päähenkilö muinoin. Osallistavuuden elementtejä ei tosin näytelmästä liioin löytynyt.

Tutkimisen arvoinen asia olisi koettaa selvittää, millaisella organisaatorakenteella Linnoituksen Yön tuottaminen kokonaisuudessaan parhaiten toimisi? Tapahtuman kehittämistä palvelisi myös tutkimus, joka selvittäisi millä keinoin lappeenrantalaiset ja eteläkarjalaiset esittävää taidetta harjoittavat ryhmät saataisiin yhdessä rakentamaan iloisen ja osallistavan draamakokonaisuuden Linnoituksen Yöhön. Edellytyksenä on tietenkin, että Linnoituksen Yö nostetaan ylös kuopastaan.

LÄHTEET

- Anthony, Kelly 2005. Benchmarking for school improvement: a practical guide for comparing and achieving effectiveness. London: Taylor & Francis.
- Anttila, Eija-Hilkka 2000. Kesätapahtumaksi suuri speaktaakkeli Linnoitukseen. Etelä-Saimaa 8.7.2000.
- Aristoteles 1994. Runousoppi. Suom. Saarikoski, Pentti. Helsinki: Otava.
- Esslin, Martin 1980. Draaman perusteet. Suom. Heiskanen-Mäkelä, Sirkka. Jyväskylä: Gummerus.
- Heikkinen, Hannu & Viirret, Tuija Leena 2003. Esipuhe. Teoksessa Hannu Heikkinen & Tuija Leena Viirret (toim.) Draamakasvatuksen teillä – tutkimus TIE (Theatre In Education) –projektista. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitos, 5.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Hyvärinen, Anne 2010. Tsemppiä ohjaajalle! Opas harrastajaryhmien ohjaajille. Vantaa: Opintokeskus Kansalaisfoorumi.
- Hyyppä, Markku T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hyyppä, Markku T. & Liikanen, Hanna-Kaisa 2005. Kulttuuri ja terveys. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kananen, Jorma 2008. Kvali: kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.
- Kananen, Jorma 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.
- Karjalainen, Asko 2013. Mitä benchmarking-arviointi tarkoittaa? Oulun yliopisto. Opetuksen kehittämissyksikkö. Viitattu 8.11.2013.
<http://www oulu.fi/w5w/benchmarking/>
- Kielitoimiston sanakirja 2012. 3. uudistettu painos. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
- Kinnunen, Pekka & Penttilä, Liisa & Rantala, Jaakko & Salonen, Kauko & Tervo, Timo 2003. Innostuskirja. Nyt! Sosiokulttuurisen toiminnan polunpäitä. Vantaa: Opintokeskus Kansalaisfoorumi.
- Koponen, Pia 2004. Improkirja. Mitä yhteistä on filosofialla, pullopersesialla ja vapaalla pudotuksella? Helsinki: Like.

- Koskenniemi, Pieta 2007. Osallistava teatteri Devising ja muita merkillisyyksiä. Opintokeskus Kansalaisfoorumi.
- Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Känkänen, Päivi & Rainio, Anna Pauliina 2010. Suojassa, mutta näkyvissä – taidelähtöinen toiminta osallisuuden rakentajana lastensuojelussa. Nuorisotutkimusseura ry. Nuorisotutkimus (28) 4/2010, 9-10.
- Lappeenrannan kaupunginarkisto (LKA)
Lappeenrannan kaupunginhallituksen (LprKH) pöytäkirja (pk) 20.7.1992.
- Lappeenrannan kaupunginarkisto (LKA)
Kulttuurilautakunnan (KULA) pöytäkirjat (pk) 1999 – 2010.
- Lappeenrannan kaupunginarkisto (LKA)
Teknisen lautakunnan (TEKLA) pöytäkirja (pk) 31.5.2000.
- Lappeenrannan (Lpr:n) kaupunki 2013a. Viitattu 29.10.2013.
http://www.lappeenranta.fi/Suomeksi/Kaupunki-info/Linnoitus/Linnoituksen_historia.iw3
- Lappeenrannan (Lpr:n) kaupunki 2013b. Viitattu 26.9.2013.
http://www.lappeenranta.fi/Suomeksi/Kaupunki-info/Linnoitus/Elava_Linnoitus,_tapahtumia_ja_toimintaa.iw3
- Lappeenrannan (Lpr:n) kaupunki 2013c. Viitattu 26.9.2013.
<http://www3.lappeenranta.fi/linnoitus/luontopolku/index.html>
- Linnoituksen Yön 2011 palautepalaverin muistio 11.10.2011.
- Mahtipontinen PP Oy. Viitattu 19.10.2013.
<http://www.mahtipontinen.fi/palvelut/piiloteatteri>
- Markkinointiyhtiö GoSaimaa. Viitattu 26.9.2013.
<http://www.gosaimaa.com/fi/Kokous--Ryhmät/Opastetut-kierrokset>
- Mattila, Kirsikka 2012. Draama on osallistavaa teatteria. Helsingin yliopisto, verkko-toimitus 20.4.2012. Viitattu 5..3.2013.
<http://www.helsinki.fi/ajankohtaista/uutisarkisto/4-2012/20-14-08-58.html>
- Metropolia Ammattikorkeakoulu (AMK)/ Koulutusohjelmat/ Kulttuuri ja luova ala 31.5.2013. Viitattu 31.05.2013.
<http://www.metropolia.fi/koulutusohjelmat/kulttuuri-ja-luova-ala/esittava-taide/soveltavan-draaman-avaimia/>
- Museovirasto 2013a. Museovirasto restauroi/ Linnoitukset/ Lappeenranta. Viitattu 31.10.2013.
<http://museovirastorestauroi.nba.fi/lappeenranta>

- Museovirasto 2013b. Linnasta linnaan –hanke 2011-2014. Viitattu 26.9.2013.
http://www.fort.fi/kohteet_lappeenranta.html
- Mäkinen, Eja-Hilkka 1984. Lappeenrannan linnoitus. Helsinki: Otava.
- Niinisalo, Suvi 2004. Takapihasta kaupungin helmeksi. Lappeenrannan Linnoituksen restaurointityön vaikutustutkimus. Lappeenranta: Etelä-Karjala-instituutti.
- Nykysuomen käyttötieto 1996. Keuruu: Otava.
- Nykysuomen sanakirja 1983. 8. painos. Porvoo: WSOY.
- Oxford Dictionary-sanakirja. Viitattu 21.3.2013.
<http://oxforddictionaries.com/definition/english/drama>
- Palonen, Mervi 2013. Entistäjät nostivat linnoituksen muurit. Lappeenrannan kaupungin asukaslehti 1/ 2013, 3.
- Pullinen, Sari 2012. Vähän liian kotikutoista. Etelä-Saimaa 15.8.2012.
- Ruuskanen, Annukka (toim.) 2011. Nykyteatterikirja - 2000-luvun alun uusi skene. Helsinki: Like.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 6.11.2013.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>
- Saastamoinen, Mikko 2009. Aikalaiskeskustelua yhteisöllisyydestä. Teoksessa Karin Filander & Marjatta Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Aikuiskasvatuksen 48. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura.
- Seppälä, Mikko-Olavi & Tanskanen, Katri (toim.) 2010. Suomen teatteri ja draama. Helsinki: Like.
- Toivanen, Pekka 1979. Lappeenrannan kaupungin historia 1649-1743. Lappeenranta: Lappeenrannan kaupunki.
- Tutkivan teatterityön keskus. Tampereen yliopisto. Viitattu 29.10.2013.
<http://www.yleisotyo.fi/index.php?page=soveltava-teatteri>
- Videnoja, Emmi 2007. Teatteri-ilmaisun ohjaajan ammattitaito. Mitä se on? Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.
- Vuorinen, Aimo 2008. Lappeenrannan linnoitus. Lappeenranta: Lappeenrannan kilta.
- Vuorinen, Aimo & Sarhimaa, Lauri 1974. Lappeenranta kautta aikojen. Lappeenranta: Lappeenrannan kaupunki.

Yle 1/ Elävä arkisto 1992. Helsingin taiteiden yön tapahtumia 1992. Toim. Neil Hardwick ym. 27.8.1992. Viitattu 28.9.2013.

http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/taiteiden_yona_humalluttiin_mutta_myos_taideesta_ja_kulttuurista_81719.html#media=81727

HAASTATTELUT

Altarriba, Antonio 2011. Keraamikko, Kymen läänin läänintaitelija. 20.6.2011.

Hytti-Oikkonen 2013. Harrastajakäsikirjoittaja- ja ohjaaja. 31.10.2013.

Hokkanen, Helena 2013. Lappeenrannan vs. kulttuurisihteeri. 16.10.2013..

Louhivuori, Emmi 2013. Turun keskiaikaisten markkinoiden pääohjaaja. Sähköposti-haastattelu 1.4.2013.

Fomin, Maria 2012. Teatteriohjaaja. 9.10.2012.

Juslin, Johanna 2012. Teatteriohjaaja. 1.10.2012.

Välimaa, Tomi 2012. Teatteriohjaaja. 10.10.2012.

Nevalainen, Riitta 2013. Luumäen Marttilan kylän markkinoiden hankevetäjä. 7.6.2013.

Pöyhölä, Päivi 2011. Skenografi. 29.10.2011.

LIITTEET

LIITE 1. Yleisöhaastattelun kysymykset

LIITE 2. Valikoidut yleisöhaastattelun tulokset kuvioina

LIITE 3. Haastattelurunko Lappeenrannassa työskennelleille teatteriohjaajille

LIITE 4. Sähköpostihaastattelun kysymykset Turun keskiaikaisten markkinoiden pää-
ohjaaja Emmi Louhivuorelle

LIITE 5. Historialliset roolihenkilöt Linnoituksen Yössä vuonna 2011

LIITE 6. Opinnäytetyön tilaussopimus

LIITE 1. Yleisöhaastattelun kysymykset

**HALUKKUUTTA OSALLISTAVAAN DRAAMAAN LINNOITUKSEN YÖSSÄ
KARTOITTAVA YLEISÖHAASTATTELU**

Suoritettiin Linnoituksen Yö –tapahtumassa, useassa eri paikassa 11.8.2012. Haastattelijana toimi Esa Uski.

1. Kuinka monta kertaa olet osallistunut Linnoituksen Yöhön ennen tämänkertaista tapahtumaa?
 - A) En ole osallistunut aiemmin
 - B) 1-3 kertaa
 - C) Useammin kuin 3 kertaa

2. **(kysyn jos on osallistunut Linnoituksen Yöhön aiemmin)**
Oletko nähnyt Linnoituksen Yössä (ulkona tai sisätiloissa) teatterinomaisia esityksiä (esim. teatteri, performanssitaide, tanssi, sirkus, taikuriesitykset jne.)?
 - 2a. Millaisia esityksiä olet nähnyt?
 - 2b. Osallistuitko silloin katselijana vai esiintyjänä?

3. Oletko nähnyt teatterinomaisia esityksiä jossain muussa kesätapahtumassa?
 - 3a. Missä olet nähnyt?
 - 3b. Millaisia esityksiä olet nähnyt?
 - 3c. Osallistuitko silloin katselijana vai esiintyjänä?

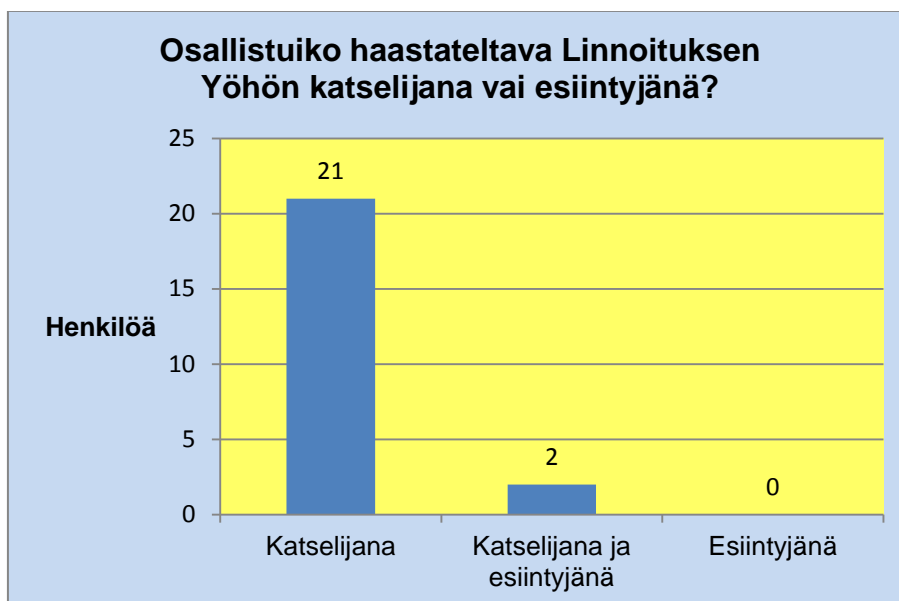
4. Lähtisitkö Linnoituksen Yössä mukaan osallistavaan draamaan:
 - a) tavanomaiseen opastettuun draamakierrokseen?
 - b) ideoita antavana yleisön edustajana (**impro**: mennään näyttämölle ja esiinnytään ilman minkäänlaista valmistautumista tai etukäteen suunnittelemista)?
 - c) itse keksimään tarinaa ammattilaisen ohjauksessa (esim. sadutus)?
 - d) johdettuun ryhmään mukaan suorittamaan annettuja tehtäviä (toiminnallinen draamakierros)?

- e) tavoitteelliseen ”hyppyyn tuntemattomaan” (ennalta harjoiteltu teatteriesitys, jonka näyttelijät on koottu vapaaehtoisista...)?
5. Sopiiko osallistava draama Linnoituksen Yöhön?
5a. Miksi sopii / miksi ei sovi?
6. Esitä itse idea osallistavasta draamasta Linnoituksen Yössä
6a. Lähtisitkö tällaiseen itse ideoimaasi mukaan?
7. Voisitko osallistua johonkin edellä mainituista, jos se maksaisi:
• 1€? / 5€? / 10€?
8. Oletko ollut joskus mukana esittämässä teatteria tai vastaavaa?
9. Oletko tullut tähän tapahtumaan yksin vai yhdessä jonkun / joidenkin kanssa?

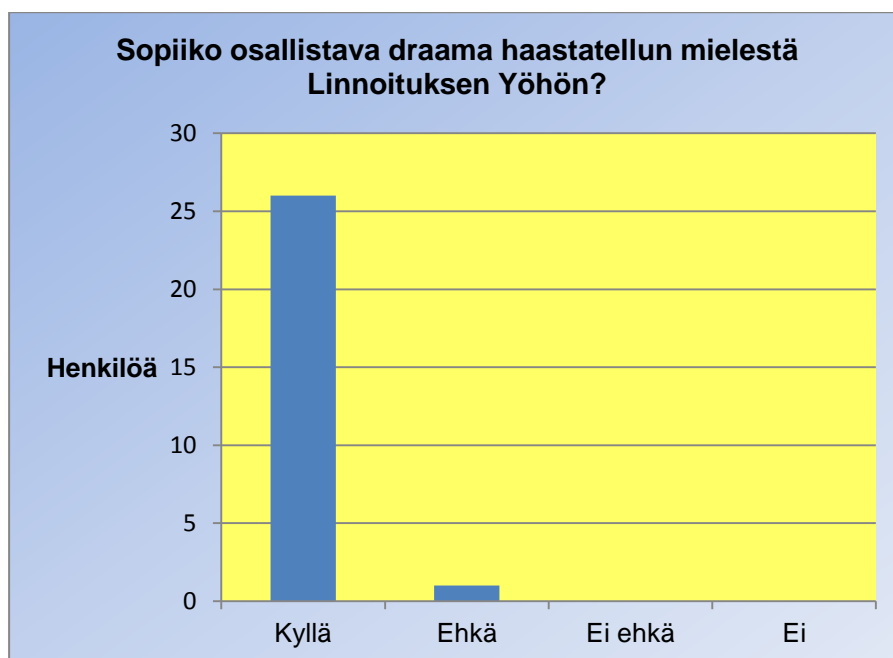
TAUSTATIEDOT (tulosten analysointia varten):

10. Nainen / mies?
11. Ikä
A) 17 tai vähemmän
B) 18 - 30 v.
C) 31 – 63 v.
D) 64 v. tai enemmän
12. Asuinpaikka
A) Lappeenranta
B) Muu Etelä-Karjalan kunta
C) Muu kunta
13. Oletko
A) Työelämässä
B) Opiskelija
C) Koululainen
D) Eläkeläinen
E) Joku muu

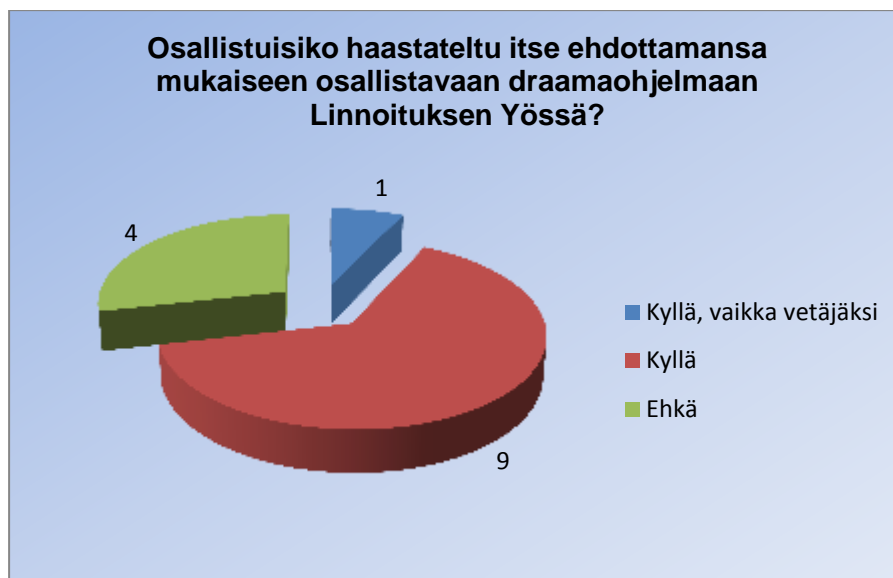
LIITE 2. Valikoidut yleisöhaastattelun tulokset kuvioina

Kuvio 11. Kuinka moni haastatelluista on osallistunut Linnoituksen Yöhön katselijana, kuinka moni esiintyjänä ja kuinka moni sekä katselijana että esiintyjänä?

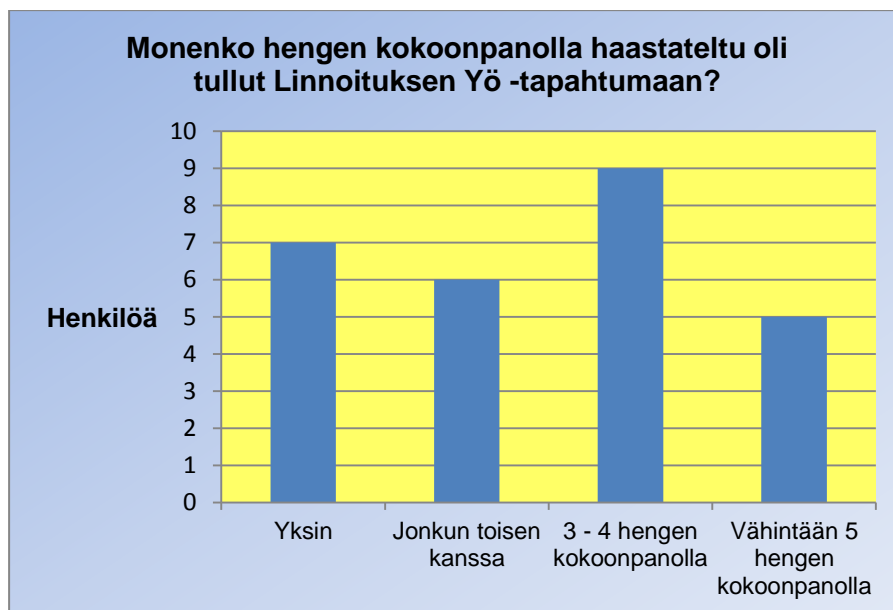
Kuvio 12. Vastaajien mielipide osallistavan draaman sopivuudesta Linnoituksen Yö -tapahtumaan.

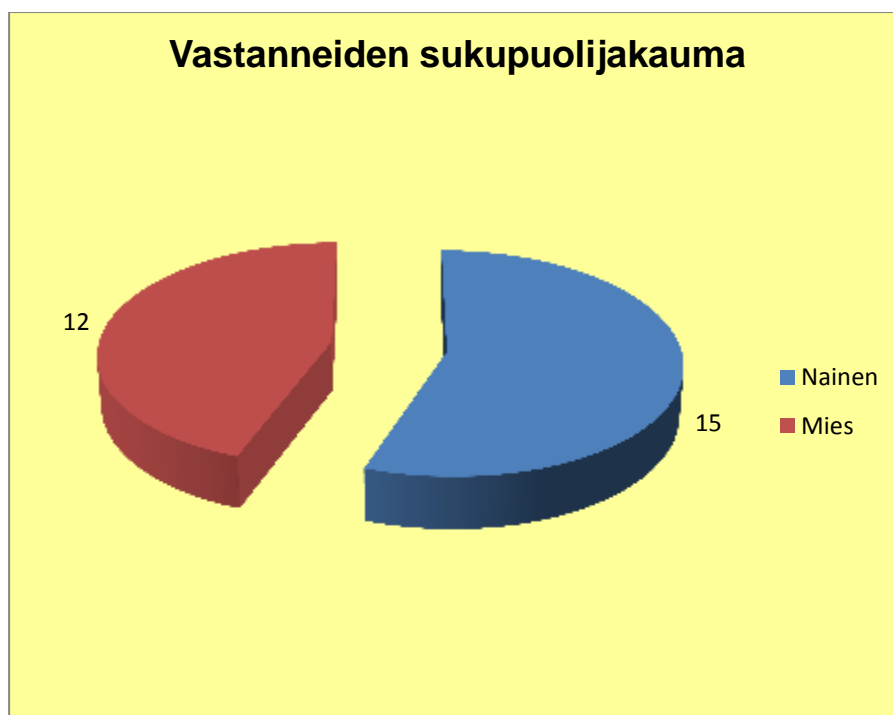
Kuvio 13. Osallistuisiko haastateltu itse ehdottamansa mukaiseen osallistavaan draamaohjelmaan Linnoituksen Yössä?

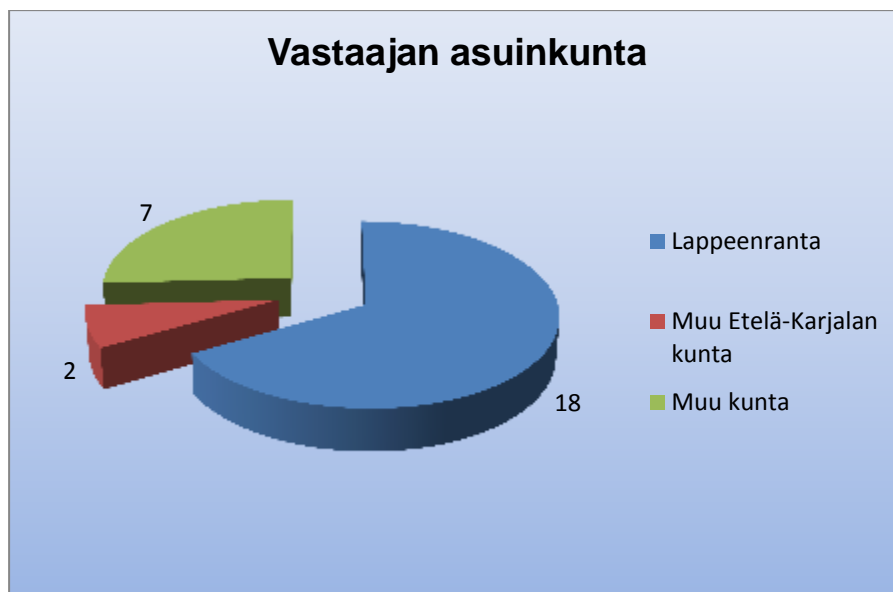
Kuvio 14. Kuinka paljon haastateltu olisi valmis maksamaan osallistumisesta Linnoituksen Yön osallistavaan draamaohjelmaan?

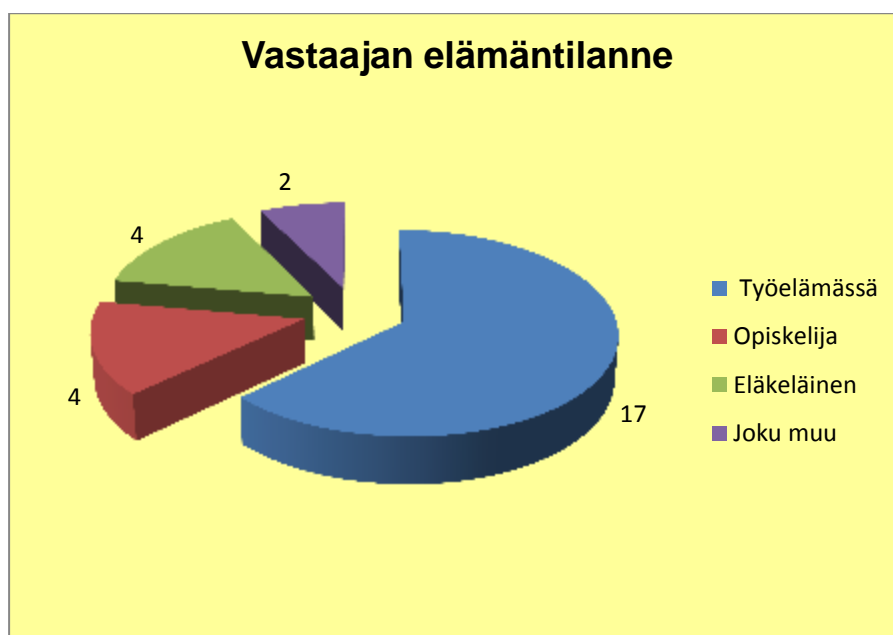
Kuvio 15. Monenko hengen kokoonpanolla haastateltu oli tullut Linnoituksen Yö -tapahtumaan?

Kuvio 16. Haastatteluun vastanneiden sukupuolijakauma

Kuvio 17. Haastatteluun vastanneiden asuinkunta.

Kuvio 18. Haastatteluun vastanneiden elämäntilanne.

LIITE 3. Haastattelurunko Lappeenrannassa työskennelleille teatteriohjaajille

OSALLISTAVAA DRAAMAA KÄSITTELEVÄN HAASTATTELUN RUNKO LAPPEENRANNASSA TYÖSKENNELLEILLE TEATTERIOHJAAJILLE

Samat kysymykset esitettiin Johanna Juslinille (1.10.2012), Maria Fominille (9.10.2012) sekä Tomi Välimaalle (10.10.2012).

Aiheena osallistava draama ja sen käyttömahdollisuudet Linnoituksen Yössä. Haastattelijana toimi Esa Uski.

1. Miten määrittelisit omin sanoin **osallistavan draaman / osallistavan teatterin**?
 - Miten nämä käytännössä eroavat toisistaan?
2. Oletko itse käyttänyt osallistavuuden metodeja ohjaustyössäsi?
 - Jos olet niin minkä kaltaisia metodeja?
 - Miten?
3. Teatterilähtöisistä menetelmistä oppimisen ja osallisuuden mahdollistajana kertovassa kirjassa ”Hyvä hankaus” kerrotaan, että osallistavien teatterimuotojen keskeinen toiminnan muoto on **improvisaatio**. Millä tavalla ohjaajana käyttäisit improvisaatiota Linnoituksen Yö –tapahtuman historiallisessa miljöössä historiallisen draaman tai teatterin osallistavuuden välineenä?
4. Sopiiko mielestäsi Linnoituksen Yö –tapahtumaan paremmin yksi mittava osallistava teatteriesitys tai draamakokonaisuus, vai yksi keskisuuri ja pieniä vaiko useita pieniä esityksiä (esim. historiallisia draamakohtauksia)?
5. Miten osallistavuus mielestäsi suhteutuu esittävän taiteen eri lajien yhdistämiseen?

LIITE 4. Sähköpostihaastattelun kysymykset Turun keskiaikaisten markkinoiden pääohjaaja Emmi Louhivuorelle

Sähköpostihaastattelu 7.3.2013

Turun keskiaikaisten markkinoiden pääohjaaja Emmi Louhivuorelle kysymyksiä Keskiaikaisten markkinoiden teatteri- ja draamaohjelmaan liittyen

Kuinka laaja rooli sinulla on (ja on ollut) Keskiaikaisilla markkinoilla näytelmällisten/ draamallisen ohjelmaosioden ohjaajana? Tarkoitin, oletko vastannut ohjauksen lisäksi joistakin muista osa-alueista (käsikirjoittaminen? muita sisällöntuotannollisia tehtäviä...)?

Innostuneisuudella ja innostamisella on käsittääkseni varsin ratkaiseva merkitys yhteishenkeen/ yhteisöllisyyden tunteeseen ja sitä kautta onnistumiseen periaatteessa minkä tahansa ryhmätoiminnan ollessa kyseessä. Sama pätee varmasti myös vapaaehtoisuuteen perustuvaan näyttelijäntööhön.

Keskiaikaisilla markkinoilla (v. 2012) näytelleistä henkilöistä innostuneisuus huokui. Millä keinoin sinä olet innostanut näyttelijöitäsi?

Sain Keskiaikaisten markkinoiden draamakohtauksia seurattessani omakohtaisesti kokea, että ne toimivat varsin hyvin yleisöä osallistavasti.

Millainen merkitys mielestäsi on draamakohtausten osallistavuudella Keskiaikaisilla markkinoilla?

Entä millaisia yleisön osallistamisen muotoja tai menetelmiä voisi mielestäsi käyttää historiallisessa draamassa, tai ylipäätään draamassa, jota esitetään yleisön keskellä tai aivan vieressä?

Vielä lopuksi viitaten ensimmäiseen kysymykseen, mistä elementeistä Keskiaikaisten markkinoiden draamasisällön tuotanto koostuu (esim. otsikkotasolla)?

Entä mitä ammatti-ihmisiä Keskiäikaisten markkinoiden draamatuotannossa tarvitaan ohjaajan lisäksi?

Voit halutessasi kertoa omin sanoin lisää oleellisista ohjaamiseen, prosessiin yms. liittyvistä seikoista Keskiäikaisilla markkinoilla.

Mitä ammattinimikettä voin sinusta käyttää?

Kiittäen,

Esa U.

Kulttuurituotannon opiskelija HUMAK, JKL

040 7737949

esauski@gmail.com

LIITE 5. Historialliset roolihenkilöt Linnoituksen Yössä vuonna 2011

Historiahenkilöt ja heidän tarinansa Linnoituksen Yössä 2011

TEATTERI TIIMIN NÄYTTELIJÖIDEN ESITTÄMÄT HENKILÖT:

Johan Rosenhane

oli Linnoituksen ”ensimmäinen isäntä”, Ruotsin kuningatar Kristiinan käskynhaltija, maaherra ja kaupungin privilegien (kaupungin erityisoikeudet) toimeenpanija. Toimi myös kärjätuomarina ja osallistui ahkerasti Lappeenrannan markkinoille. Asui Viipurissa mutta kävi usein Lappeenrannassa kaupungin perustamisen aikaan v. 1649.

Viipurissa Pietari Brahe ja Johan Rosenhane tekivät myös päätöksen uuden kaupungin perustamisesta viipurilaisten vanhaan markkinapaikkaan, Lappeenrantaan. Markkinoilla hänen tehtävänsä oli maaherrana toimia eräänlaisena "tervakaupan ylimpänä meklarina", joka avasi ja päätti markkinat ja tällä välin valvoi, että talonpojat olisivat saaneet tervastaan edes tietyn vähimmäishinnan - jotta pystyivät maksamaan kruunulle veronsa.

Benjamin Düster

oli lappeenrantalainen veijari, joka esiintyi menestyksekkäästi Ruotsin kuninkaana 1600-luvun lopussa.

Benjamin Düster oli mies, joka huijasi Lappeenrannan maailmankartalle, eurooppalaisen suuruusluokan seikkailija ja huijari, joka melkein onnistui suurimmassa harhautuksessaan väittäessään olevansa Ruotsin kuolleeksi julistettu kuningas Kaarle XII. Tämän merkillisen miehen historiallista merkitystä todistaa se, että hänestä maalattiin muotokuva, joka sijoitettiin kuninkaalliseen galleriaan Tukholmaan.

Terväräkäri

oli tervamarkkinoiden merkittävä, vaikutusvaltainen ja pelättykin tullimies 1600-luvun tervamarkkinoilla, niillä Suomen suurimmilla, 1600-luvulla.

Terväräkärin oppipoika,

joka sai tuntea tiukan koulutuksen kintuissaan ja nahoissaan.
Kovakalloinen kun oli.

Vesippiat (2 nuorta naista)

kantoivat vettä rannasta asukkaiden tarpeisiin. Varakkaammalla väellä oli omat vesipiikansa. Naisvankilan vesipiikoina toimivat tietyt naisvangit.

Ruttomummo ja pikkutyttö,

joiden kerrotaan tuoneen ruton Lappeenrantaan 1600-luvulla.

Aleksandr Suvorov, Generalissimus

vaikutti 1700-luvun jälkipuoliskolla. Lappeenrannan linnoitussuunnitelmien laatija ja linnoitustöiden toimeenpanija, itsensä Katariina Suuren käskystä. Liikkui paljon rahan seassa ja tietojen mukaan osasi myös suomea.

Ortodoksinen pappi,

joka kiittelee vuolaasti Generalissimus Suvorovia ikonin luovuttamisesta kirkolle 1700-luvulla.

C. G. Swan

Etelä-Saimaa -lehden edeltäjän, Lappeenrannan Uutisten, perustaja ja intomielinen suomalaisuusmies. Mies, jolla oli ainaista suukopua kauppias Matti Roihan kanssa. Lehti toimi muun ohessa välineenä hänen kiihkeissä pyrkimyksissään perustuslaillisuuteen, itsenäiseen Suomeen ja luokkajaon (ruotsinkielinen yläluokka vs. suomalainen alaluokka) kumoamiseen ja suomen kielen aseman vahvistamiseen. Hän painotti voimakkaasti sivistyksen merkitystä työväestölle ja oli perustamassa Lappeenrannan ensimmäistä työväenyhdistystä. Voi sanoa, että hän oli vallankumouksellinen mies, kärsimätön ja kiistanalainen henkilö. Eräänlaisena aatteiden uranuurtajana hän oli hyvin sidottu taisteluasemiin ja paineiden alle, riidankylväjän, syntipukin ”roolissa! Hän ajautui jatkuvasti konflikteihin.

Matti Roiha

Menestyvä kauppias Lappeenrannan kaupungista 1800-luvulla, jolla oli mm. tupakkakauppa, henkselikauppa, olutkauppias ja muita suotuisia afäärejä. Intomielinen C. G. Swanin haastaja.

Meklari

Kantavaääninen supliikkimies, joka johti Linnoituksen vallien heinänteko-oikeuksien huutokauppaa.

Hienohelmat

Tyylikkäitä leidejä, jotka myös laittoivat lusikkansa Linnoituksen historialliseen soppaan.

KULTTUURITOIMISTON KAUTTA HANKITTUJEN NÄYTTELIJÖIDEN ROOLIHAHMOT:

Willimies ja Wiltsun veljekset

Lappeenrannan kaupungille annetun privilegin toisessa kohdassa mainitaan kaupungin sinetistä seuraavaa: "...he saavat tässä kaupunkinsa sinetissä käyttää ja siihen hahmottaa willin miehen seisomaan järven rannalla, kuten tämä yllä oleva piirustus lähemmin osoittaa." Sittemmin kirjelmän alalaitaan merkittiin teksti "Lappeenranta Willimiehenrannaksi" ("Lapvestrand til Willmanstrand").

Willimiehen hahmolla oli ennen Pohjolaan saapumista takanaan pitkä historia Babylonin Gilgamesh -eepoksen hurjasta villimies Endikuksesta heprealaisten Simsoniin, kreikkalaisten Herakles - sankariin, roomalaisten Herkulekseen ja edelleen pohjoisten kansojen myytteihin.

Aikojen saatossa sinetin hahmo on astunut alas vaakunasta ja tepastelee Linnoituksen Yössä seuranaan kaksi veljestä, eli poikaansa! Mutta jo oli aikakin, sillä Willimiehellä on sentään ikää jo 362 vuotta – ainakin.

LAPPEENRANNAN MATKAILUOPPAAT RY:N NÄYTTELIJÖIDEN IDEOIMAT JA ESITTÄMÄT ROOLIHENKILÖT

Ajurinleski Prudentia Sormunen

Leskiparka, jolta karkasi sika Linnoituksen vaille ruohonsyötiin. Hänen ei auta muuta kuin juoksennella Linnoituksen Yön juhlakansan seassa sikaa etsimässä – sillä niin oli säädetty, että sikoja ei enää saa ruokkia vailleilla.

Rouwa Anna Buch

Kylpylän lääkärin Max Buchin touhukas rouva, joka toimi itsekin parantajana lyhyttautisten osastolla. Anna-rouva seuraa kylpyläkaupungin elämää suurella mielenkiinnolla ja niinpä hän tietää asukkaiden elämästä yhtä ja toista, eikä jätä näkemäänsä omaksi tiedokseen.

Rouwa Alma Schauman

Rykmentinkomentajan puoliso ja hyvin intreseerattu kaupungin ja varuskunnan huvielämästä.

20-vuotisjuhlavuodeksi 2011 lanseerattua, Teatteri Tiimin esittämää kuuden kohtauksen kokonaisuutta on – valitettavasti – esitetty lähes täysin samassa muodossa myös vuosien 2012 ja 2013 tapahtumissa. Draamasetti on siis pysynyt samana, ilman mainittavaa uudistamista, jo kolmena perättäisenä vuotena. Jonkinlainen ”uudistus” tosin tapahtui vuonna 2013, kun kaikki kohtaukset esitettiin samassa paikassa, Katariinan-torin päälavan edustalla, eikä yleisöä kävelytetty eri puolilla aluetta esitetyille kohtauksille.

LIITE 6. Opinnäytetyön tilaussopimus

	LAPPEENRANNAN KAUPUNKI	SOPIMUS	1 (1)
		9.8.2012	C:\1 JORMA\LINYO\2013\Sopimus Esa Uski.docx

SOPIMUS OSALLISTAVAN DRAAMATOIMINNAN TOTEUTTAMISMAHDOLLISUUKSISTA LINNOITUKSEN YÖ-TAPAHTUMASSA.

Lappeenrannan kaupunki / yleinen kulttuuritoimi tilaa ammattikorkeakouluopiskelija Esa Uskilta opinnäytetyönä toteutettavan selvityksen osallistavan draamatoiminnan toteuttamismahdollisuuksista Linnoituksen Yö –tapahtumassa.

Opinnäytetyönä tehtävästä selvitystyöstä ei makseta opiskelijalle korvausta. Yleinen kulttuuritoimi antaa luvan haastattelukyselyn suorittamiseen Linnoituksen Yö:n vuoden 2012 tapahtumassa sekä antaa myös muuta tarvittavaa toimistoteknistä apuaan selvitystyön tekemisessä.

 Jorma Kallio kulttuurisihteeri kulttuurituottaja yamk yleinen kulttuuritoimi Lappeenrannan kaupunki	 Esa Uski amk-opiskelija opinnäytetyön tekijä Humanistinen Ammattikorkeakoulu
---	--

Yleinen kulttuuritoimi

Snellmaninkatu 2, 53100 Lappeenranta | puh. 0400 155 597 |
jorma.kallio@lappeenranta.fi | www.lappeenranta.fi